

Юну дівчину Йоанну важко не помітити в натовпі. Ще б пак — копиця рудого волосся, фіолетовий шалик та куртка-мілітарі роблять свою справу. А Віктора нічого не вирізняє серед натовпу — хіба що смуток в очах та старомодний светр. Цих двох головних героїв поєднує не школа, не компанія, не хобі, а... самотність. Це захворювання вражає будь-кого і має різні причини. Часом здається, що самотність стає хронічною і проти неї немає жодних ліків. Але є те, що має силу здолати будь-яку хворобу, — це почуття любові, що народжується в серці та змінює долю.

ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН
www.schoolbook.com.ua

Scan by Tetyanka_

SAMOTNI.COM

Сучасна
європейська
підліткова книга

Барбара
Космовська

видавничий дім «школа»

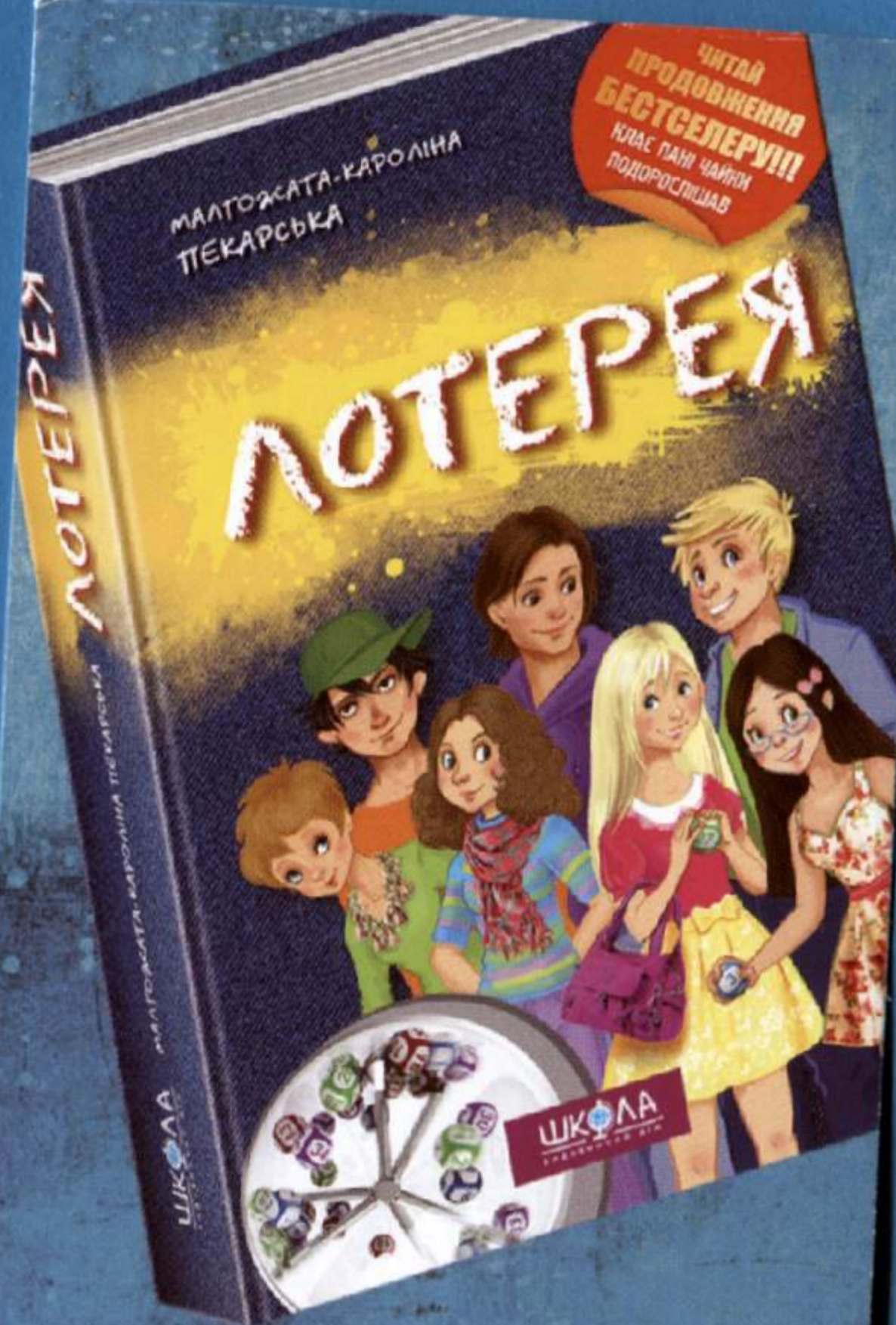
видавничий дім «школа»

Барбара Космовська

SAMOTNI.COM

Сучасна європейська підліткова книга

Нові знайомства і давні друзі, бурхливі захоплення й несподівані розчарування, щира дружба і перше кохання... А все разом — це складне мистецтво пізнання життя таким, яким воно є.

Барбара Космовська

SAMOTNI.COM

Сучасна

європейська
підліткова книга

видавничий дім «школа»

УДК 82-93
ББК 84(4Пол=Укр)
К71

Original title:
Barbara Kosmowska
«Samotni.pl»

Космовська Б.

К71 Samotni.com / Барбара Космовська ; пер. з німецької І. Андрущенка. — Х. : ВД «ШКОЛА», 2017. — 208 с. — (Серія «Сучасна європейська підліткова книга».)
ISBN 978-966-429-455-0

Юну дівчину Йоанну важко не помітити в натовпі. Ще б пак — копиця рудого волосся, фіолетовий шалик та куртка-мілітарі роблять свою справу. А Віктора нічого не вирізняє серед натовпу — хіба що смуток в очах та старомодний светр. Цих двох головних героїв поєднує не школа, не компанія, не хобі, а... самотність. Це захворювання вражає будь-кого і має різні причини. Часом здається, що самотність стає хронічною і проти неї немає жодних ліків. Але є те, що має силу здолати будь-яку хворобу, — це почуття любові, що народжується в серці та змінює долю.
Для старшого шкільного віку.

УДК 82-93
ББК 84(4Пол=Укр)

Text © Copyright by Barbara Kosmowska
© Depositphotos/R_lion_O
© Андрущенко І. В., переклад, 2017
© ВД «ШКОЛА», 2017

ISBN 978-966-429-455-0

І бідолашна Аліса знову залилася слізьми: так самотньо й пригнічено вона почувалася. Однак трохи згодом до неї долинуло дрібне тупотіння...

Льюїс Керролл, «Аліса в Країні Чудес»¹

Щоденник Зосі

Мені й досі не йде з голови вчорашня пригода з Йоанною, а вже доводиться думати про завтрашній день, про Віктора і наше побачення з директором. І конче злоститись. І на Йоанну — часом вона далі власного носа не бачить. І на Віктора, бо той знову зробив усе, щоб вона, Зося, мов той кімнатний песик, бігала навколо пана Кустя, крутячи неіснуючим хвостиком. Вона вже бачить себе в цій ролі! Танець навшпиньки, запобігливе плавання на вутлих човниках-словах поміж хвиль директорського гніву. А потім жалюгідне чекання: що буде після всього? Дасть він нам ще один шанс чи, знудившись од нашого довгого плазування, кине якусь кістку своєї директорської волі на майбутнє. Мене відправить на уроки, а Мільновича — до дідька, хоча обоє ми вже давно так і збуваємо свій час. Я на уроках, а Мільнович — у дідька...

Шкода, що я не ходжу до ворожки, не ворожу на таро. Навіть на сайти з гороскопами не зазираю. Можливо, та дрібка ірраціональної інформації позбавила б мене клопотів?

.....
¹ Переклад В. Корнієнка.

Можливо, існує якась скляна сфера, в якій давно вже визначено, що станеться з Віктором. Досить було б її потрусити, щоб ті його криві стежки переплуталися ще дужче. І тоді таку кулю, сповнену безнадійного життєпису, можна вже без жодного жалю відкласти на запорошену полицю з написом: «Безнадійні випадки».

Звідки я так добре знаю про існування безнадійних випадків? Уже бачу подив і жах на обличчях учнів, якби вони якимось дивом зазирали в мою особисту сферу. Ту, якою була вона багато років тому, коли здавалося, що я долучуся до компанії дорослих невдах, самотниць і жінок із так званим минулим.

А Йоанна? Учора ввечері я тільки натякнула, що цього тижня її черга мити посуд. Цього було досить, щоб вона назвала мене пихатим розкладом уроків із вбудованим будильником і дзвінком на уроки. Почула я і те, що я для неї ніхто, бо мати з мене ніяка...

Ще б пак!!! Я народилася нудною, добре організованою учительською польською. Я тримаю лад у шухлядах і завжди знаю, що сказати. Я регулярно бігаю зранку і не лягаю спати в макіяжі. І той глибокий смуток свого існування ховаю, силкуючись триматися удавано вільно: наспівую піднесені фрагменти «Марії Аварії»¹, об'їдаюся піцою в ліжку. А часом і вилаюсь, але, мабуть, ні до ладу ні до прикладу, бо Йоанна дивиться на мене в таких випадках з відвертою зневагою. Певно, гадає, що таким способом я хочу досягти якоїсь чергової дидактичної мети. Наприклад, удати з себе її приятельку. Ось як мене оцінює менша сестра, і то навіть не вчителька...

.....

¹ Альбом пісень польської акторки й співачки Марії Пешек, що вийшов 2008 року.

Тим часом із нас двох це я напереживалася, а щоб збудувати нове життя, мені довелося вивернути кишені. Я не хочу вертатися до старих часів закомплексованої Зосі. Дочки алкаша, дівчини, зданої на саму себе, прогульниці з часів середньої школи, яка від кожного лиха тікає до зошита в клітинку. Скільки ж років я так тікала? Який то вже зошит у клітинку?.. Наша спільна мати вибрала для мене нікудишнього батька, по смерті якого я й заплакати не змогла. На щастя, у випадку Йоанни вона подбала майже про ідеал. Заледве я відновила віру в батьків, як ідеал зник, а матері теж перехотілося жити... Під час її хвороби у мене склалося враження, що вона взагалі не бореться за те, щоб залишитися з нами. Чи шкода мені її через це? Не знаю, але з дочками так не буває, бо, коли ті занадто швидко лишуються самі, на них спадає дорослість зневірених жінок, якої так важко уникнути...

СТІЛЕЦЬ ДЛЯ ХУЛІГАНА

Учора, в перший день зимових канікул, у похмурому кабінеті директора Зоська виголосила доповідь на тему: «Світле майбутнє учня Віктора М.»

Поки тривав її пристрасний монолог, учень Віктор М. сидів під директорськими дверима, шкодуючи, що дерматинова оббивка пригашає галас тільки з одного боку. Директорові пану Кусті шкільний розгардіяш, певно, не ріже тонке вухо. Натомість кожен «зло-

чинець», чекаючи на вирок у своїй справі, міг легко ловити звуки розмови, яка точилася за стіною.

Віктор шкодував, що не прихопив трз-програвач. Музика, певно, заглушила б окремі слова і фрагменти фраз, які просмикувалися крізь блаженську оббивку. Його не обходило ні те, що думає про нього Зоська, ні те, як саркастично відгукується про нього директор.

«Стілець для хулігана», як називала його секретарка, мав ту ваду, що скрипів із кожним рухом. «Не я перший сиджу на ньому», — байдуже подумав хлопець.

Крізь стіну знову проривався дзвінкий голос Зосі: «Здібний... великі можливості... мислить по-науковому... ще нас здивує...»

«Звичайно, здивую, — подумки відповів він Зосьці, — ще й як». Хіба що не так, як уявляє собі та приємна, але якась навіжена вчителька.

Він заплющив очі. Потойбіч Зоська, певно, щомиті схоплюється з крісла і, як вона вміє, увесь час махає руками. Треба мати неабияку увагу, щоб пов'язати між собою слова і жести. На польській у нього не було з цим жодних проблем. Тобто коли він ще регулярно ходив до школи...

«О ні! Це вже вона перебирає! — засміявся сам до себе Віктор, почувши, як Зоська розводиться про крила Ікара. — Це ж було в першому класі!»

Хлопець пам'ятає, як він їх робив. Ці крила... Такий зразок, щоб кожен міг приміряти й відчутти себе птахом. Навіть нівроку вийшли гострі білі пір'їни. Аж хотілося їх гладити і махати: добре, що він здогадався приладнати для цього спеціальну мотузку...

А Зоська говорила й говорила. З окремих фраз випливало, що згадувала вона конкурс шкільних творів.

Оце ще! Соромно про це згадувати! Про якийсь дурнуваний класний конкурс! Він виграв тільки нагороду... Вона ж сама її призначила, тож це не рахується. Крім того, писав він про самотність. У цій темі він уже зуби проїв і міг би давати інтерв'ю газетам. Що там інтерв'ю! Міг би зняти фільм! Із собою у головній (і єдиній) ролі.

Утім, чутно було тільки Зоську. «Вона так себе накрутила, що ця аудієнція триватиме, либонь, до весни, — міркував Віктор, намагаючись сидіти непорушно. Скрипіння стільця дошкуляло до живих печінок. — Директор, певно, задрімав», — посміхнувся він, уявляючи, як пан Куста хропе собі над записами.

Де ж пак! Директорський баритон знову проривається крізь звуконепроникні двері. Цей голос лякає навіть тих, кому все по цимбалах. «Ого! Тепер він дорікає Зосьці, що в мене вже був шанс. Може, й був. Залежить від того, як розуміти... — Віктор заплющує очі. — Я міг би щодня ходити до школи і мати добрі оцінки. Але життя, даруйте, не складається з добрих оцінок», — хотів би він сказати директорові. І не тільки йому. Він би залюбки поділився цією думкою з матір'ю. Він має багато чого їй сказати, але яка з цього користь?

Зося знову на підйомі: «До іспиту на атестат зрілості лише рік... дасть собі раду... я буду за цербера...»

«Цербер? — Віктор ворушить пам'яттю. — Знову міфи... і який там із Зоськи триголовий пес! Хіба що її скавучання трохи теє... собаче...»

Він думав, що їй не слід принижуватися. Ні задля нього, ні задля інших. Бо навіщо? Хто її просив? До того ж він, Віктор, нічого їй не обіцяв. Він би не міг... Добре, що директор намагається своїм суворим голосом втовкмачити це Зосьці. Повторює його прізвище

на всі лади чи не в кожному реченні... І лади ці, ймовірно, досить різкі. Віктор знову глузливо посміхнувся. Часом у житті трапляється таке, що й директор нічого не второпає... З тих «ладів» він вивчив тільки основні: «Мільновича треба в міцних руках...», «Я не вірю Мільновичу...», «Мільновича ніякий чорт уже не змінить...»

Тим часом він, Мільнович, якому загрожує виключення зі школи через прогули, відсутність оцінок, брак виправдань і тисячу інших недоліків, узагалі не хоче вдавати когось, про кого торочить Зоська і кого давно вже немає. Він «лобур», «бовдур», «бевзь», «невдячний телепень»: його задовбали всі ці прізвиська, які він чує щоразу, тільки-но потикається на якийсь урок. Дістав його і весь його капосний клас: прилизані модники, ввічливі синки, слизькі пройдисвіти, що ховаються по кутках, а на додачу — жалюгідне співчуття Зоськи і жалісливі погляди, звернені на цілий його скарб: старенькі джинси й светр, який він отримав від своєї матері, перш ніж та поїхала.

Мати принесла той светр додому з гордістю і вивернула.

— Глянь, Вікторе! Made in England! Це добра якість! Купила випадково, але він нестандартний! Справжній, як мій квиток до Англії! Вдягнеш його, коли летитимеш до мене, синку! Обіцяй, що вдягнеш! — сяяла вона, і хлопчина посміхався, міркуючи, чи сподобається йому літати...

За дверима запала тиша. Він уявив собі Зосю, яка після битви стала як укопана. Вона більше не посміхається. А шкода, бо Віктор любить її посмішку. Навіть під час серйозного уроку як пирхне, бува, зо сміху, ні з того ні з сього, як маленька дівчинка. «Певно, колись була

реготухою. І то реготухою дуже симпатичною», — подумав він, трохи збентежений ще одним проявом симпатії до своєї вчительки. Він намагався сховати цю незручну симпатію, вхопившись за якусь Зосьчину ваду, але йому нічого не спадало на думку. Зрештою, Зосьці, мабуть, наче миші на серці шкребуть. Вона як утомлений вітряк, який помахав крилами-руками й завмер, засумнівавшись в існуванні вітру.

Двері безшумно відчинилися. Зося глянула на нього мигцем.

— Рішення він прийме завтра. О дванадцятій, — оголосила вона.

Якби йому треба було визначити літературний жанр її голосу, він би назвав його елегією або плачем. У будь-якому разі чимось драматично плаксивим. Стілець під Віктором застогнав, глухо жаліючись. Хлопець зрадив, що можна вже йти.

А сьогодні, по дванадцятій, він дивиться на неї і дивується, що за день можна так посіріти.

— Не беріть ви так до серця, — заговорив він першим. — Мені взагалі було якось однаково...

— Не мели дурниць! — підвела вона на нього змучені очі. — Крім того, директор погодився на ще одну спробу. Ти залишаєшся.

— І що? Ви радієте? — запитав він трохи глузливо, скидаючи оком на портрет натхненного Міцкевича.

— А ти? — глянула вона туди, куди й він.

— Я вже сказав.

Він відвів погляд на брудні шибки у вікні, ніби сподіваючись побачити там суфлера.

— Я не хочу все це з'ясовувати. Можу спробувати,

якщо вам цікаво, — докинув він менш упевнено, явно переляканий цією обіцянкою.

Вчителька мовчала, гладячи блискучу обкладинку журналу.

— Ми починаємо новий семестр. Я приготувала тобі список читання.

Хлопчина подивився на ретельно виведені літери. Уже ніхто не пише чорнильною ручкою, а вона й досі нею користується. «Так само, як я», — подумав парубійко, складаючи аркуш навпіл.

— Я виписала ті предмети, які ти маєш скласти. Зв'яжися з учителями та узгодь із ними терміни. Зустрінемося після зимових канікул і вирішимо, що робити далі...

— То я піду, — недбало запхав він аркуш у кишеню джинсів.

— Ну йди, — вичавила вона слабеньку посмішку.

Якусь мить він хотів сказати щось типу «спасибі» або щось таке, але тільки мить. Коли він стояв на шкільних сходах, які вели в роздягальню, то потішився, що не розчулився, як баба.

— Ніхто тобі не обіцяв, що буде легко, — сказав він на адресу Зоськи і спритно подолав каскад кам'яних сходинок.

Вони чекали його за воротами. Шланг, Приколіст і Валек, який підкреслено попихкував якимось недопалком. Ще не підійшовши до них, він відчув легке збентеження. «Мої друзяки, — подумав він. — Не на життя, а на смерть, хоча радше на смерть...»

— Давай, давай, маестро! — прохрипів Шланг, і три пари очей затрималися на англійському светрі.

— Хороші новини? Виперли? — Приколіст першим дружньо поплескав його по плечах. Поплескав боляче.

— Краще б уже зібрав манатки, бо повно начиння на продаж, ну і треба звільняти людство від зайвих грошенят. Робота, брате, чекає і сама до тебе не приїде, — Валек притоптав недопалок носом черевика, але зробив це так, ніби знущався з невидимого дощового хробака.

— Ми вже годину товчемося тут, як мухи в гної! — Шланг насилу відірвався від шкільного паркану. — Стільки часу, братва, ми в школі не просиділи всі разом.

— Говори за себе! — зауважив Валек. — Я в одному класі просидів аж три роки. Ото повчився! — закінчив він гордо.

Валек обертав на прах усіх, хто ставав йому поперек дороги. І тепер він дивився з-під опущених повік на Віктора, обережний і пильний. Як бос...

— Що, хлопці? У пивничку завалюємо? — Віктор змусив себе посміхнутися.

Його налякала думка, що зараз на второваній стежці, що вела до позакласної свободи, може з'явитися Зоська. Якби вона побачила його тут, у компанії тілистого Валека і гопника Шланга... якби почула, як жалісливо висвистує Приколіст, що тим же свистом, тільки вульгарнішим, реагував на кожну спідницю, то довідалась би про нього набагато більше, ніж він хотів.

Він похапцем заскочив до припаркованого неподалік старого «мерса», техпаспорт якого свідчив про одне: Валек почав красти ще з пелюшок, і, можливо, навіть у материнському лоні. Наразі він був рослявим двадцятирічним злодієм, який корчив із себе кремій, але оточував себе самими шмаркачами: п'ятнадцятирічним

Шлангом, занадто дорослим як на свій вік, неповоротким Приколістом, ну і ще є він... Ще один недолітній гвинтик дивної машини, яка, приносячи миттєві прибутки, дедалі більше неприємно баламутила Вікторові душу. Найгірше те, що, хоча він здібнувався з хлопцями тут і там, проте насправді нічого спільного у них не було. Ну, може, щось одне... Батько й мати Приколіста вже п'ятий рік ішачили на шотландській мийці, а сам він жив зі своєю тіткою, яку мало коли бачив. Шланг про своїх старих взагалі не згадував. Жив хлопець, що правда, з матір'ю, але мати знайшла йому вітчима — якесь чудовисько. І це за тиждень по тому, як його рідний батько поїхав на заробітки в Німеччину. Батько Шланга буцімто миттєво скористався нагодою і взяв реванш. Отож тепер Шланг має ще й купу рідних братів і сестер десь на голландському кордоні. І хоч родина Шланга розтягнулася, як справжнісінький шланг, добра з того було обмаль. «Іноді добре, коли в тебе є тільки мати, — із сумною втіхою розважив Віктор, — проблем наполовину менше...»

«Мерс» зірвався з місця, вереснувши шинами, і Віктор на частку секунди побачив у дзеркало заднього огляду худу постать Зоськи, що сновигала між калюжами талого снігу. Вона боролася з багнюкою, тягнучи торбу з якоюсь макулатурою.

«А може, це хтось інший?» — міркував хлопець.

Він заплющив очі. Віктор уявив собі, як звільняє Зоську від тягара учнівських зошитів. Ця мить наповнила його дивною ніжністю. Такою приємною, що він похитав головою у відповідь, коли Шланг спонсорським жестом тицьнув йому під ніс пачку дешевих сигарет.

Додому хлопець повернувся годині о десятій вечора. Насправді від нічної тусовки він відмовився, вигадавши таку-сяку побрехеньку про те, що вчора перебрав, а от від картонних ящиків з поцупленою косметикою відкараскатися не зміг. Стоячи в кутку темної кімнати Валєка, вони чекали на його комерційну хитрість і спритність. Відтак кулькі, повні «лівого» краму, Віктор позапихав у комод для білизни, що вже давно правив за схованку. Він глянув на дві камери, занадто дорогі, щоб швидко знайти для них нового власника. Інтернет-аукціони відпадають, адже Валєк такі угоди забороняє, у ломбардах теж небезпечно... Залишається виїз на торгівля. Це гидке гасання й умовляння. Підсовуєш, вихваляєш і тремтиш од страху... Він різко встав із витертої канапи, аж метал жалісно рипнув.

— Вікторку, це ти?

Вона завжди так віталася. Трохи хрипким, слабким голосом, який дедалі важче пробивався крізь стіни.

— Зачекай, бабуся! — він відвернувся до подряпаної стіни.

Хлопчина зарився обличчям у долоні, і так, в улюблений спосіб, загойдався всім тілом. Швидко взяв фірмову куртку, що нагадувала йому про той короткий період, коли він працював на заправці. Похапцем накинув її на плечі і став на порозі просторої темнуватої кімнати.

— Ти чимраз пізніше вертаєшся з того Головного управління нафтопродуктів, — тихо поскаржилася бабуся. Трохи злякано, що та фраза роздратує онука. — Коли ж тобі вчитися?

На нього дивилися довірливі, теплі очі, глибоко посажені на зморшкуватому обличчі. На м'який помах бабусиної руки онук підійшов ближче, і вона, як і що-

дня, погладила його тремтячою рукою по щоці. Він підсунув стілець до ліжка.

— Але вони добре платять, — пригадав хлопчина, намагаючись посміхнутися до старенької. — Щойно ми з тобою вилікуємося, я кину цю роботу. — Він зиркнув на тачу, наповнену ліками. — Ти все випила?

Вона весело кивнула.

— А ці нові? Щоб покращити кровообіг?

— Нові теж. Я не забула! — похвалилася вона, мов дитина. — Я вже так хочу встати, походити по кухні... І вареників наліпити. І хрущиків напекти. Ти ж так їх любиш, ті мої хрущики...

— Ще трохи, і наліпиш.

Парубійко почувався біля неї сильним і мудрим. Він порився в кишенях своїх джинсів і витягнув зім'яту пачку фруктових цукерок. Дешевих і липких, але вони смакували їй найдужче.

— Увімкнути тобі радіо?

Старенька не чула: намагалася розкрити пачку. У нього склалося враження, що вона щаслива. Хлопчина з подивом подумав про рятівний вплив кількох карамельок, які, мабуть, якимось дивом підсолоджували гірке життя хворої старої жінки. Він не спитав, чи телефонувала мати, хоча робив це раз у раз цілих три роки.

«Сьогодні ні», — вирішив юнак, бачачи, яка бабуся осяйна та спокійна перед черговим безсонням. Зрештою, навіщо питати? І так зрозуміло, що не телефонувала. Чому б їй було робити це зараз? Такого звичайного, похмурого вечора, який вітром повимітав із вулиць навіть місцевих дворняг?

Він швидко заварив чай в улюбленому, пощербленому горнятку бабусі. Поставив на столик, який пере-

творився на аптечну полицку. Запнув гардини — їх уже треба було прати. Бабуся спостерігала за його граційними рухами.

Хлопчина зловив її сторожкий погляд.

— На добраніч, — він насилу посміхнувся.

— На добраніч, любий, — сказала старенька. — Сьогодні ніхто не телефонував, — докинула вона, коли онук уже зачиняв двері.

Кімнату Віктора, якщо не брати до уваги канапу, що теж була сховком, займала трійця меблів: довгий стіл, стілець і кутова шафа для одягу, кращої за яку годі було знайти. На спинці стільця висіло двоє недбало кинутих джинсів і кілька футболок. І якщо їх там бракувало, значить, вони були або в пральній машині, або ж він їх одягнув. Ще недавно, коли бабуся піднесено крутилася помешканням, вона починала наводити лад, розкладаючи ті скромні пожитки у шафі. І хоча старенька вкрай обережно розвішувала і викладала речі по місцях, витирала пилюку, вибивала килимок, їй здавалося, що ця частина будинку більше нагадує аеродром, аніж доглянутий хлоп'ячий куток. Коли вона добиралася до столу, на якому гордо повипростували крила літаки всіх розмірів, ганчірка завмирала в її руці. Бабуся сідала на стілець і з захопленням розглядала добірну колекцію онука. Краса пластикових і дерев'яних моделей, що стояли гідно й непорушно, її вражала. Хоча саме вони були відповідальні за вічний гармидер у кімнаті. Вони скидалися на справжнісінькі літаки, що приземлилися сюди, на стіл, з неба якоїсь крихітної державки. Вона частенько бачила згорблені плечі Віктора, що терпляче схилився над черговою моделлю. Він так поринав у процес, склеюючи та складаючи крихітні деталі, що не чув, як

старенька ставала за ним, дивлячись, як у муках народжується нова машина.

Одного разу бабуся спитала онука, чому він так любить літаки. Хлопчина знизав плечима, не відриваючись од роботи. Тоншою за сірник паличкою він саме намазував клеєм кабіну пілота.

— Та це я так, розважаюся, — кинув тоді він.

Він злукавив. Бо то був час великої віри у літаки, зокрема в той, на якому він мав злетіти, щоб потрапити просто в англійське помешкання матері. Те її пристановище, зі справжнім каміном, з вікнами, що виходять на галасливу вулицю. Вся у неонових вивісках, наче там навіть у літню пору святкують Різдво. Й один із неонових вогнів, червоно-зелений, цілу ніч випромінює бліде барвисте світло в кімнату, відведена для Віктора. Хтозна, чи справді неонове світіння існує, але хіба це важливо? Було б добре спати на білосніжній постелі в червоно-зелені смужки...

Він увімкнув нічник. Його тьмяне світло вихопило з темряви кімнатний розгардіяш.

«Добре, що бабуся сюди не заглядає, — подумав хлопець, скидаючи з ліжка кілька книг із моделювання. Він хутко зняв одяг і недбало накрився ковдрою. — Ніякого миття, жодних думок і жодних планів на завтра», — вирішив він.

З-під напівзаплющених повік хлопець зиркнув на улюблений «боїнг». Добряче він біля нього помарудився. Навіть стерном обладнав літачок, додав ще один двигун, аби він стрілою дістався островів. «Боїнг» був прихильний до свого майстра. Без допомоги пульта дистанційного керування зробив на столі коло пошани, блимаючи вогниками.

«Непогано їздить! — захопився вражений Віктор. — Але я стомився, як пес!» — І він мерщій заплющив очі, боячись, що літак злетить і станеться велика авіаційна катастрофа.

ЙОАННА ПО ТОЙ БІК ДЗЕРКАЛА

Софія Мйодовська, вихователька першого ліцею, полоністка і шанувальниця пісень Марії Пешек, намагалася ретельно обтрусити чоботи. Пакет з учнівськими роботами не полегшував цієї мороки. Перш ніж взуття повернулося до рідного оливкового кольору, пакет тріснув, й окремі аркуші встелили паперовим килимом коридор.

— Зося! Що це ти накоїла?

Сповнений невдоволення голос належав власниці рудих кучерів і зелених очей, які грізно приглядалися до винуватиці безладу. За мить з-за дверей з'явилася вся постать — неймовірно барвиста, вона загрозово розмахувала шваброю.

— Привіт. Падаю з ніг... — простогнала Зося, безпорадно випускаючи з руки порожній тріснутий пакет.

— ...а я з шоку! Я щойно вимила коридор, а ти закидала його трьома класами!

— Двома, — виправила Зося, обнімаючи сестру вільною рукою. — Дивись, що я купила на обід!

Зелені очі вп'ялися в паперовий пакунок.

— Песто? Моя улюблена паста? Гаразд, один клас я тобі пробачаю, але іншим скажи: «Побачимося після зимових свят!»

Вони сиділи на кухні, дивлячись голодними очима на те, як мляво готуються спагеті. Зося любила ті нечисленні миті спільного очікування страви. У неї було так мало часу для сестри.

«Добре, що ми хоч їмо вдома разом. У шкільній їдальні ми розбігалися б з тацями як чужі одна одній ненажери», — думала вона зараз, з недовірою придивляючись до Йоанни. Та знову добре підросла. Куплений кілька місяців тому светрик більше схожий на куцу камізельку, ніж на блейзер у барвисті смужки.

— Ти, мабуть, купуєш ріст на «Аллего»¹! — Вона зітхнула, закотивши очі. — Елегантні дівчата ростуть неквапом!

— Ти ще тішся, що чепуруха з мене ніяка, — розв'язно посміхнулася Йоанна. — Інакше тягнула б з тебе гроші! А мені досить нових джинсів та сорочки... Може, ще якогось шалика? Найкраще такого зеленого, з фіолетовим полиском...

— Шалик я тобі подарую! — кинула швидко Зося, передбачаючи, що сестра гляне на неї вовком, відірвавшись від спагеті.

Зося любить дивитися, як Йоанна жадібно і з вовчим апетитом наскакує на свою тарілку. Тут вона лишилася тією Асюлкою, яка півтора року тому збила її з пантелику.

.....

¹ Відомий польський сайт-аукціон (allegro.pl).

Вона пам'ятає той день. Той самий пейзаж, і, можливо, також макарони з соусом песто на вечерю.

— Асюлко, ти можеш так не плямкати? — запитала вона її тоді, вражена прогалинами у вихованні молодшої сестри. — Тобі вже недовго бути дитиною..

— Я вже не плямкаю, — почула вона у відповідь. — А ти пам'ятаєш? Ти сказала, що після першої місячки більше ніколи мене так не назвеш.

Зося глянула на молодшу сестру, наче вони щойно познайомилися. Вона шукала потрібні слова, якийсь жест, але так і не знайшла. Проти неї сиділо якесь здихля, що стверджувало, буцімто воно — жінка, і підкреслено орудувало виделкою.

— Називай мене просто Йоанна, і все буде гаразд. — Виделка нерухомо застигла.

Відтак Зося обійняла її з великою ніжністю, замислившись над тим, як довго її маленька сестра бореться з цією несподівано набутою жіночністю.

А потім вони подалися на закупи. Шукали останні іграшки та перші дорослі трусики.

«Обов'язково рожеві і з мереживом», — зажадала Йоанна. Вона обрала плюшевого ведмедика, який ще й досі правив їй за снодійну пігулку. У відділі спідньої білизни пішло не зовсім так гладко. Дорослі труси, на думку Йоанни, мали бути вульгарні, бо вона вибрала варіант досить сміливий, з вечірніми мереживами і призначений радше для роздягання, ніж одягання.

— Тільки ці, — наполягла Йоанна, сповнюючи жахом продавчинь.

— Чому ти не їси? — в питанні Йоанни чаїлася готовність негайно допомогти сестрі впоратися зі стра-

вою. — Якщо ти просто зараз перейшла на ту свою дієту, то я звільняю тебе від клопотів. Зрештою, сестри повинні допомагати одна одній, — докинула дівчина, жадібно стежачи за нерухомою виделкою.

— Забирайся з моєї тарілки! — загрозово пробурмотіла Зося. — Нема ніякої дієти, проте є ідея... Як щодо невеличкого божевілья з нагоди першого дня канікул? Може б, ми в такий спосіб поміняли мої понаднормові на той нещасний шалик? — вона промовисто підморгнула своїй сестрі.

— Божевілья — це моя спеціальність! — І тарілка миттю приземлилася в зливальниці.

А за мить про наявність Йоанни у великій військовій куртці свідчили тільки непокірні руді кучері. Решта дівчини сховалася в зелених армійських штанах, які закінчувалися кострубатими черевиками.

— Тобі тільки гранати бракує, — зітхнула Зося, одягаючи своє зимове пальто.

Вони вертались, обминаючи скуті тоненькою кригою калюжі. Пообідня сльота не псувала чарівності млявоплинного дня. У сірому метушливому місті Йоанна сяяла від щастя, розмахуючи сумкою з новим светром. Шалик весело майорів на вітрі. Наче переможний прапор, який вибивався з-під солдатського мундира.

«Їй пасує ця щаслива посмішка», — подумала Зоська.

На якусь хвилю весела балаканина сестри злилася з міською музикою клаксонів і уривчастих тротуарних балачок. А ще недавно було по-іншому. Зося заплющує очі й повертає картину дворічної давності. І навіть цілий альбом болісних фрагментів...

Бліде личко Йоанни над павутинням материних

крапельниць, Йоанна благає матусю тремтячими губенятами сказати бодай одне-єдине слово; нічні кошмари Йоанни і безшумний плач в усипану сонечками подушку; Йоанну замкнули у лазничці на десять хвилин до похорону... Хтось увірвався туди, хтось інший м'яко підштовхнув її до виходу, наче ганчір'яну ляльку в святковому вбранні. І, нарешті, Йоася в церкві. Біла блузка, чорна спідничка. Чорна стрічка у рудому волоссі. Стиснуті губи, білі кулаки міцно вчепилися в стебла фіалок. Можна тільки безпорадно спостерігати за тим, як у зморщеному болем личку дозріває самотність її сестри.

Вона з посмішкою схопила долоню Йоанни.

— Якщо светрище виявиться завелике, я залюбки візьму його на зберігання, — сказала вона, приховуючи раптову хвилю емоцій.

— Ото ще вигадала! — Йоанна різко зупинилася. — Це я беру на свій клопіт твою сатинову блузку, оту з декількох до пупа!

— Мою шкільну? — Зося захлиналася сміхом, не помічаючи, що люди трохи спантеличені її поведінкою.

— А яку ж іще! Якщо у тебе в школі вона не пройшла цензуру, то, може, у моїй її схвалить?

— Швидше, виженуть... З тобою на пару!

— Виженуть... виженуть... — Йоанна раптом спохмурніла. — А й справді! Я не спитала про того, як там його... Вітольда...

— Віктора?

— Е-е... Ти переконала дирекцію чи його вигнали?

— Я переконала, але це початок дороги.

— Ти своє зробила, тепер його черга.

— Я теж так думаю, — вона подивилася на неї

схвально. — Тільки він не такий розумник, як ти, і може про це не знати...

Вечір тихенько перейшов у ніч. Непомітно, як злодій. Зося поклала чергову перевірену роботу на стос уже переглянутих і рушила в кімнату своєї сестри.

— О леле! — застогнала вона. — Непогано ж я займаюся дитиною!

Йоанна спала в новому светрі, пригорнувшись до свого улюбленого ведмедика. Край книги лишив товстий рубець на її щоці. Один капець зісковзнув з босої ноги, а з маленьких навушників, надійно встромлених у вуха, лунали звуки чортячої музики.

«Як можна спати з цілою рок-групою в голові?» — уже вкотре загадалася Зося.

Вона акуратно забрала від сестри реєстратор децибел і, злегка струшуючи її тендітні плечі, дочекалася, поки та розплющила здивовані зелені очі.

— Вдягай піжаму, щоб я тебе не смикала, — посмінулася вона до напівсонного створіння.

— Тобі заборонено заходити в мою кімнату! — пробурмотіла Йоанна, недбало скидаючи один за одним предмети одягу. Вона ковзнула під ковдру і знову закрила лице ведмедиком.

Зося вправно склала покривало. Підняла книгу, яка, глухо стукнувши, впала на паркет. «Аліса в Країні Чудес», — прочитала вона і перевела погляд на сестру. Та вже спала.

«Моя маленька жінка з великим ведмедиком, — подумала вона наївно. — Миє, куховарить, робить закупи і мріє про декольте. А ввечері тікає по той бік дзеркала, щоб знайти якийсь утрачений у метушні шматочок

себе. Ми вдвох його шукаємо. Кожна самотужки і по тайки.

Вона ніжно цьомнула сестру в щоку і вимкнула нічник.

Чорнильна ручка Зосі не простоювала. Закутавшись у ковдру, з великим зошитом на колінах, жінка нотувала попередній день, не переймаючись послідовністю подій. Перш за все вона намагалася написати про те, що її турбує. Тоді про те, що її тішить, але часто перо спонтанно занотовувало її думки, а ті, опинившись за ґратками на білих сторінках, зараз же виструнчувалися, наче шкільні відмінники. Вона жартувала, що у неї два журнали: класний і особистий, який би не поміняла на жоден блог або мертві комп'ютерні сторінки.

Щоденник Зосі

«Віктор — це досі для мене загадка, — вивела вона улюбленим синім чорнилом. — Це його переможне ім'я і вічні поразки... Яка іронія долі! Мені хлопець подобається, хоча він так і намагається наструнчити всіх проти себе. Парубійко поняття не має, що замість пихи з нього струменить якась ніжність і чутливість, якої не посоромилися б і героїні мелодрам. Якби мене запитали, чому я борюся за чергового безнадійного втікача, я б відповіла, що кожен від чогось ті-

кає. Усім не допоможеш, а Вікторові, якщо пощастить, напевно, можна.

Шкода, що він мовчить, коли я питаю його про щось складне. Одразу сповнюється недовірою й дрібною нахабства. Бо ж не тільки він чекає когось. Напевно, він і не знає, що скоро набереється цілий клас «євросиріт». З Камілем, Конрадом і Войтеком на чолі. Мальвіна, сказати правду, відвідує батьків у Швеції, але не вертається у своє помешкання, яке винаймають чужі. У тітчиному домі вона спить із маленькими двоюрідними сестрами, про яких турбується як мати, тож не дивно, що часу в неї як кіт наплакав.

З Віктором інша річ. Адже хлопець здавна живе зі своєю бабусяю, і останні кілька років усе було досить добре. Жодних проблем у гімназії, у тестах твердий середняк, поведінка бездоганна. То звідки ж така раптова зміна? Чого він підкреслено цурається класу? Чому зникає? А може, Віктор давно вже не з нами, а я цього досі не помітила? Але бачу я його з такими лобуряками, що страшно подумати, куди вони разом ходять...

Тепер плітки. Географічка. Пані Анна Торфовець. На кожній перерві частує мене іронією, наче носить її замість обіду. Називає мене «силачкою» або «нашою Мадзею Бшеською»¹. Тож у її рейтингу я щось середнє між навіженою активісткою і зразком наївності. Решта жіночого товариства — це Лоліти, пані Боварі, інфантильні Кареніни, тому врешті-решт нема на що сердитися. Мабуть, колись Анна Торфовець була гордістю учительського колективу. Приязна й шалениста. Така собі вигадниця. Тільки тоді, коли чоловік кинув її заради колишньої учениці, згіркла, мов полин. Не-

.....

¹ Магдалена Бшеська — головна героїня роману Болеслава Пруса «Емансипантки» (1894).

навидить бабів і, до речі, інших покидячок. Бо ті ж Віктор і Мальвіна, Дагмара, та й, врешті, я теж були «полишені» або «розлучені». І ніхто з близьких не просив у нас на те дозволу.

Учора зателефонував Кшись. Із туристичної агенції. Скоро День святого Валентина, тож він запропонував поїхати кудись покататися на лижах. Я розчула в його голосі те велике прохання, що звучало як комплімент. Я лише зітхнула і вибачилася. Не цього разу. Після його останнього візиту Йоанна зробила все, аби я зрозуміла, що моє серце позбавлене права на почуття.

Вона мовчала тиждень, як стіна.

Вона дивилася на мене, наче я повбивала всіх молодших сестер.

Навмисно будила мене посеред ночі, нарікаючи на нічні кошмари.

Цілими днями не злізала зі свого ліжка.

На питання про школу — анічичирк.

І коли я спробувала з нею поговорити і пояснити, що маю право на почуття, сестра розплакалась і сказала, що якщо я хочу замінити її на якогось здоровила, то вона зараз же поїде геть. Вона й сама не знає куди, але яка мені різниця...

Можє, я даремно тоді скипіла? Відрубала, що не збираюся бути сама ціле життя через її егоїзм і нерозуміння. Вона намагалася шантажувати мене, кричала, що мати дивиться на нас згори. І бачить цю несправедливість, а ще те, як вона, Йоанна, страждає. Це мене дістало. «Хай дивиться! — огризнулася я у гніві. — Нехай побачить, що вона накоїла!»

Так багато горя в її очах я ніколи не бачила. Знищила святиню. Наче щонайменше повиривала квіти на родинній могилі.

Ми більше не верталися до цієї розмови, але колись треба буде поговорити. Наразі я — її другий ведмедик. Я отримую свою порцію любові в обмін на мовчання і відданість.

Іноді так важко бути старшою сестрою і матір'ю одночасно. Не знаю, як узгодити наші взаємні очікування, щоби обом почуватися щасливими.

Чорнильна ручка чимраз важче виливала з себе залишки чорнила. Зося запхала зошит під подушку. Вона може спати до непристойності довго, бо завтра вихідний... «Справді?» — посміхнулася вона, згадавши про всілякі обов'язки. Треба влаштувати велике прання, зокрема випрати фіранки й постільну білизну. Потім — відвідування притулку. Йоанна знову заощадила гроші з кишенькових на їжу для котів та собак. Якщо Зоська докладе якусь копійку від себе, то вистачить на кілька торбинок ласощів. Цвинтар. Туди вона піде по обіді. Якщо ж ні, Йоанна навіть песто не їстиме. Завжди так переживає візит до матері. Вона мовчить, а її улюблений трз-програвач сміливо її товаришить. Зося вже давно збагнула, що віддає перевагу сестринській сварці перед гнітючою тишею, якої не порушить жодне слово. «А що, коли після цвинтаря заскочити до басейну? — замислилася вона, хоча думка про пустощі у воді переповнює її майже фізичною втомою. — Цікаво, як мама встигала все робити? Все-таки у неї було нас аж двоє...»

Вона поринає у приємне забуття. Існує ще чимало питань. Вони нервово прагнуть добитися до її свідомості, як непрохані гості. Хай стукають, гримають. Уже зачинено...

Йоанна легко відчиняє двері. У кімнаті Зосі темно. Вона вертається назад і пірнає під стіл. Витягає звідти

великий ящик, який називається сховищем. Намацує знайомі форми альбомів і невелику коробку, в якій не один рік ховає матусині листи. Тягне скарби собі в ліжку. Тільки тепер вона вмикає невеличку лампу і розкладає свій мотлох на ліжку. Вона б торгувала спогадами, якби їх не збирала. Якби могла з ними розлучитися. Без спогадів іноді було б легше жити. Але що б тоді належало тільки їй?

Спершу листи. Сьогодні вона прочитає два. Вона знає їх напам'ять, але коли блукає по них очима, листи, написані матусиною рукою, звучать геть по-іншому. Крім того, старі листи з конвертами ще пахнуть нею. Невловимий аромат лаванди або якихось інших парфумів. Може, це нотка жасмину?

Тендітні картки на дотик пальців оживають тихим шелестом. Перший лист у конверті без адреси. Він так і не потрапив у поштову пригоду. Не знає він і що таке марка та листоноша. Йоанна отримала його на свій сьомий день народження, коли вже вміла читати. Починався він словами: «Люба крихітко, невдовзі я привітаю тебе у світі», і був сповнений кумедних подій з того часу, коли вона, Йоанна, ще ховалася в лоні під широкою матусиною спідницею. З тих слів випливало, що улюбленим заняттям Йоанни було копати матусю в житі і шалено крутитися довкола її пупка. «Я народжу або футболіста, або водолаза», — нарікала мати в листі, додаючи, що удвох вони схожі на великий сонячний гарбуз.

Йоанна перериває читання і, як завжди, намагається собі уявити всміхнену гарбузову маму, але її місце вперто займає інша, з волоссям, розкиданим по подушці: вона ворухить сухими губами, майже непомітна на білій постелі.

Дівчина швидко дістає інший конверт, який знайшов її на іншому кінці світу. Лист походив з того часу, коли вона з батьками багато років жила в Сирії. Щоразу виїжджаючи надовго до Польщі, матуся намагалася черкнути бодай кілька слів. Іноді вона з'являлася швидше від власного листа, але Йоанні це було байдуже. Адже в запечатаному конверті вона завжди знаходила ніжність і пам'ять. А цього завжди замало. «То яка різниця, коли лист знайде одержувача?» — думала дівчинка у спекотному Дамаску, поринаючи в опис зими, яка зустріла матусю в аеропорту. Їй хотілося побачити заметілі та снігові кучугури. А ще — блискучі крижані бурульки над вікнами. Правду кажучи, тато обіцяв, що, повернувшись на батьківщину, вони зліплять разом сніговика, куплять ковзани, але спливали роки, і єдина справжня зима, яку Йоанна запам'ятала з дитинства, так і лютувала на вицвілих сторінках матусиного листа.

Вона покинула переглядати світлини. Знову встане вранці із заплаканими очима, і Зосі буде прикро. Йоанна позапихала у сховок безцінні пам'ятки і стала біля вікна. За шибкою сипав сніг, запинаючи білою полудою клинцюваті дахи брудних будинків. Завтра цей краєвид нагадуватиме витвір божественного архітектора, що за кілька нічних годин виправив вади міської історії. Лисому майданчику, що гордо лягає під пуховий килим, бракує хіба що товстобочого сніговика з очима-вуглинками. Такого одного разу пообіцяв їй тато. Шкода, що вони не встигли зліпити його разом.

— Посунься, ведмедю, — прошепотіла вона до іграшкового друга, мимоволі ховаючи обличчя в руде хутречко свого талісмана.

АНГЛІЙСЬКИЙ ТУМАН

Небо над Лондоном затягнули хмари. Отже, сьогоднішній день у Великій Британії пройде під знаком опадів у вигляді дощу зі снігом. Буде холодно й туманно...

Хлопець чимраз краще розумів дикторку, яка читала прогноз погоди на британській радіостанції. Він уявляв її граційною білявкою з теплою посмішкою, хоча вона й віщувала англійську сльоту й грязюку. Попри це вона щебетала, мов щасливий колібрі, який обіцяє райську погоду. Віктор здригнувся від самої думки про те, щоб пройтися лондонськими вулицями.

«Цікаво, чи мама досі носить малиновий плащ?» — Він заплющив очі, щоб відтворити його в пам'яті. Той плащ дратував занадто глибокою барвою, надмірною яскравістю кольору, але якраз був придатний на таку погоду. Веселий. Коли п'ять років тому Віктор помічав його з вікон бабусиної кухні, то розумів, що мати йде додому. Що за хвилю вона поверне за ріг вулиць Довгої і Домбровського, промине старе фотоательє, зазирне у скляну вітрину, а відтак енергійно натисне дзвінок, що імітує зозулю.

Тільки-но вона торкалася дзвінка, як він широко відчиняв двері. Віктор заскакував її зненацька. Вона ще не була готова до бурхливого привітання, всіх цих обій-

мів і зачісування пальцями його волосся. Вона навіть здавалася йому якоюсь розгубленою, маленькою дівчинкою в чужому місті. Тільки кинувши «привіт!», він запускав потік материнських почуттів, а лавина слів, вочевидь, заглушала збентеження, від якого уже й сліду не лишалося.

Вона більше йому була до душі така: галаслива, сповнена обіцянок і планів. Йому подобалося, коли вона жваво запевняла: «за місяць почнемо з нуля», «скоро все зміниться», «нас чекає купа роботи»... Він сердився на бабусю, яка не схвалювала тих візитів. Говорила бабуся, щоправда, мало, але слова її дихали гіркотою й образою. Краще б вона взагалі мовчала — він хотів цього, коли вони втрьох сиділи за невеликим кухонним столом. Бабуся геть замовкала, але тільки тоді, коли мати заходилася пакувати коричневу сумку. Досить було, щоб зателефонував якийсь Джон, як зараз же зникали розкидані по квартирі вдяганки, пляшечки з ванної, мов крізь землю провалювалися туфлі на шпильках, що стояли в коридорі. Їхнє місце займали квапливі обіцянки: «краща робота», «нарешті власний куток», «буде кілька центів на чорний день»...

Іноді вона телефонувала. Але в далекій Англії її голос набував іншого відтінку. Вона любила його і сумно говорила про кілька фунтів, які похапцем «кидала» на картку. А потім зі слухавки вихлюпувався потічок бід і клопотів: «ти повинен бути терплячим», «ще трохи, синку», «обдурили мене, польські крутії, чорт би їх забрав!..»

— Вікторку, ти спиш? — почув він за стіною.

Хлопчина швидко схопився, аж скрипнули пружини старої канапи. Він забув про товар. Ще стільки треба встигнути, а вже одинадцять.

— Роблю нам сніданок, бабусю, — відказав він спокійно, як слон, і, посвистуючи, помчав на кухню.

Надворі він прикипів очима до світлофора. Коли отямився і в останню мить перебігав дорогу, в спину йому сипалися прокльони водіїв: ті ладні були зірватися з правої смуги. Мрячило, і щохвилі косий батіг зливи переганяв замерзлі крижинки.

— Як у Лондоні, — пробурмотів він, перевіряючи, чи на місці косметика, якою набита була торба.

Він рушив у бік житлової зони, де в цей час доби його клієнтки попивали собі маленькими ковточками каву з порцелянових горняток. Утомлені ранком, обмикуючи вилоги домашніх халатів, вони вже чекали на торгівців, які вносили в їхнє життя хоч якусь приємну метушню. Вони ніколи не питали, звідки в нього такий ексклюзивний товар. Елегантні жінки не ставлять незручних запитань.

Пані Алінка відчинила йому двері в чудовому настрої. Вишуканій завивці потрібна була оправа, тому жінка одразу ж лишила собі половину здобичі. І навіть не сперечалася своїм звичаєм за ціну. А в примхливої леді Крисі він здибав двох її приятельок. Ті взяли всі парфуми, навіть не перевіряючи запах. До того ж мерщій повідомили власні адреси, готові двічі на місяць поповнювати запас косметики. Найдовше він позбувався «наборів» — тих палітр із мініатюрними пензликами і кумедними помадками. Його лякало, що він часто не знав, для чого застосовують ті дорогі засоби, які він висипав на мармурові кухонні стільниці, а жінки відразу ж занурювалися в цей дріб'язок, знаючи його марки, призначення і ціну.

Перш ніж увійти до затхлої кам'яниці, хлопчина ретельно розділив гроші. З недовірою перелічив свою частину. Незле! Вистачить на інгалятор.

Він ненавидів димне кубло Валека. Низьке помешкання густо виповнював запах нікотину. Задушлива волога і звалене начиння, що лежало недоладною пірамідою, знайшли тут собі майже музейні умови, щоб любісінько існувати. Головним експонатом був старезний стіл, який бряжчав брудними склянками. Саме за ним переростали у сварки торгові перемовини і надходила черга ділити здобич. Появу Віктора виказала пляшка з-під алкоголю, що валялася на підлозі, — хлопець випадково зачепив її носак. Вона закружляла в несамовитому танці, перериваючи гучну суперечку.

Приколіст сильним копняком підсунув йому стілець.

— Наш дженджик напевно сплавив усе, — зареготав він. — З його гладким обличчям тільки салон краси відкривати!

— Кохають тьоті-моті нашого маестро! — глузливо визнав Шланг, стріляючи недопалком у велику попільничку. — З такою фізіономією і без товару можна заробити, еге ж?

Валек, як зазвичай, потягнувся до пачки банкнот. Запала тиша, яку порушував хіба що шелест перераховуваних грошей.

— Нехило, — мовив хазяїн. — Хоч можна й краще, — хутко докинув він, зводячи втомлені очі на Віктора. — Чого чекаєш? Може, копієчку? — він грубувато розсміявся з власного жарту. Шланг і Приколіст, як за командою, зареготали теж.

Він перечекав цей концерт і, дивлячись Валекові в очі, озвався голосніше, ніж думав:

— Мені потрібні гроші. Я не знав, що я тут довбаний доброволець та й годі.

— Ого! — Валек підвівся зі стільця. — Ти диви! Маестро брикається! Тобі потрібні гроші, то зароби їх!

Ще одна хвиля неприємного сміху накопилася на Віктора.

«Що я тут роблю? — питав він себе, недовірливо дивлячись на своїх дивних друзів. — Зараз канікули. Мені треба було б сходити в кіно, у басейн, на ковзанку... склеїти літачок-авієтку¹, з якою більше клопотів, ніж із «боїнгом»... А може, податися кудись у гори? Ліжко на дешевій турбазі, простіші стежки, але такі, щоб видертися високо-високо і побачити шматок землі з верхівки, як з літака. Я ніколи не був у горах...»

— Чуєш мене, маестро? — до гірської галявини, яка саме розгорнулася перед Віктором, долинув голос Валека. — Дістанеш свою пайку, але спочатку сплав камери! Чи ти хочеш стати королем помади, дурбецало?

Час у Валековому кублі вимірюється шеренгою з порожніх пивних пляшок. Вони зібрані в кутку кімнати, наче домогосподарки, що застоялись у довгій черзі. Віктор виміряв їх поглядом. Перелічивши випиті пляшки, хлопець може безпомилково визначити, коли нарешті вдасться вийти звідси на свободу без будь-яких дурнуватих коментарів і підозр. Приколіст уже умлів. Він задрімав край старої канапи, склавшись якимось недбало згорнутим млинцем. Шланг чимраз важче підкурює чергову сигарету.

— Я вже линяю, — оголосив він Валекові, марно намагаючись набрати якийсь номер у мобільці.

.....

¹ Невеличкий одномісний літак із мотором малої сили.

Віктор удав, що насилу застібає куртку. Він знав, що від Валека потрібно вийти відповідно п'яним, навіть якщо це не так.

— Візьми ось, — Валек згортає дві банкноти з гірки грошей перед собою і суне їх до Віктора. — Чого ти так дивишся? Це завдаток. Щоб дурна Червона Шапочка могла купити ліки для своєї бабусі.

Валек у захваті від свого чергового жарту, але вже виснажився, тож, замість дзвінкого сміху, дозволяє собі тільки гримасу втоми.

Надворі вже темно, але холодне повітря подіяло, як освіжаючий «Red bull». Після хвилини швидкої ходи Віктор уже ловив поглядом околиці похмурого передмістя — межа, де помирає темрява і починається місто. Ще кілька вулиць — й опинився серед вуличних ліхтарів. Його обступили знайомі будинки з освітленими вікнами, затишні вітрини невеликих ресторанів, схожих на якісь вуличні театри тіней. Кожен перехожий може зупинитися, глянути у вікна на незнаних акторів, які грають за круглими столиками п'єсу на тему дружби та любові.

«Як самому не щастить грати в такій п'єсі, то хоч подивлюся», — подумав Віктор, прикипаючи очима до одного з вікон кав'ярні. Занадто пізно, щоб спостерігати за виставою посмішок і мовчазних розмов. Зараз зачинять аптеку, а він обіцяв пані Ядвізі, його улюбленому фармацевтові, що сьогодні заплатить за останні покупки і, можливо, таки купить інгалятор.

З сусіднього кіоску запахло кебабом. Він вирішив, що з'їв би його навіть із привітним турком усередині, із тим, що раз у раз питає: «Хоч іще кечу?» і, не чекаючи на відповідь, обливає булочку кетчупом. Отож тепер

Віктор з'їв би кебаб і турка навіть без кетчупу, але натомість зробив глибокий вдих і підтюпцем помчав через вулицю.

В аптеці стояли дві черги. І страх які довгі. Він стовбичив за якимось жилавим гевалом, трохи притулившись до стіни. Тільки тепер пробіг очима покупців. Перед ним дві жваві дівчини з сумною матір'ю, поряд — чоловік в елегантному пальто. Останньою у другій черзі стоїть... О Господи! Він ніколи не бачив так багато диких рудих кучерів на одній голові! Вони спадали каскадом полум'я, чіпляючись за худенькі плечі.

«Оце так пощастило, — подумав він про чужу дівчину. — З таким волоссям тебе навіть у шапці всі помітять! Ну, хіба що ця краля тримає в шафі шапку-невидимку...»

Раптово він відчув на собі чийсь уважний погляд. Віктор швидко перевів погляд на пані Ядзю, схилену над рецептами, але ця втеча не надто його врятувала. Він знав, що та рудуля не відриває від нього очей. І робить це, закопилівши губки, з якимось докором і навіть образою, наче чудово знає, що він щойно дозволив собі поглузувати з її зачіски.

«У мене повно інших проблем, більших, аніж руда купа на чийсь голові, — сердито подумав він. — Пиндючна пава! Певно, прийшла сюди по трояндове мило і відбілюючу зубну пасту!»

Безшумні двері впустили досередини задихану бабусю. З нею зайшла дівчина з чепурною зачіскою. Струнка, як пляшечка з дорогими парфумами.

«Ця принаймні здається симпатичною», — подумав Віктор.

Старенька ледве зводила дух.

— Потримай, люба, мою сумочку, — попросила вона занадто голосно.

— Не кричи, — почувся дівочий голосок. — Я не глуха! І не сопи на всю аптеку, як морж.

— А хіба моржі сопуть? — уже тихіше здивувалася бабуся, намагаючись повернути розмову на жарт.

— Тут гармидер, наче всі зібрались на Леді Гагу! — пробурчала дівчина у відповідь. — Через тебе я прийду до Каськи останньою!

Внучка явно нічого не тямилу у жартах. Вона несамовито вистукувала на рожевій мобілці, її обличчя спотворило гримаса невдоволення, з якою вона обзирала обидві черги.

Скривився не тільки Віктор. хлопець з подивом зауважив, що руда дівчина і собі приглядається до тієї вискочки з мобількою з неприхованим обуренням.

«Сучасні жінки... — вирішив він. — Одна скандалістка, друга якась чмошна... Добре, що є на світі нормальні пані Ядзі», — зрадів він, дивлячись на її обличчя у віконці.

— Здрастуйте.

— Рада тебе бачити, Вікторе, — щиро посміхнулась йому фармацевт. — Як там бабуся?

— Без змін. Але в мене є гроші... ті, які я заборгував, — вичавив хлопчина. — І, будь ласка, дайте інгалятор. Дешевший, — збентежено додав він, бо міг би заприсягтися, що руда його підслуховує.

— Дешевші краці. Я знаю, що кажу.

Коробку з інгалятором хлопець підняв на висоту обличчя, так наче вона мала стати його шапкою-невидимкою, щоб затулити його від цієї аптечної метушні та зробити цілком невидимим.

Тільки на вулиці Віктор узяв її під пахву і, ледь чути щось насвистуючи, рушив у напрямку дому.

На Голубиній вулиці хлопець сповільнився. Він любив повільно долати останні метри, що відокремлювали його від домівки, з цікавістю вивчаючи, що ж змінилось у довколишніх магазинах, поки він ходив.

Пані Беата знову здуріла у своєму бутику. Повитягала на вітрину лише червоне й біле. «Замість шмаття має польський прапор», — гмикнув він. О, у шевця Бакулки нове чоловіче взуття. Але чому сандалі? Зима ж надворі... Овочева крамничка сестер Варміцьких... Мабуть, вони колись були балеринами, а наразі танцюють навколо помідорів, адже за це більше платять. У них на вітрині лісові горіхи, але їх бабуся не любить. Занадто тверді. Він сам з'їв би цілу коробку, бо горіхи пахнуть святами... Цікаво, з чого живе кравець Менджак?.. Мабуть, підшиває гардини, бо ті його костюми хіба що в труну вдягати. У труні навіть найбільший модник не протестуватиме, що його вбрали у «шедевр» Менджака...

Біля фотоательє «Профіль. Батько і син» Віктор зупиняється. Чи не тому, що тут часто міняється експозиція? Тепер ось усе навпаки. Є світлини, які вже давно дивляться в глиб Голубиної вулиці, і коли вони кудись зникають, Вікторові здається, ніби йому бракує старих друзів. З правого боку висять традиційні портрети. Молоді пари у пристрасних обіймах, і навіть цілі родини, що насилу поміщаються на крихітних стільцях. Нижче — дівчатка в білих сукеночках. Вони схожі на великих убраних ляльок, бо їхній погляд застигає під впливом лампи-спалаху і виражає тільки подив. Кілька немовлят, і одне навіть реве... Світлини ті непогані, але їм далеко до колекції навпроти, де зображені колишні жителі.

Щоденник Зосі

~~XXXXXXXXXX~~

Вони вже не ходять Голубиною вулицею, але Віктор чудово їх пригадує. Зрештою, він виріс тут із бабусею, з короткими перервами на мамине «турне» Польщею.

Пан Боло... Найщиріший, з рубцем на щоці та неодмінно з пляшкою пива... Був непоганий. Завжди частував Віктора цукерками, що смерділи тютюном. Віктор брав, дякував і не знав, чи можна їсти такі смердючі... А ось бабуся Довганя... Пані Кришко. Вона кликала свого онука вечеряти, махаючи з другого поверху, бо була німа... Довгань міг прикинутися, що не чує, хоча він усе бачив... Пан Каролек... Слюсар. Гість хоч куди. Він приходив до бабусі змастити їй двері й ніколи не просив грошей. Він говорив: «На тому світі розрахуємося, пані Каролова», а Віктор завжди загадувався над питанням, у чому ж той «розрахунок» полягає. Руки в нього були сильні, і через це Віктор завжди йому задрив. А ось тут, унизу, пан Антоні Гаймер. Він щось просто грає на своїй скрипці, трохи примруживши очі. Це фото Вікторові подобається над усе, бо вже сім років, як пан Антоній помер, а його музика ніби досі лунає в ательє і досі бринить у вухах.

Та й пейзажі міста нівроку. З них найкраще видно, як змінилася Голубина вулиця або сусідня — Крута. Центр міста вилюднів, а давня Садова вулиця, на якій повно фруктових дерев, перетворилася на один суцільний сумний паркінг.

Віктор зітхає і робить поворот на п'яті. Тоді довго теліпається через вузьку браму. Решту світлин хлопчина перегляне іншим разом, а про ті, на які встиг скинути одним оком, він розкаже бабусі. Вона ж любить усілякі оповідки про те, що діється на вітрині ательє «Профіль. Батько і син».

Чи в когось, окрім мене, трапляються побачення на бігу? Перші три зустрічі з Кишиштофом важко назвати інакше. Я досі не знаю, коли це він почав бігати моєю трасою. Він знай стверджував, що то я з'явилася на його доріжці, де люди бігають підтюпцем. Нахабна брехня! По-перше, я не бігаю аж так швидко, щоб купу часу не помічати гарного броне-та у мішкуватому спортивному костюмі. По-друге, навіть якби то я вискочила на його доріжку, гарний чорнявчик мав би бути в набагато кращій формі на такій доріжці. А так мені довелося удавати, ніби я зав'язую шнурки на своїх кросівках, аби він нарешилі наздогнав мене і я могла краще його розгледіти.

У вересні, коли я побачила його вперше, на мене щось найшло. Спершу я уповільнилась, але він наближався до мене таким черепашачим кроком, що я вирішила вигадати прикол зі шнурками. Колись завдяки такій витівці моя подруга по навчанню класно вискочила заміж. Отож я вдала, буцімто стала жертвою кепського взуття, коли поруч зі мною загальмував Кишиштоф. Тоді він зворушливо запитав: «Чи можу я... якимось допомогти... колезі?» А дихав юнак так важко, що я насилу зрозуміла, чого він хоче. Я відповіла, що, звісно, може. Шнурки в мене такі, що потрібні чоловічі навички зав'язування, тож у нього є нагода присісти і навколішки на пару зі мною з'ясувати, що з ними робити.

Він похапцем упав на коліна і взявся морочитися коло шнурків. З таким виразом, наче від зав'язаних кросівок залежало моє життя. Я намагалася пояснити йому, що це був просто жарт, і запитала, чи завжди він так серйозно сприй-

має всі жіночі забаганки. Він збентежився ще дужче і... їй-бо!.. Він зашарівся! Затинаючись, хлопець пояснив, що як програміст, до того ж професійний, він вважає, що ми, жінки, — теж системи. До того ж контрольовані. Принаймні його мама і сестри напевно. Таким чином, коли система відмовляє, треба її запустити. Він додав, що в моєму випадку несправність проста, і закінчив аргументацію, зав'язавши шнурки чепурним метеликом.

Потім щоразу, коли ми зустрічалися на доріжці, у мене складалося враження, що гарний чорнявчик у завеликому спортивному костюмі більше «тестує програмне забезпечення», аніж бігає, — так його діймає інтерес до мене.

— Та де! — заперечив він з характерною задешкою, коли я йому на це натякнула. — Програмне забезпечення тестується для того, щоб досить швидко виявляти помилки. А ти... у тебе немає ніяких недоліків! — сказав він і затнувся своїм звичаєм, знову виглядаючи як розгублений лицейст.

Спочатку навіть Йоанна нічого не підозрювала. Вона задавалася питанням, чого це я більше бігаю підтюпцем, ніж готую конспекти уроків з польської.

— Мабуть, ти розминулася зі своїм покликанням, — мовила вона, побачивши стос просяклих потом футболок. — Твоїм фахом має бути фізичне життя, а не інтелектуальне, — розумувала вона, спираючись на якусь філософську книжку, в якій вирішила розібратися. — Мені дедалі більше соромно за тебе, — бурчала вона, кидаючи мої геть зношені кросівки в пральну машину.

І я весело сміялася, відчуваючи, як у мене всередині пурхають метелики, і була вражена, що можна бути такою щасливою. Божевільною і доброю до світу. Зокрема й до неї. До Йоанни. Це був час, коли без жодних претензій я мила за неї купи посуду, робила закупа і терпляче поспішала на допо-

могу, коли вона забивалася в чергову печеру своєї великої туги і самотності. Одне почуття давало мені сили, щоб будувати те друге, сестринське. Одна любов викликала другу, важчу...

Яка ж я була дурна, думаючи, що це і є справжнє життя... Справжнє-бо воно тоді, коли Йоанна мирно спить, я не відповідаю на дзвінки Кшися, до півночі перевіряю контрольні роботи, а потім сиджу перед люстром, яке мене не любить, і, дивлячись собі в очі, наспівую Марію Пешек:

Мерзну без тебе я,
Мерзну, поволі шулюся,
Наче гейша без кімоно,
Йоко Оно без Леннона,
Мов засніжене Токіо,
Мерзну без тебе я...

СІК ЗІ ШМАТОЧКАМИ КОМПЛЕКСІВ

«Знову одне й те саме!» — зітхає Йоанна, поправляючи рюкзак, який з'їжджає з її плеча, мов справжній лижник.

За хвилину вона перетне межу шкільного паркану і залишить за ним спогади про канікули, прогулянки,

недочитані книжки й кулінарні експерименти. Як там каже Зося? «Те, що сьогодні здається нам паскудним, завтра може обернутися несподіваною радістю...» Ох, ці її афоризми! «Що мені з завтрашньої радості, якщо сьогодні контрольна з фізики, історія з Мимрою, а на математиці — так звана російська рулетка». Рулетка — це найгірше... Витребенькуватий математик пан Галес полюбляє забавку «раз-два-три — вийди ти». І якщо черга «вийти» припаде їй, то з неї реготатиме хором увесь клас. Ясна річ! Гуртом так легко з когось знущатись і ламати. Без проблем. А вони зроблять це напевно. І навіть не тому, що вона їм не подобається. Бо в них є тимчасова перевага: поки що вони — гурт. А насправді вона, Йоанна, їм до лампочки. Старша на два роки, вона принаймні має той плюс, що дивиться на них трохи згори. Спершу вона намагалася триматися інакше, але незабаром з'ясувалося, що добре серце з-поміж цих дітей знайти важко. Вона любить називати їх подумки дітьми. Вони сповнюють до неї поваги лише перед уроком англійської, бо ту вона знає не гірше за вчительку. Але на інших предметах вона прагне триматися на рівні доброго середнячка. Так безпечніше.

Шкода, що навчальна програма в пакистанській школі, до якої вона ходила в Сирії, так сильно відрізняється від польської. Принаймні у цьому разі Зося справді має рацію. Бо хоч вона й мусить надолужувати втрачені роки навчання, її спогади та друзів із Дамаска в неї ніхто не відніме.

На викликане в пам'яті личко Сюзани, веселої сирійки та вірної подруги, несподівано накладається промениста посмішка Ірміни.

— Хеллоу!

Ірміна має в очах саму солодкість і німе прохання. Звісно, написати твір з англійської.

— Привіт! — відказує Йоанна, ледве повертаючись з неба на землю.

— О! Маєш кльовий шалик... Невже «Беннетон»? — улесливо каже подруга.

І нарікає на те, що ці канікули закороткі, вона навіть не встигла поговорити зі своїм хлопцем, тим самим, який іноді привозить її моднячим мотоциклом, і на якійсь вечірці вони були лише оденький раз. Зате на якій! Там розносили їжу і пускали тільки тих, кому за вісімнадцять! Краще хай Йоанна не питає, бо гріх розказати, що там коїлося. Про англійську — це зрозуміло, зараз вона щось нашкрябає, а мати, коли дізнається, то про грошенята доведеться забути, бо вона попереджала. Крім того, у неї ламаються нігті, тож вона мусила викинути купу грошей на вітаміни, а на «Allegro» застій у їхніх мегазапасах, лажа та й годі, ну, хіба що крім успішної операції вуличному котові. А тут ще й її знайшов черговий надокучливий чмошник, і хоч-не-хоч треба було з ним розбиратися...

«Вона така гарна, — думає Йоанна, придивляючись до тендітної подруги. — І ніби недурна... Хоча зробила все, щоб стати клоном Каськи. Подбала навіть про хлопця з сумнівним минулим і ревучим двигуном. Просто, щоб заробити схвалення тієї ідіотки».

— Звичайно, ти хочеш, щоб я допомогла тобі написати твір, — перериває вона безладний монолог Ірміни.

— Ти справді можеш? — Ірміна благально чіпляється рукою за військову куртку Йоанни. — Я тобі відстебну скільки захочеш! І такий класний лак для нігтів підкину. Відпад! Кажу тобі! Лора хотіла його вициганити за...

— Я не хочу лаку. Я подивлюся, що можна зробити.

— Я тебе люблю!

Ніжність Ірміни липка, мов льодяник, коли вона виражає її гучним поцілунком, і Йоанні так і хочеться витерти щоку серветкою. Але вона не зробить цього. Йоанна пам'ятає перший день у новій школі, коли всі дивилися на неї, як на рідкісного представника родини сирійських плазунів. Тільки Ірміна, вдаючи, що не бачить, як закопилила губи Каська, взяла її за руку і кинула по-простому: «Не хвилюйся, з новенькими так завжди. І ці дурбецали зараз дістануть від Талеса по одиниці й матимуть собі халепу». Після школи вони навіть разом подалися в місто, щоб поїсти піци і поплескати язиком.

«Шкода, Ірмо, що ти дозволила себе склонувати», — подумала Йоанна, обтрушуючи в роздягальні свою куртку від снігу.

На історії западає наполеонівська ніч. Монотонний голос вічно сонної вчительки змушує позіхати цілий клас. Це один із моментів шкільного життя, коли Йоанна заодно з цілим класом. Схилившись над блоком, вона пише листа. До матері. Колись вона робила це потай від Зосі, але з'ясувала, що соромитися листа до матері не слід, як, приміром, нічного нетримання сечі. Таким чином, однієї чудової днини, коли сестра покликала її на вечерю, Йоанна крикнула у відповідь: «Зараз! Тільки закінчу листа до мами!»

Запала тиша. Коротка, як видих.

— Гаразд, — почула вона приглушений голос Зосі. — Тільки пиши без помилок! Адже я відповідаю за твій правопис.

Та й усе.

Листи клалися в конверти без адреси. Натомість на кожному стояла дата. Лежали вони на підвіконні або між книжками. Зося вирішила цю проблему, подарувавши Йоанні на день народження коробочку з жучком-сонечком, на якій старанно було виведено: «Листи до мами».

— Чудово! — Йоанна згадує, як ласкаво ковзнула поглядом по сонечку і зворушено прошепотіла: «Сонечко, лети на небо...»

Перша річ, про яку слід було сказати мамі, — це Зосина ангіна. Звичайно ж, м'яко, щоб ця тема не викликала у матері смутку. «Але ж мигдалики недовго гнояться, — пише вона дрібно. — Хворіти на канікулах слід заборонити!» — занотувала вона і підкреслила це речення хвилястою лінією. Вона промовчала про те, що через хворобу сестри в неї купа клопотів. Бо навіть морочити голову матері тим біганням по аптеках і крамницях, витиранням невидимої пилюки і щоденним миттям посуду? Зате похвалилася подвигами на ковзанці, а надто стрибком упівоберта, причому тільки раз вона приземлилася на сідниці. І, нарешті, Йоанна описала зиму. Вона зазначила, що вигляд з вікна класу не надто вражаючий, бо шубка в зими сіра, а гілля голих дерев — закошлане, як волосся. Але якщо піти в парк... Там зима струнка, як моделька! Вся в білих шатах і в прикрасах із крижаних бурульок... «Бо, знаєш, мамо, — дописала вона, подумавши, — навіть зима прогулює уроки, обминаючи нашу школу десятою дорогою. Якби я була пані Зимою, то робила б так само».

Продзвенів дзвінок, і голос історички завис на півслові. Її «ефірний час», як сказав би Тимек, закінчився,

а разом з ним і низка перемог та поразок Наполеона. Подих свободи дійшов і до Йоанниної парти. Дівчина загорнула зошит. Роззирнулася класом, що дедалі більше порожнів, вражена вправною евакуацією досі сонних сусідів.

— А ти залишся, — почувала вона.

Палець Мимри чітко націлівся у Йоанну. Відчуваючи на собі співчутливі погляди, дівчина опустила на свій стілець. Коли за останнім щасливчиком зачинилися двері, вона підійшла до столу.

— Я бачила, що ти записувала. Одна-єдина. Отже, отримуєш плюс за активність. Добре, що в цій групі бовдурів, дармоїдів, хамів є принаймні одна нормальна людина, — спокійно говорила історичка, дивлячись скляним поглядом в обличчя першого П'яста¹. — Ось тобі віддяка: ти роздаватимеш атласи та приносиш мапи...

— Але я не записувала, — залилася рум'янцем Йоанна.

— Що?

Йоанна подумала, що Мимра вперше у своєму житті виявила подив і скористалася знаком питання.

— Я не записувала, — повторила вона, уникаючи погляду вчительки.

— Але ж ти писала!

— Авжеж. Я писала листа. Вибачте.

— Забирайся геть.

«Ну от, я самохіть приєдналася до групи бовдурів, дармоїдів і хамів, — думала вона, прямуючи до класу Талеса. І хоча їй загрожувала російська рулетка, а та.....»

¹ П'ясти — польська князівська і королівська династія.

кож пресинг на наступній історії, йшлося їй по коридору якось добре. Радісно і з переконанням, що попри сумніви Мимри вона, Йоанна, цілком нормальна людина... Так само, як Магда, з якою можна говорити про все, бо вона носить у сумці книги, а не модні каталоги. І як тілиста Кая, яка останньою приєдналася до їхнього класу. Чесна й довірлива, хоча їй нелегко пробиватися щодня крізь шкільний тунель злості... Конрад теж буває нормальний, коли поряд з ним нема жахливого Матеуша, шибеника з їхнього класу...

Верталася дівчина додому без тягаря. Вона несла в рюкзаку тверду трійку з математики, половину твору для Ірміни і незайманий сніданок. На вечерю купить піцу і ще теплою донесе до ліжка Зосі. Вони з'їдять її разом, розрізаючи на хтозна-скільки шматочків і сварячись між собою за більші.

— Йоанно, зачекай! — замахали в її бік барвисті рукавички. — Я хо... хотіла б тіль... тільки... по... поговорити, — насилу витиснула з себе Кая, долаючи височенькі горбки мокрого снігу. — Ти туди, на Словацького?

— Так. Я маю нагодувати хвору сестру якоюсь цілющою піцою. Найкращі печуть на розі вулиць Словацького та Банаха.

— Я знаю, бо теж там купую, — призналася вона. — Мабуть, надто часто...

Кая спалахнула, наче щойно відкрила Йоанні свою найбільшу таємницю. Страшенно сороміцьку. Хоча повнота однокласниці ні для кого не була секретом, її не можна було приховати ні під обтислим жилетом, ні під великими барвистими светрами.

— Нема нікого, хто цілком пишався б своєю зовнішністю, — посміхнулася Йоанна, думаючи про свої паву-

чі руки, звичайний ніс і неслухняне волосся, що ніколи не хотіло бути по-модному прямим.

— Тоді можеш відправити їх до мене. Тих незадоволених! — сумно посміхнулася Кая. — Я лікую всі дівчачі комплекси розмірами своєї дупи. Я могла б наділити ними десяток анорексичок, але їм це, певно, ні до чого...

— Я знаю, як ти почувашся, — Йоанна приязно глянула на збентежену Каю. — Кепсько, коли ти наче якась біла ворона!

— А ти ніби щось можеш про це знати? — пирхнула Кая. — Ти й уявлення не маєш про те, що це таке. Правду кажучи, ти чимось викликаєш захоплення, а услід тобі в шкільному коридорі свистять, наче ти йдеш по статуетку Оскара, а мені кричать щось типу «падай, бомбо» або «посунься, товстухо»... Тільки не думай, що я заздрю! — злякалася вона своїх щирих зізнань.

— Ось ми і прийшли, — Йоанна зупинилася перед дверима піцерії. — Вип'єш апельсинового соку? Тут продають завжди свіжий, зі шматочками фруктів. Поки мою піцу приготують, ми можемо ще побалакати...

Вони сиділи біля вікна, крізь яке лилося тьмяне світло.

— Я колись жила у Сирії... — Йоанна розсміялася, побачивши на обличчі подруги здивування. — Країна як країна! Ну, може, трохи відрізняється від нашої, але коли ти живеш у ній постійно, вся та екзотика тебе вже не дивує.

— А як ти там опинилася?

— Просто. Спасибі татові археологу і закоханій у нього матері. — Йоанна знизала плечима. — Поки я була мала і гралася в пісочниці, нічого не відбувалось,

але коли пішла до школи в Дамаску, перший рік усі на мене витріщалися! Ну, хіба що крім європейських дітей, бо в їхніх країнах теж трапляються руді...

— Викликала захоплення, чи як? — Кая схвально дивилася на мідні кучері.

— Захоплення? Навіть дорослі тицяли на мене пальцями! Деякі діти боялися сидіти поруч, а побачивши мене, ще й могли розревітися. Я не хотіла виходити з дому без хустки, під якою доводилося ховати всю мою руду копицю. Тому, Кайко, я добре знаю, що відчуває кожен чужинець.

Кая бавилася соломинкою, встромляючи її у рештки соку.

— Розкажеш мені колись про Сирію? — запитала вона з посмішкою, в якій була вдячність, що не вимагала жодних пояснень.

— Звісно! Може, в п'ятницю, після школи? Я зроблю млинці з тертими яблуками. Любиш?

— Смакота! А ти їла млинці з чорницею? Певно, ні! То я принесу чорниці. У п'ятницю тітка ходить у театр або в кіно, то я втечу без проблем...

— Ти живеш із тіткою?

— Так. Загалом, я з села, але непогано вчилася там у школі, отож батькова сестра вирішила, що я поживу з нею в місті.

— Чудово!

— Річ у тім, що якби не вона, то я, напевно, пішла б працювати. Як моя мама.

— То я вже люблю твою тітку! — Йоанна струсила мокрі сніжинки з рукава кольору хакі.

— Я теж, хоча це непросто. — Кая помахала кольоровою рукавичкою і рушила до пішохідного переходу.

Картонна коробка з піцою якимось дивом не впала у снігову кашу. Вона танцювала в обіймах військової куртки, перш ніж опинитися на вулиці Домейко і звабити своїм ароматом Зосю, яка дедалі більше одужувала.

— Давай швидше, ти чудовисько! — хрипко привіталася з нею сестра. — Я вмираю з голоду!

— Якщо хтось умирає, то не вітає людину, яка стоїть на порозі з піцою, а залишає цей світ з почуттям власної гідності у своєму ліжку! — прощобетала у відповідь радісна Йоанна. Її настрій свідчив тільки про одне — вчитель Талес з Мілета на уроці математики поставив Йоанні непогану оцінку.

Щоденник Зосі

Хвороба, навіть банальна ангіна, іноді є порятунком. Останнім часом я почувалася, як пральна машина на високій швидкості, що працює в помешканні нечупар. Вкинута у невпинний вир, я не могла передихнути, не кажучи вже про хвилю зосередження.

Як добре часом уповільнитися, згорнутися під ковдрою і по тай від усього світу поговорити з собою про важливі справи.

Найгірше те, що мені вже не до снаги відділити свої важливі справи від справ Йоанни. Вони переплелися так тісно, що думати тільки про себе не випадає. Я весь час сердита на неї за Кшися, за те, що вона тероризує мене цілий день,

за шантаж, яким вона діймає мене, мов хапугу-чиновницю. Але досить мені тільки легенько занедужати, як те хатнє чудовисько перетворюється на найніжнішого янгола.

Йоанна боїться за мене... І хоч сестричка ховає за цим турботу про себе, і хоч поводиться егоїстично, — вона неабияк мене розчулює. Мало який закоханий чоловік зміг би так догодити стражденній героїні.

Своєю надмірною опікою і турботою Йоанна змусила мене зрозуміти, що в моєму житті бракувало таких почуттів. Навіть з боку мами. Її перший чоловік і мій нездарний батько, перш ніж перетворити нас на патологічну й образену родину, забирав на себе всю мамину увагу. З іншого боку, я робила все, щоб бодай трохи полегшити її страждання. Не знаходилося четвертого, хто б подумав про мене. Хто пам'ятав би, що маленьких дівчаток треба приготувати. Ходити з ними на прогулянку. Бешкетувати в парку атракціонів. Купувати морозиво. І часом ставити одне з тих пікантних питань, винайдених для щасливих дітей: «Ну як ти, люба? Чого ти хочеш, дитинко? Ти щаслива?..»

Досить було глянути на мене, щоб знати відповідь на будь-яке з цих ніколи не поставлених питань. Я пам'ятаю, як сусідка з будинку, в якому ми жили майже до того дня, коли помер батько, одного разу запитала маму, яка саме виходила зі мною в дитячий садок: «Люба пані Анно, скажіть, будь ласка, чому та ваша гарна донечка ніколи не посміхається? Так, вона ніби і вихована, і приязна, а от посміхатися ви її не навчили...»

ВІЙНА І ДРУЖБА

— Слухаю?

Дівчина з фотоательє «Профіль. Батько і син» набралася професійного терпіння, чекаючи, поки Віктор скаже, навіщо переступив його поріг. Утім, хлопчина мовчав і дивився на стіни, повні світлин. Багато років тому він із бабусею вчашав сюди, але, на втіху йому, в старому ательє нічого не змінилося. Навіть дзвоник, який повідомляв про появу клієнтів, бринів тим-таки гостинним тоном. Серед небагатьох старовинних речей, які зі смаком оздоблювали інтер'єр, Віктор упізнав стілець, на якому старший Гродський, щоб зробити портрет, годинами вмощував непосидючих дітлахів.

Дівчина з доброзичливою посмішкою вирішила допомогти йому.

— Ти хочеш зробити чи отримати фотографію?

— Ні, — посміхнувся він у відповідь, — я до пана Шимона. Але я можу зайти пізніше, якщо він зайнятий.

— Зачекай, будь ласка. Я спитаю.

Працівниця зникла за важкою шторою, перш ніж хлопець змінив свою думку. Раптом він пошкодував, що прийшов сюди — з украденим апаратом, схованим у сумці, наче докір сумління. І що найгірше, напевно, за хвилю йому доведеться дивитися в очі цьому при-

ємному фотографу, який завжди вітається з ним, як зі старим другом. І не тільки вітається. Часом підходить на хвилю, щоб запитати про здоров'я бабусі. Погляд у нього такий пронизливий, що Вікторові, хоч він би й хотів приховати бабусине нездужання, доводиться зізнаватися. Іноді вони здибуються і на сусідньому базарі. Здається, що обидва вони належать до категорії волоцюг. Можуть половину суботи тинятися по тому міському блошиному ринку, що пахне квашеною капустою і поблискує викладеними на цератах скарбами.

— Вікторе?

Молодший Гродський виріс за прилавком так швидко, що про зникнення не могло бути й мови.

— Доброго ранку. У вас, мабуть, і часу обмаль... Може, я якось іншим разом... — заплутався хлопець, уникаючи ясного погляду Шимона.

— Та заходь. Побалакаємо.

Віктор думав, що це несправедливо. У дитинстві він мріяв опинитись у задній частині цього закладу, відокремленій од знімального кутка важкими дверима. Він уявляв собі, що місце, де знову оживають людські обличчя, купаючись у хімічних розчинах, являє собою невелику фабрику таємних знань, а фотограф, який сприяє цьому народженню на папері, справжній чарівник, який викликає з небуття мешканців міста. Ті, хто прийшов сюди, гарні, добре виряджені й чудово посміхаються, щоб їх, таких святкових, запам'ятало око об'єктива. І ось зараз, коли перед ним відчиняються ті важкі двері, Віктор входить до них не з дитячою цікавістю, а хіба що зі збентеженням.

— Сідай!

Як увічливий школяр, він сідає у зручне крісло й жадібно роззирається довкола. Омріяна з дитинства земля виявилась невеличким затишним салоном. Зі старою канапою, великим телевізором і розкішним портретом Валерія Гродського на головній стіні.

— Це ваше помешкання? — запитує він, трохи розчарований буденністю кімнати.

— Ні, але я проводжу тут багато часу. Особливо там, — Шимон показує рукою на чергові двері, майже непомітно вбудовані в гладку стіну. — Хочеш подивитися фотолабораторію та студію?

Ах, ось де творяться чудеса... Віктор мовчки ходить за господарем сучасними, майже стерильними приміщеннями, на які лине хвиля штучного світла. «Вікон нема, а так яскраво!» — дивується хлопчина, намагаючись не торкатися жодної машинерії та стосів світлин, розкладених на столах майже по-військовому акуратно.

— Я й не знав, що у вас стільки клієнтів! — Хлопцеві у вічі впадає скляна шафа, що насилу вміщує сотні негативів, складених у коробочки з описами.

— Це мій архів. Ти б здивувався, якби побачив, які в мене є клієнти...

Фотограф намагається приховати веселу посмішку. Зараз він залюбки увічнив би Віктора з його дитячою недовірою в очах.

— А там, за отими дверима, я ховаю справжні раритети. Це батькова колекція. Деяким світлинам ціни нема, якщо ти знаєш, що я маю на увазі.

Віктор знає. Він знається на речах, які мають іншу вартість, аніж грубий фотоапарат і омолоджувальний нічний крем. Він і сам тримає в шафі порожню пляшечку, що лишилася від маминих парфумів. Іноді навіть за-

стромляє носа у вузьке горлечко, аби відчути чимраз слабший запах. Швидкоплинний, як час, і так само нетривкий. А проте безцінний...

— Люди заходять сюди дедалі рідше. Їм більше до вподоби ігрові автомати й фотографії за п'ять хвилин. Усі поспішають, — Шимон оглядає на світло якийсь старий портрет дами в білій хустці. — А от, наприклад, ця пані... Вона не знала автоматів і не бігла на восьму працювати. Глянь-но, скільки в ній спокою.

Віктор зупиняє погляд на прекрасній незнайомці. Жінку він бачить уперше в своєму житті, але вона не здається йому чужою.

— Це моя мама, — бурмоче Шимон, повертаючи перламутрову рамку на місце. — Я знаю її переважно з цієї картинки, — докидає він спокійно. — Так інколи буває...

Западає незручна тиша, і раптом її уриває розбуджений дзвіночок. Комуś знову терміново потрібне якесь посвідчення, білет або паспорт.

— З чим прийшов? — питає фотограф, знову вмищуючись за столом.

Віктор багато дав би, щоб відповісти: «Та так, просто зайшов поговорити». Але ж не лежати бабусиному рецептові кілька місяців в аптечній шухляді, а Валекові та його компанії може будь-якої хвилини урватися терпець.

— У мене є фотоапарат. Такий... професійний. Продаю.

— Ану покажи.

Шимон не спускає ока з Віктора: той сягає рукою в сумку. Хлопець поволі ставить перед собою трохи пошарпану коробку.

— Сам фотоапарат новенький, — кидає він. І звучить це жахливо.

Він шарудить картоном, хтозна-скільки відкриваючи коробку.

— Нічогенький, — хвалить Шимон і звично крутить у тонких пальцях нову модель «Canon». — Дзеркалка. Дивись, які у нього є функції. Якщо, наприклад, натиснеш цю кнопку, то зможеш робити панорами, якщо цю наступну — зображення не ворухнеться, навіть якщо весь світ стоятиме догори дном. О, а ось тут... бачиш цю клавішу? Така маленька, а наробить цілу серію світлин. Потім знай вибирай найкращу. Справжня іграшка. Це ніби одразу кілька непоганих фотоапаратів...

Тільки тепер Віктор наважується трохи підвести голову. Досить, щоб побачити вправні руки Шимона, які точно знають, які кнопки треба натиснути, щоб виїхав безшумний об'єктив, відкрилася закривка і спалахнув срібний екран із цифровими написами.

— Фотограф-любитель не надто б із ним заморочувався, — завершує огляд Шимон і замовкає.

Віктор відчуває, як червоніє. «От холера, я схожий на сором'язливу дівчину», — боїться він. Гнітюча тиша змушує його безнадійно буряковіти. І то на очах мовчазного Шимона.

— Це... за добру ціну... навіть за півціни, якщо захочете його купити. Мабуть, це непогана нагода.

Останні слова нагадують шепіт, і Віктор не впевнений, чи співрозмовник їх узагалі почув.

— Навіщо ти його продаєш?

Здавалося б, просте запитання, без будь-яких підтекстів, але що сказати у відповідь? Що б не придумав, усе погано, все одно брехня.

— Це пристрій мого приятеля. Мені треба знайти покупця.

— Тобі потрібні гроші?

І знову ж таки кепське запитання! Звичайно, що потрібні! Якби вони в нього були, то він не почувався б злодієм, на якого він і перетворюється. Йому простіше сплавити крадене, ніж поцупити пігулки або інгалятор! Але як це поясниш цілком нормальному дядькові, у якого, може, й нема бабусі, але загалом є все?..

Віктор мовчки простягає руку до камери, кладе її в коробку. Разом із коробкою вона насилу влазить у рюкзак. Тільки тоді він підводиться.

— Було дуже приємно побалакати з вами, — простягає він руку, щоб попрощатися, але чоловіча рука, замість потиснути хлоп'ячу, приземляється Вікторові на плечі.

— Зачекай, — Шимон спроквола набиває люльку, щільно натоптуючи її ароматним тютюном. — Ти не сказав, навіщо тобі потрібна готівка. Я хотів би також знати, якщо твоя ласка, скільки тобі платять за твої послуги.

— А для чого? — бентежний рум'янець сходить з обличчя Віктора. І знову він сильний, трохи гордовитий хлопець, здатний захистити своє приватне життя. Шкода, що так закінчується їхня зустріч. — Це моя справа.

— Моя теж, — голос Шимона і далі звучить приязно, — якщо ти прийшов із цим до мене. Дай-но вгадаю... — Западає тиша. — Тобі нема за що жити...

— На таке звичайне життя нам вистачає... — заперечує Віктор з несподіваною енергією.

— «Нам», тобто пані Кароловій і тобі?

— Так.

— А на що бракує?

Віктор мовчить. «Що собі думає цей тип? — замислюється хлопець, дивлячись з надією на вхідні двері. — Що я розкажу йому про бабусину хворобу? Ліки? Свіжі фрукти?»

— Звісно, ти можеш нічого мені не розповідати.

«Звісно! Теж мені добродійник!» — глузує подумки хлопчина.

— Та ви мене просто зневажаєте! — кидає він раптом мимоволі.

Віктор відчуває, як у душі невпинно наростає гнів. Краще б Шимон висловив якусь педагогічну настанову про шкоду перепродажу краденого у цивілізованому суспільстві... Краще найпростіша напучувальна нотація замість того вдавання і позерства!

— Я не маю жодного права тебе зневажати. — Клуб люлькового диму піднімається до стелі. — Коли я перший раз був в Іраку, то пограбував шпитальну аптеку. Моєму другові був потрібен запас антибіотиків. Без ліків він не мав жодного шансу повернутися з тієї війни. Я зробив це.

— Ви? — Віктор сідає, ошелешений цим спокійним зізнанням.

— Я. Якщо ти питаєш, чи я шкодую, то я відповім, що ні, бо різниця між живим і мертвим другом величезна...

— А... та війна... Ви й справді були в Іраку?

— О, це ціла історія! Тоді там ще не було польських солдатів. Я поїхав до Америки. Став військовим репортером. Знімав фільми. Робив світлини на фронті...

— Я відчував це! — Віктор уже майже забуває про важкий фотоапарат у рюкзаку. — Іноді, коли ви йде-

те вулицею, то наче командос! Цей заклад пасує вам як корові сідло! Я маю на увазі... Заклад у порядку, але ви та світлини до посвідок... Ці ніякові п'ятихвилинні посмішки... — Віктор сміється коротко, чесно потішений своєю інтуїцією. За мить знову хмуриться. — Війна і дружба — це дещо інше. Ну, я вже піду, — заявляє він низьким голосом.

— Але ти теж на війні, — мружиться фотограф, — теж воюєш. Можливо, ти ще не знаєш, з якого боку. Скажи відверто, — Шимон на мить замислюється над проблемою, — скільки ця зграя лобуряк дає тобі за камеру? Сотню доларів?

— П'ятдесят.

— Я позичу тобі сотню. Заробиш у моєму закладі й віддаси, але кинь цю дурну справу. Назавжди.

Залягає ніякова тиша. Німа, як обличчя Гродського-старшого на стінному портреті.

— Ви дасте мені два дні? — Віктор переводить погляд з батька на сина.

— Часу в тебе скільки хочеш. Зроби це. Як чоловік. Як справжній солдат...

Перед дверима хлопець зупиняється, збентежено поправляючи рюкзак.

— Звідки ви знаєте... що це зграя хлопців?

Фотограф кидає оком на вікно.

— Бачу часом, як ти з ними балакаєш, і завжди помічаю, що вони тобі не товариші.

Пролунав веселий дзвінок — Віктор вийшов. За хвилину дзвінок замовк, але якась жінка в строкатій шапці знову повернула його до життя, заходячи в ательє. Віктор проминув будинок, і здавалося на сонці, наче його щойно цілком відремонтували. Десь угорі дзвякав

самотній пес. Тонкими струмочками по облупленому тиньку спливав із даху талий сніг. Хтось повісив на балконі оберемок білизни. Хтось уперто гатив молотком у старі стіни квартири на першому поверсі. Усе було як завжди, але ця знайома, як власна долоня, місцина здавалася Віктору прекраснішою, ніж зазвичай. І приємнішою. «Може, світ завжди кращий, коли тобі є з чого вибирати?» — подумав Віктор, перш ніж зникнути в темному закапелку червоного будинку.

Шимон обережно зачинив важкі двері, що відрізали його від щебетання клієнтки в строкатій шапці, яка позувала на фото. Він важко впав у крісло і заплющив очі.

Шогун... єдиний поляк, якого він зустрів в Іраку. Шаленець, який, ризикуючи власним життям, воював у лавах американської армії. Тільки заради того, щоб в ім'я непевних ідеалів лізти на рожен. Йому було тоді років двадцять... Коли вони зустрілися, під час однієї з небезпечних операцій, той сказав йому: «Повертайся до своєї країни, братан, бо я тобі квіти на могилу не носитиму. Тут, у пустелі, квіти не ростуть». Але потім, у саморобних бараках, Шогун знайшов його поглядом. Підійшов і спитав: «У тебе є щось із Польщі? Якась газета чи книга?»

Шимон мовчки витягнув із рюкзака старий номер «Політики» і мішок твердих карамельок-«рачків».

Відтак він дивився зі свого кутка, як хоробрий трапер¹ схиляється над сторінками журналу. Спливла не одна хвилина, поки чолов'яга нарешті глянув на Шимона запаленими від утоми очима.

.....
¹ Мисливець на хутрових звірів у Північній Америці.

— Давно нічого не читав, — коротко зізнався чоловік, віддаючи зім'яту газету.

— Залиш собі. Я її вже переглянув. — Шимон розкрив пакет «рачків».

— Де ти їх узяв? — Шогун жадібно схопив цілу жменю цукерок і заходився швидко жувати. — Колись я їх найбільше любив. — Він розгриз чергову і схвально кивнув. — Вони були тільки на Різдво...

Шимон намагався уявити собі цього високого здорованя, який малим хлопчиськом нетерпляче крутиться під ялинкою, але йому забракло фантазії. Тож довелося повірити Шогуну на слово, що безстрашний лев пустелі колись був маленьким, симпатичним хлопчаком. Досить ввічливим, щоб дістати «рачки» в різдвяному подарунку.

Чи тільки цукерки їх здружили? Чи, може, схожість життєвих спогадів?.. Згодом Шимон ніколи вже над цим не ламав голову. Вони завжди були разом. Навіть солдати жартували з цього приводу — мовляв, як подружжя. І так, аж поки повернулися. «Ми вдвох просто втекли від минулого, але кожен із нас по-своєму», — подумав Шимон, дістаючи з шухляди світлину, на якій вони стоять поруч, дивлячись в об'єктив. Молоді й зазмагли. Тоді ще повні мрій, горді з подарованого їм дару життя та блискучої нагороди, недбало вставленої у бавовняний мундир.

«Шкода, що я не зміг йому допомогти, — Шимон придивляється до обличчя Шогуна. — Але як допомогти комусь, хто не може жити без ризику і страху? Я навіть не знаю, коли в ньому помер герой Америки і на його місце прийшов вічно п'яний валютник, відомий як Майор. Легенда половини світу, король ватаги ма-

лих злодіїв... Ще ніби мій друг, але вже чужа й далека людина...»

Він стає під вікном і, на мить замислившись, набирає з пам'яті кілька цифр на срібному екрані мобільного телефону.

— Привіт, товариш по нещастю, — кидає він у телефон. — У мене є прохання. Ні, я тобі не наказую! — Гродський посміхається з несподіваною теплою. — Але це дуже важливо для мене... Ідеться про твоїх маленьких солдатів... Я хотів би позичити одного з них. Його звати Віктор Мільнович. Звісно, ти отримаєш докладні інструкції. Залюбки розкажу тобі коли і чому...

ПОЛІТ КРУКА

— Вікторе, ти ще залишишся. Хочу обговорити з тобою кілька справ.

Зося різко закрила щоденник, і хоча до дзвоника ще лишалося кілька хвилин, усі знали, що виховна година добігла кінця. Коли гучно поскладалися зошити, відгомоніли невимушені розмови і клас спорожнів, Віктор підійшов до її стола.

— Я пишаюся тобою, — посміхнулася вона ледь помітно. — Сплигло два тижні — і будь ласка! Маєш лише один прогул. На фізкультурі...

— Я не міг довше залишатися у школі. Того дня у нас був лікар, — подивився він їй в очі.

— Розумію.

Зося зробила запис у відповідній графі.

— Сідай на хвилину, — попросила вона.

Він здивувався, що його не дратують її питання. Він міг би вважати їх нав'язливими. Ніхто не любить зізнаватися у скоєному. Але попри це хлопчина цілком легко вивертав перед нею душу. Він згадав призначені вчителями дати заліків. І відверто розказав їй про свої страхи. Більшість із них Зося спокійно розвіяла, пообіцявши виторгувати додатковий час на перемовинах.

— Найважче буде з географією... Пані Торфовець — це ж не мис Доброї Надії, — додав він, багатозначно посміхаючись.

— Я знаю, — похмуро кивнула Зося. — Давай ми відкладемо на потім «здобування мису», — промовила вона і зазирнула у свої записи.

Слово «ми» (в множині) полонило його серце. Простіше ділити свої біди на двох. Раптово він виявив, що йому і вдома бракує тієї «множини». Це тому, що він уживав «однину», піклуючись про бабусю.

— І ще одне... Я хотіла поговорити про мій предмет... Хочеш, я тобі допоможу?

— Ви маєте на увазі репетиторство? — жахнувся хлопчина. У домашньому бюджеті немає такої статті, як репетиторство. І, певно, не буде.

— Де там! Я говорю про звичайну допомогу! — вибухнула вчителька, трохи присоромлена його підозрами.

— Не знаю... — промимрив хлопець, намагаючись уникнути її погляду.

— Ось моя адреса, — вона хутко написала йому свою адресу на клаптику паперу. — Знайти легко. Приходь у суботу після обіду.

— Дякую.

Він потягнувся до рюкзака. Хотілося додати щось добре. Сказати їй, що вона ні на крихту не схожа на вчительку польської. Їй би бути художницею, що малює яскраві картини!..

— Вікторе...

Хлопець зупинився перед дверима.

— Може, мені й не треба так казати... — Він відчув у її голосі збентеження. — Але я хочу бути з тобою щирою... Ті твої приятелі... Ти знаєш, про кого я кажу...

Він мовчав, дивлячись вичікувально.

— Бережися.

— До побачення.

Коли він стояв біля дверей кабінету фізики, йому спало на думку, що вже давно ніхто так лагідно його не застерігав... «Бережися...» Ніби й нічого особливого, але в такому звичайному нагадуванні — кілограм турботи. От би хоч трохи такої ласки його матері, коли та телефонує. Замість тих «синочків» та інших солодкавостей, з яких він давно вже виріс. Але як мати мала б сказати йому: «Бережися», якщо їй і самій на все начхати?

— Вікторку, це ти?

Хлопчина легенько зачинив двері ногою.

— Привіт, бабусю!

Він став біля її ліжка. Старенька усміхалась очима, не подавала знаку, але хлопець помітив, як важко вона хапає повітря сухими губами. Він укрив її ще одним пледом і широко відчинив вікно.

— Ти забула про пігулки? — Він сів край ліжка, шукаючи в рюкзаку ласощі. — Якщо забула, то льодяники я з'їм сам...

— Сьогодні щось тиск підскочив. Душно якось... А може, то весна йде? Бо мені наче здається, що якось тепліше. Глянь-но, Вікторку, чи немає там за вікном якогось первоцвіту. — Вона погладила його грубою рукою по щоці.

— Первоцвіт є в мене, але з вітрини сестер Вармінських, — Віктор переможно витягнув із сумки пучок редиски.

— Невже справжні? — дивувалася старенька, мацаючи червоні головки, скручені гумкою.

— Навіть трохи пахнуть, — підсунув онук перші овочі їй під ніс.

— Якби ти, любий, знав, як красиво вони колись танцювали! І то на справжній сцені, в театрі!

— Ти бачила, як танцює редиска? — Віктор зобразив із себе лікаря. — О це, мабуть, не астма, а щось значно серйозніше, — сказав хлопчина професорським тоном, і вони обоє розсміялися.

— А одного разу сестер Вармінських показували по телевізору... — повернулася бабуся до улюбленої історії. — Ми всі дивилися його в Гродських, бо на нашій вулиці більше ні в кого не було кольорового телевізора. Старший Гродський, чоловік хоч портрети з нього малюй, запропонував жінкам м'ятого лікеру, а для сусідів-чоловіків мав по чарці чогось міцнішого. А потім усі ми дивилися, як зачаровані, на екран, де пурхали ті наші балерини. Вони такі гарні, легенькі, мов фіранки... крутилися у сукеночках, як пушинки, і ми пили зелений нектар, цмулячи ковток за ковтком. Чудові були

часи... Твоя мама теж хотіла пригубити лікеру, але вона була занадто мала. Вона розплакалася, тож Шимек зварив їй какао. Цілу програму вона тримала личко в горнятку, а згодом мені доводилося завжди купувати їй голландське какао, оте з вітряком. Я говорила: «Паняночко Какавочко, на стіл накрито!» Далі вона вже не вередувала... О, як раніше мало було потрібно для щастя...

Бабусині очі тонули в смарагдових глибинах пледа, який теж нагадував їй про ті давні часи.

— Я підігрію обід, бабусю. Дочка пані Кришакової передала тобі бульйону.

— Боже мій, яка вона добра, та Оля. А там на двох вистачить? — заклопоталася вона.

— Повинно, бо я голодний як вовк! — гукнув хлопець із кухні, поставивши на вогонь каструльку.

Він ішов у кубло Валека зі спортивною сумкою через плече. Хлопчака легко поскладав у неї непроданий товар. Спершу йому кортіло повернути-таки в житловий район і запропонувати пані Крисі прекрасний «Canon». Та пані Крися, подумавши довше, певно, купила б камеру для п'ятирічного хрещеника. Досить було лише запропонувати їй чудовий спосіб позбутися чоловікових грошей, і вже серце Крисі й повний гаманець відкривалися на дурнуваті аргументи Віктора.

Зробивши два кроки, він уже знав, що не хоче сьогодні бачити свою постійну клієнтку в її легкому халаті та з новою зачіскою. А після п'яти наступних кроків дійшов висновку, що взагалі не хоче бачити пані Крисю або решту своїх клієнтів. Поставить перед Валеком дві

камери і скаже: «Бувай». Щоправда, він знає з досвіду: спершу його добряче витовчуть, як порожню пляшку з-під пива, а потім залишать на снігу. Кинуть, певно, десь за цими сарайчиками, де здавна не ступала людська нога, через страх. Про всяк випадок Віктор приготував бабусі вечерю і пояснив, що може повернутися пізно або навіть наступного дня, коли скінчиться нічна зміна на заправці.

Якби Шимон спитав його, як він почувається, йдучи на останню «битву», хлопець сказав би: це круто... Трохи тисне взуття, страх уповільнює ходу солдата. Непогано було б мати друга поряд, такого, що додав би мужності. Але наразі Вікторові одне в голові. Це остання сутичка. Ніколи більше не доведеться вдавати з себе гувльісу-пройдисвіта, сміятися з масних жартів, сідати у крадений «мерс». Ніхто не змусить його робити темні справи, шахрувати і жити на позички. Це навіть добре, що за мить він дістане по пиці. Це йому за брак уяви.

Він уже намагався піти. На самому початку. Після того як тренер викликав його на гостру чоловічу розмову. Насправді він влаштував йому довгий монолог на тему: або спорт, або бешкетництво.

Спочатку промова тренера просто наганяла на нього нудьгу. Дорослі мають здатність замучити беззмістовними думками. Так він думав, вдаючи, що слухає тренера. Але той раптом зробив паузу, а тоді зауважив: «Я знаю, як це буває. Після того як заgrimів на зону». З цього моменту Віктор вбирав кожне слово досвідченого «криголама», якого нині вважали найкращим хокейним тренером. Це було щось! Почати зі скандалів на стадіонах, стояти на обліку за афери та грабежі, по-

трапляти за ґрати після кожного матчу. А потім прокинутися від цього кошмару. І сміливо протистояти власній біографії, більше схожій на поліційну хроніку, ніж на резюме спортсмена.

Коли хлопець повертався додому, вдячний за довіру єдиного, мабуть, гідного чоловіка, він дійшов висновку, що тепер, коли він відкрив їхнього тренера Каучука з того, темного, боку, то ще більше його поважає. Так мало людей наважується на перегони, в яких перемога — це повернення себе до інших.

Отак він і сказав хлопцям уже наступного дня, віддаючи їм товари. «Я повертаюся в іншу гру. На інший майданчик. Мене вже тут нема», — сказав він, ступаючи з кубла спиною до виходу. І справді. Він перестав там бути. Він не пам'ятає, хто його бив і хто ко́пав. Хто силоміць заштовхував його до «мерса», хто витяг на узлісся і стягнув з нього взуття. Він пам'ятає тільки перелякане обличчя незнайомця, що знайшов його поруч із шосе і завіз у найближчий шпиталь. На щастя, синці й садна загоїлися швидко, і бабуся повірила, що онук забився на тренуванні. За два тижні перед будинком його чекав Шланг, з дурнуватою усмішкою і наступними замовленнями. «Приятелів зраджувати не годиться. Треба завжди грати у своїй команді», — кинув він йому з презирством, спостерігаючи за тим, як Віктор важко піднімає заповнені «лівим» товаром торби.

До темної нори Валека він заходить з піднесеною головою. Помітивши його, всі замовкають. Валек злегка підводиться зі стільця, і Віктор дивується, що до покарання дійде швидше, ніж він зізнається у своєму дезертирстві.

— А хто це зволив ступити на мій жалюгідний поріг... — Сміх господаря звучить фальшиво й саркастично. — Улюбленець боса власною персоною! Чого ж ти не сказав, що ти, друже, права рука Майора! — Замість його вперіщити, Валек широким жестом обнімає хлопчину за плечі. Майже по-дружньому. — Ти, певно, більше й не сядеш тут із приятелями... Вища планка, еге ж? — Він промацує Віктора гострим поглядом, у якому важко не помітити липкого підлещування.

— Ну, хеллоу, Маестро... — Приколєст прєстягає руку, нігті на якій він пообгризав, аж подекуди їх взагалі не було. Рука на якусь мить застигає у вітальному жесті, але Віктор вдає, що не бачить її, і тягнеться до сигарети, яку йому послужливо підсовує Шланг.

— Так і забудеш своїх друзів, як замешкаєш у Майора у штабі... — радше стверджує той, аніж питає. Він явно чимось схвилюваний і дивиться на досі знехтуваного приятеля з вогником у підпухлих очах.

Погляд Валека остуджує цікавість Шланга, який замовкає з його мовчазного наказу.

— Нічого не говори, — Валек люб'язно показує на стілець, на який Віктор уможується з недбалою впевненістю. — Я здогадуюся, що так треба. За той короткий час, поки тебе не було, ти хтозна-чому став кимось іншим. Тільки ким? Якщо ти маєш бути до шефових послуг, повний респект, — ні з того ні з сього пояснює голос Валека, напрочуд урочистий, навіть піднесений.

Віктор уявляє собі цього лисого товстого пиворіза в костюмі на якомусь урочистому засіданні. Ото була б справжня бомба!

— Такий облом, що Майор поставив на тебе, бо ти — лох, — Валек шукає схвалення у своїй компанії. Та

Приколіст і Шланг притакують йому без ентузіазму. — Але слово Майора — закон, — зітхає він. — Загалом це добре, що ти прийшов з нами попроситися, — Валек закінчує найдовшу промову в своєму житті й намагається з'ясувати, чи часом не образив Віктора.

— Я приніс ваші іграшки. — Віктор виважує кожне слово. Заскочений зненацька розвитком подій, він вважає за краще не ризикувати. — Я більше ними не гратимусь. Принаймні найближчими днями, — додає хлопець, недбало висипаючи все з торби.

На столі росте купа розкішшя, до якого Віктор ставиться без належної поваги. Так наче це картопля з овочевої крамнички сестер Варміцьких.

— Ну, ось я і позбувся товару, — кидає він недбало, але стежить за Валеком з-під опущених повік.

— Поприбирай цей мотлох, Шлангу, — наказує Валек, і Віктор якусь мить міркує, чи не йдеться часом про нього.

Можливо, саме зараз настала мить остаточно розрахуватися і покинути це кубло... як мотлох. На плечах своїх дебелих друзів. Як скручений килим, який витоптався, витерся і заслуговує на те, щоб відпочити на звалищі приміського смітника. Він зітхає з полегшенням, коли Шланг слухняно згортає злодійські трофеї у коробку з-під вина. Швидко і нервово. Приколіст просягає Вікторові пляшку пива, а Валек лізе до кишені по пачку пожмаканих купюр.

— Твоя пайка, — насилу каже він з приклеєною посмішкою. — Задавнена, так би мовити, виплата.

— Я вже отримав своє бабло, — мовить Віктор, просягаючи руку до сумки. — За пиво спасибі, — кидає він Приколісту й багатозначно підморгує. — У мене є свої обов'язки.

— Я також не ходив би до Майора під бухом, — поринає в мрії Приколіст, але прикушує язика під важким поглядом Валека.

Западає мертва тиша, бо зненацька ніхто не розуміє, хто в похмурому лігві, просякнутому смородом пива й поту, має більшу вагу. Господар, який звик попихати своїх «зелених» солдатів, чи цей напрочуд чемний шмаркач, бозна-чому ущедрений. І це «бозна-чому» Валек безтямно і болісно переживує мовчазними губами.

— Якщо тобі нагорі не сподобається, ти завжди можеш повернутися, — кидає він недбало в спину Вікторові, хоча сам знає, що про це й мови не може бути.

Стати ад'ютантом Майора... Чи можна прагнути більшого? Усе, що Валек робив, будь-яка мала й велика крадіжка, кожна думка і героїчний злочин проти життєвої нудьги мали наблизити його до таємничого боса, героя декількох воєн, про якого гопники з району співали пісні, бринькаючи на вкрадених гітарах. Легенда передмістя, що завжди окриляла мріями всіх самотніх, зневірених хлопчаків. Таких, яким колись був і він сам, Валек, перш ніж знайти своє місце в лавах невидимої армії, яка діє за правом беззаконня... Він уже заслужив на якесь невелике призначення, на відвідини штаб-квартири або навіть дружній телефонний дзвінок від Майора... Кілька теплих слів за вірну службу... Омріяний мобільник таки озвався, й у слухавці почувся хрипкий, утомлений важким пійлом голос боса. Але з коротким наказом у справі цього незграбного смердюха, якому він, Валек, показав, як жити і як стати сильним хлопцем...

— Ну, бувай! — кидає він услід Вікторові і знає, що ненавидітиме його до останньої оборудки, до останньо-

го солодкуватого злочину, до кінця бандитського світу, і як пощастить, то ще на один ранок довше.

Надворі вже смеркло. Добре йти в тих сутінках. Збирати краплі дощу на тіснувату зимову куртку і глибоко дихати.

«Так, мабуть, і смакує свобода», — думає Віктор, вдихаючи чергову порцію свіжого повітря. Воно трохи холодне, свіже і дозволяє дивитися в очі перехожим. Коротка й дзвінка луна рахує Вікторові кроки. Ця розмова його ніг із бруківкою занедбаної вулиці звучить, як тріумфальний гімн.

— Я зробив це! — шепоче він гордо, долаючи великими стрибками блискучі калюжі. — Кінець прогулам і купі брехні. Кінець оборудкам і крадіжкам. Неспокійному сну і мукам сумління.

Хлопець здригається, згадуючи про дивний аванс. Він поняття не має, хто цей таємничий майор і що той хоче від нього, але він знає, що Майор мав би просувати якогось іншого зірвіголову. Він, Віктор, щойно захряснув двері в минуле, і навіть генерал не змусить його повернутися на той безнадійний фронт.

З безлистої гілки заснулого дерева скочив крук. Птах похмуро забив крилами, розриваючи тишу потужними рухами.

«Не тільки я намагаюся втекти з цього місця», — подумав хлопчина, задираючи голову. Птах на мить завис у повітрі, наче стріла в польоті, а тоді миттю зник серед голого гілля.

Віктор рушив рівними, швидкими кроками. Якби він глянув у напрямку передмістя, може, розгледів би в темному тунелі паркової алеї гострі й ласкаві очі. На-

лежали вони худорлявому чоловікові, що ступав тією самою стежкою. І спинився той чоловік тільки тоді, коли стрункий силует хлопця розтанув серед міських вогнів.

«Він може бути орлом, а вдає з себе сороку-зłodійку», — подумав про нього чоловік. А тоді постукав чубком люльки об найближчий стовбур дерева, перш ніж тихою котячою ходою рушити вперед.

АПЕТИТ НА СКОРПІОНА

До схиленої над контрольними роботами Зосі спершу долинуло дівчаче верещання, а потім лоскітливий запах млинців.

— Мені подвійну дозу! — гукнула вона у бік кухні, але її прохання заглушила чергова хвиля смішків. — Подвійну! — повторила вона голосніше. Її благальний голос знову потонув у каскаді сміху. — Мені загрожує голодна смерть, — весело сказала вона, сягаючи рукою по чергову роботу. — Я піду з цього світу як та Слабачка, з якої висмоктано всі калорії, яка мала інтернет і сестру-егоїстку. Але яку щасливу сестру!

Її думки заглушив черговий напад веселощів, і за хвилю обидві його провинниці смиренно стояли перед Зосею з тарілкою, повною запашних млинчиків.

— Нарешті! — кинулася вона на ласощі, не звертаючи уваги на обох доморослих кухарок.

— Такого апетиту навіть у моїх братів нема, — прошепотіла захоплена Кая. — Даруйте, ми не хотіли вам заважати, це моя провина, — звернулася вона до Зосі, яка саме наминала млинці. — Я розказувала Йоанні, як я варила братам перший молочний суп.

— Кая не знала пропорцій, і всі її брати та сестри весь час докупували то одне, то інше: як не молоко, то вершки, — Йоанна насилу трималася, щоб не зареготати.

— Тоді я, нарешті, поставила великий казан, ну, таку виварку, але навіть з тієї виварки макарони намагалися виповзати на підлогу!

— А насамкінець з'ясувалося, суп такий, що в ньому ложка стоїть! — Йоанна готова була рачки повзати від сміху.

— Мені доводилося підставляти стільчик, щоб зазирнути в каструлю, бо вона була більша за мене! Мені було тоді років вісім, близнюкам — по шість, а Антосеві — чотири.

— Мама дозволила тобі готувати? Такій маленькій? — Зося з острахом глянула на розвеселену Каю. — А якби той окріп вилився на тебе?

— Тоді, мабуть, мені не сподобалося б куховарити. А так... Я люблю готувати та їсти... на жаль, — зітхнула дівчинка, посуваючи до Зосі тарілку з чорницями. — Спробуйте. Сама збирала. Вони зі шматочками груші. Смачно, чесне слово!

— Справді, смачно! — Зося грубо облизала ложку і лагідно глянула на нову подругу Йоанни. — Що ж до мене, то тебе, Каю, я можу хоч зараз узяти за дочку.

Ти цілком на це заслуговуєш. Хай би ти готувала тільки млинці й час від часу додавала трохи чорниць.

— Спасибі, — прошепотіла зворушена Кая. І щоб приборкати дедалі червоніший рум'янець, подалась на кухню по малиновий чай.

— Я також тобі дякую, — озвалась Йоанна, сповнившись якоїсь не властивої їй поваги. — Хто б міг подумати... Ніби звичайна вчителька, а знаєш людей, — докинула вона вже звичним самовдоволенням тоном, перш ніж зникнути за дверима кухні.

Досить було вимкнути верхнє світло, щоб кімната Йоанни перетворилася на затишний дівчачий прихисток, освітлений полум'ям мерехтливих свічок.

— Я люблю таку теплу темряву, — Йоанна запалила останню свічку зі своєї багатой колекції: вона пахла лісом і ялиновими шишками.

Дівчата вмостилися на широкому матраці, між плюшевим ведмедиком і купою компакт-дисків та альбомів.

— Моя Сирія... — Йоанна дістала найближчу колекцію фотографій. — Сьогодні вона влазить в один альбом, а колись це був цілий світ. З мамою, татом і чорними вдовами.

— Нічого собі родинка! — засміялася Кая. — А чорна вдова — це жарт, еге ж?

— Навпаки. Ці павуки любісінько живуть там, лякаючи європейців.

— Як на мене, краще вже чорні вдови, ніж дражнилки однокласників, — спохмурніла Кая. — Я знаю, мене важко не помітити, а як подивитися правді в очі, це майже вирок...

— Нічого тобі не загрожує, поки ці дурні борються

за шкільний трон, — Йоанна приязно поплескала рукою подругу. — Зараз вони мають вибрати з-поміж себе вожака зграї. Повибивають одне одному трохи зубів, а наші довгоногі дівулі верещатимуть від захвату в кутку. Ось побачиш, перш ніж з'явиться новий Голота¹, ми вже й гімназію закінчимо.

— Твої б слова та Богові у вуха! — сумно пробурмотіла Кая, але тут же пирхнула сміхом, насилу впізнаючи Йоанну на одній із яскравих світлин. — Ця руденька й кучерява — це справді ти?

— А хто ж іще! Бачиш, море, пляж, усі навколо смагляві, а я нагадую біло́к на сковорідці.

— Справді. Тебе теж важко було не помітити, — полегшено зітхнула Кая. — Іноді добре мати товаришку в нещасті. А на цій фотці вигляд у тебе такий, ніби ти ось-ось заплачеш.

— Я й хотіла!

— Як можна плакати в раю? Знаєш, я навіть на Балтиці ще не була...

— На Балтиці, хоч там і холодно, вигляд у мене був би щасливіший. А рай на оцій фотці аж кишить невеличкими підступними крабами, які, на втіху татові, що мене фотографує, саме щипають мене за ноги. То, мабуть, завдяки їм я так швидко навчилася плавати...

— Там тільки скорпіонів бракує, — здригнулася Кая. — А краби мені навіть подобаються, особливо з перцем чилі. У нашому будинку ніхто б до них і не торкнувся, але моя тітка класна, тому, коли запрошує друзів, готує їм морепродукти.

.....

¹ Ідеться, швидше за все, про відомого боксера Анджея Голоту (нар. 1968 р.).

— А ти з'їла б скорпіона? — Йоанна старанно гортала важкі альбомні сторінки. — Будь ласка, ось вони! — Дівчинка гордо показала на чергову світлину. — Досить зняти їх із цієї кам'яної стіни і полюбити.

— Страх та й годі! Як вони туди позалізали? Така маленька дитина проти жорстокої природи!

Вони голосно і щиро засміялися.

— Але, — озвалася Йоанна тихо та серйозно, — якби хтось дозволив мені пережити це знову... Навіть зі скорпіонами й теплом, яке виганяє з тебе сім потів. Я повернулася б туди.

— Сумуєш? — глибокодумно прошепотіла Кая.

— Так. Але, знаєш, більше за дитинством, яке я там провела, ніж за Сирією.

— Мабуть, справа в тому, що тоді в тебе були батьки...

— І що я не почувалася самотньою.

— А я просто тобі нагадую: у тебе є кльова сестра! — Кая мимоволі обійняла Йоанну за тонкі плечі. Але вона не могла відірвати очей від світлини, де Йоанна, вчепившись у батьківські руки, ніби руда мавпа, сміється, шкірячи білі зубенята просто в об'єktiv камери.

— Зося колись була моєю зведеною сестрою. Зараз просто сестра і все, — Йоанна щільно загорнулася у ковдру. — Раніше ми не дуже знали одна одну, бо я була з моїми батьками там, а вона — тут... Вона набагато старша й жила завжди окремо... Тільки після смерті батька Зося переїхала до нас. Потім, коли не стало матері, ми продали будинок і почали все спочатку. Я боюсь навіть думати, що сталося б зі мною, якби не вона...

— Це трохи, як у мене... — задумливо мовила Кая. — Мій батько вивчав сільське господарство, при-

їхав до нас у село на практику і познайомився з моєю матір'ю. Вона з бідної сім'ї, але така гарна... Сьогодні вже по ній не скажеш, бо вона занадто багато пережила, і, знаєш, як це буває...

Йоанна кивнула, струснувши головою і викликаючи кучеряву бурю на голові.

— На самому початку було нібито добре. Вони одне одного кохали, купили ділянку землі... Але батько сумував за своєю родиною, а та й знати його не хотіла. Мовляв, зовсім пустився берега, зійшовся з якоюсь неосвіченою дівкою...

Запала хвиля тиші, в яку закрався мелодійний спокійний голос Анни Марії Йопек¹.

— Тоді, коли нас народилося четверо, — знову озвалася Кая, — почало бракувати грошей. Я пам'ятаю, як мати бралася за будь-яку роботу. Вранці в полі працювала, вечорами шила... А що заробила, ділила таким чином, щоб вистачало на життя і на подарунок для батька. Вона купувала йому завжди щось дуже вишукане й дороге. Неначе знала, що без цих задоволень він не був би щасливий із нею...

На обличчя Каї лягла довга тінь, але Йоанна вирішила, що це через ту свічку, яка щойно згасла, потягнувши під стелю струминку ніжного диму.

— Подарунки не допомогли, і почалися претензії. Удома холодно, діти репетують, а вони собі гризуться, як пес із котом. Я думала, то через мене, що я мало їм допомагаю. Мовляв, не встигаю прибирати й готувати. Це був кошмар. Отож, коли батько вперше поїхав на заробітки, а моя мати повірила в те, що в них усе знову

¹ Відома польська співачка, музикант і продюсер.

налагодиться, я зітхнула з полегшенням. Але повернувся він тільки один раз. Залишив їй якісь гроші, пожартував з нами. Дав хлопчикам по якійсь металевій машинці. Мені — ляльку Барбі, наче я не мала про кого піклуватись. І слід за ним прохолов.

— Страхіття, — Йоанна піднесла очі на Каю, бездумно переглядаючи альбом.

— Навіть кольорової світлини не лишилося мені від тата, — зітхнула дівчина, намагаючись посміхнутися. — Зате у моїй голові застряг цвяхом образ вічно заплаканої матері. Тітка, в якій я мешкаю, подбала про те, щоб він завіявся так далеко, де й родина випаде з пам'яті...

— ...Але сім'я не забула про нього, еге ж? — сумно закінчила Йоанна.

— У тому-то й проблема. — Кая поклала підборіддя на коліна. — Тепер у мене батько ковбой. Він теж живе у селі, хіба що американському. Їсть штучні яйця зі своєю новою дружиною-ветеринаром. У такої, певно, повно грошей на дорогі подарунки...

— Співчуваю тобі, — Йоанна лагідно поплескала подругу по кольоровому светру. — Важко жити з тіткою, яка все у твоїй домівці обернула по-своєму, а тепер удає благодійний комітет.

— Вона не вдає, — зауважила Кая. — Ставиться вона до мене прихильно, принаймні намагається. Та я не вписуюсь у її вітальню. — Кая з сумом закрила альбом. — Якби не тітка, я пішла б працювати. Можливо, ходила б у якусь вечірню школу. Або лишилась удома, щоб доглядати за братами. Зрештою, я думаю, що це батько залишив нас, а не його сестра. — Дівчинка легко загойдала колінами, а відтак глянула на годинник. —

О! Уже десята вечора! А кажуть, перший візит може тривати не більше години! — схопилася вона з жахом, потягнувши за собою півковдри.

— Спокійно, Кайко! Це ж не французький Версаль. І до того ж тебе вже тут взяли за дочку! Ти що, забула?

Вони йшли яскраво освітленими вулицями, коли-не-коли хапаючи свіжий сніг, аби, швиденько зіпвивши сніжку, пожбурити її в ту чи іншу стіну сонних будинків.

Перед зупинкою дівчата поставали, бо, як раптом з'ясувалося, тем для розмови в них набагато більше, ніж вони думали раніше. І якби не грізний трамвай, який з монотонним шумом закотився на спорожнілу зупинку, стирчали б дівчата у снігових заметах, як два сніговики. Один круглий, рум'яніший. Другий вищий, але сухий як скіпка, в обрамленні рудої «стріхи», що вибивалася з-під білої пухнастої шапки.

— Ну нарешті! — Зося хутко відчинила двері засипаній снігом сестрі. — Я місця собі не знаходжу, коли ти вечорами ходиш сама...

— Повідомляю тобі, дорога Зосю: я не здибувала бандитів і ніхто не збирався мене викрасти з метою отримання викупу. — Йоанна струснула куртку: сніг, упавши, розтанув, і на килимку розпливлася калюжка.

— Повідомляю тобі, дорога Йоанно: коли що станеться, я не викуплю тебе з рук бандитів за свою зарплатню. Я розумію, що ти хотіла б щось заперечити, але поважай мої нерви.

— Коли ти в повному ажурі, то наступного разу проведемо Каю разом. Бо знаєш що? — Очі Йоанни спалахнули незнайомим блиском. — Наступний раз буде!

— Це чудова новина! Сідай-но сюди і розкажуй, де ти відкопала цю веселу чаклунку?

За старим звичаєм вони посідали за великим столом. Зося — з черговою чашкою чаю, Йоанна — з чашкою молока.

— Я полюбила її ще раніше, коли вона прийшла в наш клас. Їй було начхати на бридкі жарти на її адресу.

— Можу собі уявити, як її зустріли, — зітхнула Зося. — У старшій школі вже трохи по-іншому, а от у середній... Там, мабуть, страшно, коли ти якийсь інший.

— Стопудово! — зітхнула Йоанна. — Мені простіше. Я можу щось мовчки думати. Але промовчати і не витикатися. А Кая вже ні. Вона яка є, така і є, тож наші придурки можуть і рукою зачепити, і словами дошкулити.

— Їй, мабуть, несолодко...

— Звичайно! Але вона того не показує. Ніякої злості, жодних сліз. Начебто їй усі ті шпигачки до спини.

— Це, мабуть, єдиний спосіб вижити...

— Ти помиляєшся! — Йоанна глянула на неї згорі. — Існує інший, ефективніший. Просто потоваришувати з тими, хто верховодить...

— Керівництво школи? — недовірливо витріщилась Зося.

— Та де! Хто верховодить у школі! — роз'яснила Йоанна. — Наприклад, наша однокласниця Каська... У нашому класі, ті, хто хоче мати спокій, носять їй бутерброди та готівку. Позичають дрібні гроші, запобігають перед нею... Вона, може, не знає, як це називається, але ж люди знають. Розумієш, про що я?

Щоденник Зосі

— Ні, — категорично заперечила Зося.

— Але ж так і є, — Йоанна почала хитатися на стільці. — Або ти на боці класної тусовки, або тобі більше ніхто не довіряє...

— А ти, любя? — Зося затамувала подих. Вона вже думала, що знає більшість сестриних клопотів, але тепер до списку вічних турбот доведеться включити якусь малоцікаву Каську, від якої залежить більше, ніж треба... — Яке ти посіла місце в цій ієрархії?

— Я осторонь, — Йоанна схилила голову низько. — І не хочу нічого міняти. Іноді мені хочеться когось захистити. Я відчуваю несправедливість і бачу хамство. Але боюся. Звісна річ. Зрештою, досі в мене не було жодних підстав воювати з Каською Папроцькою. Вона теж до мене якось не чіпляється. Іноді черкону за неї англійську та й усе...

— Одна Папроцька, а тримає в шорах увесь клас? — бурмотіла Зося собі під ніс, підводячись зі стільця. — Я й не думала, що в тих балачках про гімназію стільки правди...

— Не гімназія, а гівназія. І не Папроцька, а лиха Бамбера¹, — саркастично сказала Йоанна. — Ви тільки маєте якісь здогадки про нашу школу, але, чесно кажучи, самі не хочете втручатися...

.....

¹ Так польські батраки у давнину називали свою хазяйку-німкеню.

Черговий день, коли я не можу дати собі раду зі своїми почуттями. Усі вони змішуються в мені, як колись хімічні формули.

Я розмовляла з Мальвіною. Можливо, занадто різко? Грубо? Останнім часом вона так занедбала навчання, що вже кілька вчителів б'ють тривогу. На моїх уроках дівчина теж впадає в апатичне забуття, кілька днів тому вона заснула, поклавши голову просто на підручник польської мови. Але мене ще й дратує нахабний вираз її обличчя! Я запитала, де поділася моя улюблениця, усміхнена, дотепна, найкраща читальниця віршів. Вона подивилася на мене, як на якусь стару буркотуху, і мовчки вийшла з кабінету. Я не знаю, чи вона навмисно грюкнула дверима, чи то був лише протяг...

Якби я не познайомилася з її дядьком та його жінкою, приятими, освіченими людьми, то могла б подумати, що їй погано в їхньому будинку. З двоюрідними сестрами, до того ж, треба визнати, досить розпещеними. Але під час мого візиту двійко тих грайливих дівчат не сходили з колін Мальвіни, і справлялася вона з близнючками непогано. Як справжня нянька... А сьогодні? Минуло всього кілька тижнів — і ось проблема... Мальвіна, мабуть, і собі подалася на якусь особисту еміграцію. Слідом за своїми батьками. А на її місце сіла понура й нервова дівчина, якої я не знаю і яка занадто гучно зачиняє за собою двері й занадто тихо їх відчиняє...

На щастя, є і гарні новини. У моєї сестри є подруга!

Коли Кая з'явилася в нашій квартирі, я зрозуміла, що вперше після смерті мами Йоанна запросила гостя. І то якого! Ми відкрили серця перед цією товстенькою чаклункою,

а вона — банку чорниць. Вона увірвалася до нас із посмішкою, широкою, як панорама Варшави. «Я — Кая», — сказала вона і незабаром після цього заходилася прибирати на кухні та влаштувала велике смаження. Мерщій пополювала всі квіти, витягнула Йоанну на прогулянку з викиданням сміття і навіть причепила на холодильник рецепт криветок із вершками!

Після млинцевого бенкету на них чекало ще важливіше — душевна бесіда, бо, коли я зайшла до кімнати з чаєм, дівчата виявили ввічливе нетерпіння. У світлі свічок їхні очі заясніли, що свідчило про одне: вони щиро розмовляють. Вони балакають про те, що їм болить, об'єднавшись у своїх маленьких самотностях, страхах і відвагах. Під спільною ковдрою і серед світлин вони намагалися знайти відповідь на свої підліткові питання. І, напевно, сьогодні Йоанна не візьме в руки книгу Зузанни Целмер¹, щоб зрозуміти себе. Мабуть, сьогодні їй не знадобиться коробка з пам'ятними речами, бо вона вже розкрила їй перед новою подругою, не боячись вертатися в минуле...

Каї теж прислужиться відданість Йоанни, яка перетворилася на мудру приятельку. Хоча б та її радість за те, що Кая має взяти участь у якомусь художньому конкурсі... Юнаки й дівчата нині такі пасивні, що не цікавляться справами навіть своїх товаришів по партії. А тут тобі маєш! Солідарність і цілковита підтримка.

Здогадуюся, що моя сестра писатиме в наступному листі до мами. Про мене і словом не обмовиться, бо хоч того ще й не знає, але саме сьогодні покинула тримати мене міцно за руку і зробила сміливий крок у свою очікувану першу дорослість.

.....

¹ Відома польська авторка кількох книг на теми шлюбу, суспільства й моралі, психотерапевт і психолог.

Турбує мене тільки її школа. Йоанна нічого не прикрашає і далека від вигадування байок. Тим часом її розповіді про клас викликають справжній жах! Якщо вони вирости зі шкільних фактів, у мене є всі підстави пережити. Я не хочу, щоб через чутливість чи доброту моя сестра стала жертвою класних заводіяк. Інша річ, що Йоанна на жертву не схожа і на місці тих заводіяк я б не ставала їй на шлях.

САМОТНІСТЬ ЧАЙНИХ ТРОЯН

Ательє «Профіль. Батько і Син», здається, ще дрімає, надійно сховане за повіками опущених завіс. Але знімки з виставки прокинулися з першим світлом, яке зазирнуло в цей завулок. Сяючи в імлистому повітрі, обличчя вітають день посмішками, зморшками, серйозністю, а іноді веселощами, ніби життя за склом являє комедію, сповнену фатальних помилок.

Віктор міг би годинами стежити за гримасами, що застигли у вранішній тиші, якби не географія і закупи. Якби не візит до аптеки і розмова з тренером. Про цю зустріч він не хотів думати. Він боявся її, як візиту до стоматолога, хоч і знав, що болітиме йому інакше.

Він подолав кілька сходинок. Записав у пам'яті години відкриття і попрямував до школи, перетинаючи горбатий брук Голубиної вулиці.

Його дивувала легкість, з якою він долав шлях до школи. І краса холодного міста, досі недооцінена в повсякденній біганині. Він чудувався з прозорого неба і людей у різнокольорових шапках. Він радів, бачачи гайвороння, що збивало снігові шапки з похилених дерев.

«Схоже, ніби досі я жив у іншому світі, — збентежено подумав хлопчина. — Або ніби я тільки зараз прозрів і навчився розрізняти кольори».

Хлопець широко посміхнувся до малюка, який незграбно дерся на першу снігову кучугуру, і до його матері, явно гордої з мужності сина. Вона посміхнулася йому у відповідь, і день здався Вікторові ще кращим.

«Цікаво, чи моя мати теж захоплювалася мною, коли мені було кілька років? — подумав він. — А може, я був якийсь невмілий, і через це їй так легко було розлучитися з єдиною дитиною? Де там! — Він докоряв собі за ці думки. — Хіба бабуся не згадує часто, як я добре бавився в дворі? А коли в мене з'явилися перші ковзани, ніхто не міг за мною угнатися...» І раптом він із жалем згадав, що мати жодного разу не прийшла на його гру. Особливо у фіналі, де, забивши шайбу, він виврвав перемогу для школи. Тоді його носили на руках, а тепер...

Тільки тепер наздогнав його рій сумнівів. А якщо тренер взагалі не захоче говорити з ним? Не дасть йому шансу на ці кілька ретельно продуманих фраз. Адже він скаже йому чесно, чому не з'явився на відбіркові змагання й підвів усю команду.

Він зізнається: поведився негарно.

Візнає: попався він, наче миша в пастку.

І додасть: «Будь ласка, повірте мені ще раз».

Про матір — ані слова.

Про бабуся — мовчок.

Про брак грошей — анічирк.

Тож він вирішив: якщо вже він хоче бути чоловіком, а не щеням, то треба держати фасон. Він упевнений, що, наприклад, Шимон ніколи не сховався б за спинами жінок чи сім'ї, аби зменшити свою провину. Врешті-решт, він, нападник Віктор, може стати на ковзани для фігурного катання. Крутитиме піруети, вихиллятиметься в арабеску¹ й отримуватиме бурхливі оплески від дівчаток, які шліфують кригу. Але чи зручно почуватиметься войовник у ролі блазня? Хлопець закусив губу від самої думки про таку поразку.

— Привіт, Пауере! — почув за плечима голос Войтека.

— Привіт, — сказав він, уповільнюючись.

— Тільки не втирай мені, що ти полюбив школу. Певно, когось у школі, бо ходиш як навіжений, — тепло посміхнувся Войтек, намагаючись пом'якшити рішучість Віктора, готового до нападу.

— Вибери те, що тебе більше потішить.

— Одне й друге. Важливо, що ти сюди ходиш. Бо шкода було б... адже до випускних екзаменів лишився рік...

— Як там тренування? Ходиш? — Віктор нервово поправив сумку й навіть тугіше закрутив шарф навколо шиї, хоча вони вже підходили до роздягальні.

— Ходжу. Останнім часом трохи не встигаю, бо завал по математиці. Ти б заходив часом...

.....

¹ Одна з основних поз класичного танцю, при якій рівновага зберігається на одній нозі, а друга випрямлена, піднята і відведена назад.

— Я думав... побазарити зі Шлангом... Сьогодні це мені було б навіть доречно...

— То я піду з тобою, хочеш?

— Звичайно! — Віктор здивовано глянув на товариша, ніби тільки зараз зауважив існування цього непомітного веснянкуватого хлопця, який незрівнянно ганяв за шайбою.

«Де я був, що пропустив стільки всього? І чудових людей?» — з гіркотою подумав він.

— Звичайно, — швидко повторив хлопчина, побоюючись, що Войтек зараз зникне. — То домовимось наперед...

Торфовище, як прозивали географічку, ще перед дзвінком поставило Віктора до мапи, надумавши просто знищити його перед усім класом на кольоровому тлі Балканського півострова.

— Ну що, нічого ми не знаємо, еге ж? — тріумфувало воно.

— Балкани ще не з'явилися, чи не так? — сплеснуло в долоні.

— Назви міст, річок і морів позабував, так?

— То я ставлю одиницю, чи як? — запитало воно себе насамкінець і залюбки збагатило наявне зібрання поразок Віктора.

Віктор навіть не намагався протестувати. Він прийняв той напад необґрунтованої злості як таке собі незначне ковзання на великому льоду і сів за свою парту під вікном.

Він був здивований тим, що з усіх боків класу полетіли до нього щирі співчуття. Хлопчина відповідав м'якою посмішкою, підбадьорений цією несподіваною солідарністю.

— І ще сміється, як дурник, еге ж? — засичало Торфовище з-під таблиці.

— Еге ж! — відказав він усім на втіху.

— Погано, — вирішила Зося, коли після уроків хлопець описав їй ранковий епізод. — У пані Торфовець особисті проблеми, і часом їй хоч кілок на голові теши...

— Я в географії не нуль, — посміхнувся він. — Зрештою, я можу складати іспит перед комісією. Учителька вирішила, що про Балкани я дізнався хвилину тому. Вона навіть не дала часу мені відповісти.

— А ти знав про них раніше? — Зося посміхнулась у відповідь. — Ну що, зараз настала черга чогось доброго, — зауважила вона, вручаючи йому останню контрольну. — Хороша, тверда четвірка. Як тобі це вдалося? Ще кілька тижнів тому я перевіряла б порожній аркуш!

— Якби не ви... — зніяковіло замовк він, але повів далі: — Якби не ваша допомога, не було б жодного аркуша, навіть порожнього. Думаю, я кинув би школу та й годі...

— Сталося по-іншому, але це твоя заслуга. Не переоцінюй мене, приятелю, — дружньо поплескала вона його по плечу. — І четвірка теж твоя. Повір мені.

Дорога до офісу працівників спортивного центру вела повз стадіон і міську ковзанку, що тепер виблискувала на сонці порожнім дзеркалом.

— Вони зробили новий паркан. І лавки. Гарно тут, — Віктор роззирався довкола із захопленням. Так ніби після багатьох років повернувся у рідні місця.

— Давно це було! — мовив Войтек. — Причому працювали над цим усі... — почав він, але, на хвилюку замислившись, замовк.

— На жаль, не всі.

«Як довго ще мені буде соромно за всілякі прогули? — похмуро замислився Віктор, проходячи з приятелем стежкою вздовж бараків-перевдягалень. — Я вийшов із гри на деякий час, на хокейний “період”, а в мене таке відчуття, ніби я тут зроду не бував. Ось що відбувається, коли ти міняєш команду на банду і спорт на запал...»

— Ну, давай стукай, братане. Я тут почекаю, — Войтек сперся на вхідні двері й підняв комір куцої куртки.

— Хіба ти не хочеш увійти зі мною? У мене немає ніяких секретів, — Віктор нервовим жестом запхав руки до кишень.

— Я почекаю.

«Принаймні тут мало що змінилося», — зітхнув хлопчина з полегшенням, увійшовши до кабінету тренера. Швидко знайшов кубок, на який він працював на повну потужність.

Недарма ж хлопець мав прізвисько «Пауер». Але єдиним доказом його колишньої сили був цей непомітний кубок, завойований у впертій боротьбі. І тільки він якоюсь мірою виправдовував сьогодні присутність колишнього гравця.

— Хай тобі грець! Нападник в атаці! — зустрів його гучним голосом Каучук. — Мені було цікаво, чи вистачить тобі мужності, щоб сюди прийти... — Великі руки тренера склалися, наче він збирався плескати. — Виявляється, вистачило!

— Я прийшов попросити у вас вибачення.

— У мене? — У кімнаті запала неприємна тиша.

— Спершу у вас. Я мушу щось сказати. А тоді піду.

Каучук слухав, дивлячись у вікно, а Віктор розказував далі, здивований, що так легко добирає важкі слова.

Він збирає у прості фрази болісні справи. Не намагається говорити запобігливо. Просто пливе потужною хвилею гіркої правди.

Коли він закінчив, тренер і раніше сидів, як гриб у траві.

— Ну, то я піду, — сказав Віктор, ідучи до дверей. — А як буде якась нова робота на стадіоні, то я міг би попрацювати з хлопцями... охоче і з задоволенням...

Каучук ліниво підвівся з добряче витертого крісла й підійшов до старої шафи. Щось намацавши, дістав із неї набір щитків і маску.

— Примірай — і до роботи! — Купа речей перекочувала просто у Вікторові руки. — Ти втратив чимало часу. Тож треба відновити форму. І вернути нашу довіру, — додав він, але вже невиразно, бо... кращий гравець шкільної ліги щосили навалився на його атлетичне тіло.

— Тільки дурень починає з падіння! — засміявся Каучук, але по-батьківському обійняв зворушеного Віктора і щасливо посміхнувся над його головою.

— Ану, бігом до найближчого дерева! Хто перший! — Віктор зненацька виріс перед Войтеком і кинувся вперед розгонистим кроком, перескакуючи з плити на плиту слизького хідника.

Він почув, як ззаду тупотять Войтекові ноги, як той розмірено, хрипко дихає. За хвилю хлопець побачив спину приятеля, який наліг на ноги і, наче випущений з катапульти, мчав білою смугою старої трави. Коли Войтекові руки перші сперлися на товсту гілку старого дерева, Віктор нарешті скинув пластикову маску. Хлопчина зняв її разом з мокрим снігом і останнім зусиллям

дістався цілі. Він тицьнувся у трухлу кору і на допитливий погляд утомленого переможця відповів щирим, гучним сміхом. За мить вони обидва сміялися. Войтек перший зліпив сніжку та жбурнув у приятеля. Друга сніжка потрапила у вилогу Войтекової куртки. Третя приземлилась на Вікторовій голові. І регіт не вщухав. Він лунав серед тиші стадіону, як дитяча різдвяна пісенька, у якій співається про здійснення мрій.

Дорога додому, яку хлопчина долав підтюпцем і швидким маршем, скінчилася занадто швидко, щоб зібрати в логічній послідовності всі радощі дня.

«Я думатиму про це цілий вечір», — пообіцяв собі Віктор і перевірів вміст кишень. Він дістав пачку грошей. Відрахував кілька купюр на їжу та ліки. Лишилося десять злотих. Не вагаючись ані хвилини, хлопець увійшов до квітникарні пані Батутової й з порога почав перемовини.

— Доброго ранку, пані Ганю, мені потрібні три троянди за десятку. Хай невеликі, але щоб три... Ну як, можна буде щось придумати?

— Глянь на себе, хлопче! Мокрий, як хлющ, наче кара Господня! Ти що, у снігу качався? — Пані Ганя, наче велика троянда, аж почервоніла від обурення. — Подумай про себе, хлопче, бо хто подбає про твою бабусю!

— То як, пані Ганнусю? Буде три троянди?

— А нащо? Ти, мабуть, закохався? О, ця панна хутко тебе висмокче. Спершу троянд захоче, а тоді діамантів... Як не купиш, то пустить тебе з торбами!

— Та не пустить! — лукаво усміхнувся хлопчина. — Я хотів би найгарніші. І без колючок!

— Ви тільки подивіться! Захотілося йому троянд без колючок, теж мені кавалер випещений!

Жінка ще бурчала і жартувала, але її вмілі руки вже вибирали з великої вази трійко чайних троянд, з великими загостреними пелюстками. А зручний ніжик обтинав страшні колючки на стеблі.

— Ну як — гарний букет буде для тієї твоєї дівчини? — Квіткарка переможно піднесла букет догори.

— Те що треба! Вони божественні! — похвалив хлопець, швидко розраховуючись. — Пані Ганю, ви й сама як квітка, — кинув він їй, перш ніж зникнути за зашкеленими дверима.

«Така добра дитина і росте без матері», — зітхнула про себе квіткарка, дивлячись хлопцеві вслід.

«Скажу бабусі, що весна не за горами, на порозі. І що ці троянди зацвіли на дернику в її улюбленому парку», — бадьоро міркував він, шукаючи ключ. Коли він встромив його в замкову щілину, двері посунули всередину, вітаючи його зі скрипучим стогоном.

Гнітюча тиша в помешканні й протяг, який линув із широко відчиненого вікна, вразили його і налякали. Перш ніж він опинився в бабусиній кімнаті, двері знову рипнули.

— Вікторе? — почувся голос сусідки. — Тільки, будь ласка, не хвилюйся... — сказала вона, коли хлопчина нажахано вирячив очі на порожнє ліжко. — Стривай, Вікторе, я все тобі поясню...

Троянди випали з його руки, і тепер він ненароком став на одну з них. Тремтячою рукою хлопець витирал лоба, стримуючи плач, який стискав горло. «Ні-ні, — подумав він, — я не впадатиму в істерику і не обливатимусь слізьми, наче якась тендітна панночка». Треба

опанувати себе. Вислухати сусідку... Але спочатку сісти. Наприклад, у крісло. Або сюди, на ліжко, де він завжди сидить увечері, коли розповідає бабусі, що сталося за день. Тепер нехай йому розказують, а він спокійно вислухає. І тоді її знайде. Навіть на краю світу. Адже в нього є для неї троянди і стільки хороших новин...

Пані Оля простягає йому склянку води.

— Випий, — наполягає жінка. — І заспокойся, будь ласка. Я телефонувала до школи, але там тебе вже не застала, — говорить вона повільно. Занадто повільно. — Я принесла пані Кароловій сливовий пиріг...

Нащо йому той її пиріг? Нехай уже нарешті витисне з себе найгірше. Адже має бути найгірше! Вікторові очі заходять сльозами, і вони вже там не тримаються.

— Коли я зайшла, твоя бабуся лежала бліда як стіна і не могла дихати. Я не знала, як їй допомогти і яку дати пігулку, і вона знепритомніла. Цей інгалятор... Якби ж то я вміла його підключати, — зітхає знервована жінка, — але я не змогла. Я викликала «швидку», години дві тому. І вони забрали твою бабуся. Сказали, так треба... З нею поїхав пан Шимон. Той фотограф із ательє навпроти. Він саме йшов вулицею, коли бабуся несли на ношах...

Віктор раптово схоплюється зі стільця.

— Вона жива, еге ж? — Хлопець щосили трусить перелякану сусідку. — Яка це лікарня? Куди її повезли? — запитує він, нервово застібаючи куртку.

— Я не знаю. Напевно, у найближчу. Мабуть, на Марії Склодовської-Кюрі? — замислюється пані Оля, але помешкання знову порожніє, і тільки вітер шарпає двері, граючи на них свою давню скрипучу пісню.

У лікарні аж кишіло людьми, яких привів туди грип. Вони стояли, сиділи і кахикали. Ходили коридорами повільно, поважно, наче прагнули надати своїй хворобі особливої ваги.

Дама у реєстратурі витріщила великі очі.

— А звідки мені знати, чи тут твоя бабуся? Це ти маєш знати, де її шукати!

— Але я ж кажу вам, що мене не було вдома! — гарчкувато торочив хлопчина. У фойє тільки й чути було Віктора, і всі голови повернули в його бік. — Я вас дуже прошу, — прошепотів він. — Перевірте, будь ласка...

— Це ні до чого. — У віконце зазирнув гарний чоловік років сорока; медсестра миттю мило посміхнулася, і ця усмішка, наче помада, змінила її обличчя. — Іди, Вікторе, бабуся на тебе чекає...

— Чекає? — Він ще раз перепитав, і, побачивши підтвердження у спокійних очах Шимона, мовчки дав волю сльозам, обернувшись до нього спиною.

Шимон сів на білу лавку. Він знав, що людям у шпиталі, байдуже, хворі вони чи ні, найбільше потрібен час — фахівець із полегшення болю. Тому він вирішив подарувати його Вікторові. А потім вони підуть удвох до пані Каролової, яка вже опритомніла.

— Ну, то я піду, — сказав хлопець за хвилину. — До неї ж можна зазирнути? — уже спокійно спитав він. Утім, він намагався приховати червоні очі, пильно вдивляючись у поліровану підлогу.

— Чи можна? — посміхнувся Шимон. — Треба! Без тебе я тут ні до чого.

— Так уже й ні до чого? — Віктор насилу розтягнув вуста, щоб посміхнутися.

— Атож! Вона поставилася до мене, як до хлопчика на побігеньках, та ще й пригрозила, що якщо я тебе не знайду, то пошкодую, що на світ народився.

— Вона передивилася стільки детективів, — голос Віктора прозвучав майже жартівливо.

— Швидше фільмів про війну, — зауважив Шимон. — Вона схожа на якусь терористку, готову на все, — додав він пошепки, і обидва, усміхаючись, переступили поріг лікарняної палати.

— Дай-но вгадаю... Коли ти їв востаннє, це був сніданок?

— Я не пам'ятаю, — Віктор залюбки заглибився в багате меню. — Але спасибі, що ви запросили мене сюди. Я не капризуватиму і все чемно з'їм, — пообіцяв хлопчина, не відводячи очей від переліку страв.

Вони сиділи в улюбленому ресторанчику Віктора. В тому, що з великою вітриною. Тут завжди гамірно. Гості мають поважний вигляд. Ніхто не квапиться, і тихі розмови шелестять, наче струмок, який помалу плине поміж столиків. Скільки разів він завмирав потойбіч вітрини, щоб якусь хвилю побути серед цих незнайомих, гарно вбраних людей... Тому хлопчина, не замислюючись, скористався пропозицією Шимона, вибираючи місце. «Якщо вечеря, то тільки тут», — сказав він, зупиняючись перед кольоровим фасадом ресторанчика.

Тарілки вже давно позабирав запобігливий офіціант, мінеральна вода зменшувалась у пузатій склянці. Працьовиті двері випускали в холодний вечір останніх завсідників, і Віктор, вражений власною сміливістю, не стуляв рота. Розказував про кубло і загадкового Ма-

йора, про Зосю і Войтека в занадто куцій куртці. Про пані Ганю, що так чудово свариться і завжди готова допомогти, і навіть про вбраного у червоний комбінезон малюка, що здобував свою першу крижану вершину. Якусь мить йому здавалося, що в цю безладну картину напруженого дня затесалася руда дівчина і завмерла за шибкою великого вікна. Наче крихітна білка, скупана в дощі й вечірніх вогниках. Коли він знову глянув у залиті неоном вікна, по них хіба що спливали донизу краплі розмоклого снігу.

— О Боже! Оце я товчу воду в ступі! — Він злякано подивився на годинник.

— Навпаки, — Шимон вистукав із люльки рештки тютюну. — Говориш цілком до речі. Я замовляю квиток на твій хокейний матч.

— Тепер я буду в запасі, але вже вирішено, — Віктор посміхнувся. — А з тією роботою в ательє... Це ще актуально?

— Навіть більше, ніж раніше. Пані Брoня, що з твого будинку...

— Мишлакова?

— Так-так... занедужала і треба замінити її кимось енергійним. Приходь завтра, побалакаємо що і як.

Вони вийшли просто в густий дощ.

«Але як з відра!» — зрадів Віктор і задер голову. Цей дощ може означати тільки ранню весну, подумав він, не відчуваючи холодної води, що нахабно просочувалась крізь пошарпану куртку. Навіть вигляд порожнього помешкання не псував йому раптово знайденої втіхи. Адже так добре було йти в темряві, нога в ногу. З другом. Так думав хлопчина, спритно кoпаючи камінець на середину калюжі. «З другом...»

Щоденник Зосі

Учорашній день минув під знаком Паули. Або, радше, сліз її матері, яка попросила мене про щирі розмову. Щирість узагалі — штука болюча. Бо як можна спокійно розказувати чужим людям про те, що її дочка втікає з дому? Як зізнатися вголос, що з двох років вона не знає власної дитини?.. І як її пізнати, працюючи на кількох знімальних майданчиках далеко від рідного міста...

Я дивилася на вродливу матір Паули, оцінюючи її спробу скласти те, що не складається, шукати пояснень, які, втім, залишаються знаками запитання та й годі. Я подумала, що це, напевно, найдраматичніший монолог, який я коли-небудь виголосила. Я шкодувала, що вона не грає переді мною одну зі своїх головних ролей. Вона є самою собою... Як же вона нагадує всіх інших матерів, які з жахом виявляють, що дитяча кімната давно вже спорожніла.

Паула. Передостання парта під вікном. Дівчина спокійна, врівноважена. Непогано тямить у математиці. Твори з польської мови, якщо вона їх таки приносить, логічні й добре написані. Можливо, їм не вистачає емоційності, образності, але грамотності — ніколи... І, нарешті, Паула, в якій завжди є гроші. Я знаю, бо вона залюбки позичає їх іншим, коли хтось забуде принести, щоб на щось здати. Вихована, проте зверхня. Гарно вдягнена і дратівна для деяких учителів-невдах. Особливо вчительки фізкультури.

Хіба це можливо, щоб одна з кращих учениць у моєму класі вела подвійне життя? Вечорами тікає з безпечної вілли і приєднується до якоїсь банди, що захоплює студентські клуби. Буває в них разом із якимсь молодиком Дрожджем на

прізвисько Качан, який, видно, або вже лікувався від алкоголізму або збирається йти лікуватися. Повертається вона над ранок. Як правило, під градусом.

Вона, мати, про все дізналась останньою. Батько Паули нічого підозрілого в її поведінці не помітив. Утім, це добре відомий музикант. Вічні тури, концерти, нова дружина... Відколи вони розлучилися, зустрічалися рідко або й взагалі легковажили одне одного, щоб не говорити про їхню дочку. Крім того, що тут сказати? Паула завжди була гарною дитиною. У школі тільки похвала, добрі свідчення від приятельок із хороших родин. Авжеж, вона погано пережила розпад сім'ї, але про неї відразу ж подбали. Вони найняли найкращого психотерапевта. «Вона могла скільки завгодно розповідати чудовому фахівцеві про свої проблеми, тож навіщо, скажіть мені, вона робить це зі мною? Адже в неї є все! Все!» — схлинула насамкінець красуня-мати Паули. Славетна актриса.

Коли вона замовкла і рилася в сумочці, шукаючи хусточку, я обурилась. Тихо, але твердо мовила, що Паула не тікала з дому, адже його в неї просто не було. Я докинула також, що ще не народився терапевт, який міг би замінити матір або батька. І нема таких грошей, якими можна було б відшкодувати борг бездіяльності, відчуження. Я порівнювала Паулу зі супутником, якому доводиться літати навколо двох сонць. Я говорила про її самотність, коли вона міняла один порожній будинок на інший. І про те, як необачно ми сподіваємося на диво, вдаючи, що наші діти вирости і ми їм уже не потрібні. Авжеж, у них є власні психотерапевти, викладачі. У них є інтернет-форуми, де вони виявляють, як і мільйон інших дітей, що самотність у сучасному світі — це норма...

Мати Паули зустріла це мужньо. Я знаю, вона зрозуміла, про що ми говорили. Жодних театральних сцен відчаю, жодних коників і вимог. Згодом того ж дня вона зателефо-

увала, аби сказати, що дещо вирішила. Вона не зратиме у черговій плановій стрічці. Мати хоче знову подфужитися із власною донькою. Вона починає від сьогодні.

Я обом їм допомагатиму з великою вірою, що в Паули є шанс народитися знову. У люблячій родині.

СПЛЯЧА КРАСУНЯ І ЛИЦАР

Вони стали біля класного вікна, заглибившись у розмову.

— Але я не вмію добре їздити! — засміялася тихо Кая у відповідь на пропозицію Йоанни. — Ти попадеш зі мною на гроші, бо я ж селючка!

— Селючка? — підхопила з презирством Каська, яка несподівано виросла перед дівчатками, грубо вплавшись до розмови.

— Село і люди! До вашої уваги нова модель Дунька! Хто не бачив, дивіться! — гукнула вона до класу.

Десяток пар очей припали до зніяковілого обличчя Каї. Хтось бридко засміявся, хтось відважив грубий жарт.

— Що ти маєш на увазі? — Йоанна спокійно, але твердо вдивлялась у Каську.

— А тобі що до того? — У голосі Каськи наростала лють. — Я тебе не чіпаю, тож стули пельку! І припини товаришувати з цією годованкою, бо й сама смердітимеш свинарником!

— Припиніть! Касько, дай їм спокій! Облиш Йоанну! — Ірміна благально торкнулася плеча Каськи, але натрапила на вулкан гніву.

— Ти забула, з ким маєш справу, морквино? Забери від мене лапи! А тобі, — палець Каськи націлівся на бліду й тремтячу Каю, — від сьогодні спокою не бачити! Краще вертайся на ферму, чувирло, бо, відколи ти прилізла, у нас показник вроди знизився! — Каська зареготала низьким голосом і рушила до своєї парти.

Усі відсахнулися від неї.

Йоанна відірвалася від підвіконня, але відчула міцні обійми. Вчепившись у зап'ястя, рука Каї твердо її зупинила.

— Будь ласка, це ні до чого, — Кая благально глянула в очі подрузі. — Я вже звикла до цього, мені взагалі начхати, — заторохкотіла вона, палаючи очима.

— А мені не начхати! — Йоанну охопив гнів. — Чому ми повинні дозволяти їй так поводитися? Я з цим не згодна...

— Якщо ти за мене заступишся, буде ще гірше!

— Гірше вже бути не може, розумієш! — Йоанна дивилася на Каю зі здивуванням.

— Будь ласка, на місця! — голосно крикнув Талес, розмахуючи від дверей журналом, наче зброєю масового знищення.

— Бувало й гірше, повір мені, — прошепотіла Кая і почовгала до своєї парти. Останньої, під стіною.

Уроки добігали кінця.

«Ще лишилась виховна година — і кінець стресу на сьогодні», — похмуро подумала Йоанна, дивлячись за тим, як молода вчителька марно намагається приборка-

ти клас. Її прозвали Слабачкою, і на початку свого вчителювання вона вляпалась по самі вуха, бо їй дістався їхній клас — із Каською, Матеушем і заляканою рештою.

«Шкода, що вона нас боїться і що це по ній видно», — Йоанна любовно дивиться на Слабачку, бо вона симпатична.

Ще хвилю ця жіночка силкується укоськати школярів, щоб після цієї нерівної битви лягти трупом серед шелесту розмов і сміху. Тиша западає лише тоді, коли вчителька сяк-так дістається до головної теми.

— У роздягальні знову зникають гроші, — говорить вона і швидко докидає: — Я знаю, що ви не маєте жодного стосунку. Ну, хіба що хтось шастає і по ваших кишнях. Отож дирекція просить вас перед уроками все витягувати.

— В інших із кишень? — регоче Матеуш. — Як скажете, так і зробимо!

Слабачка ледь помітно червоніє.

— Справді, — зізнається вона. — Я не так висловилася. Забирайте з собою гроші й не провокуйте злодіїв.

Вона знову втрачає слухачів. Цього разу вже до дзвінка, бо наступний пункт програми, як швидко й ефективно навчатися, тут нікого особливо не цікавить.

— Чи є якісь питання? — звертається вона до класу, і цієї миті рятівний дзвінок звільняє всіх від необхідності відповідати.

Дорога через парк сьогодні значно важча, і, ймовірно, через те Йоанні складніше, ніж зазвичай, добирати відповідні слова.

— Ніхто не має права тебе ображати, — каже вона Каї, яка ретельно оминає брудні купи снігу.

— Я знаю, але який сенс? — Кая ступає у найбільшу калюжу. — Що мені з того? — повторює дівчина, стоячи в сніговому місиві. — Мокрі ноги та болото на взутті, — мовить вона, показуючи обліплені грязюкою чоботи. — А з ними — як з болотом. Краще обминати, — додає вона, недбало посміхаючись.

— Три роки обминатимеш? Ти вже не самотня!

— Два з половиною. У будь-якому разі, усі ми — одні як палець, — замислюється Кая. — Навіть Каська... Вона теж одна, більше, ніж хотіла б і ніж у цьому зізнається. Знаєш, іноді я думаю, що це страшна біда — так не любити інших. Чи то хтось Касьці наврочив, що вона не любить нікого, і себе також...

— Звісно! Ти ще з жалю поплач над нею! — Йоанна сердито супиться. — Найкраще разом зі Слабачкою, яка вибачається за те, що живе! Сорі, — докидає вона швидко, побачивши, що скривдила Каю. — Я обурена тим, що сама нічого з цим не зробила...

— Та ти вже не злись, — очі Каї знову весело зблискують. — А знаєш, що? Я піду з тобою в п'ятницю на ковзанку! Зробимо «контрольну роботу» з дружби. Я розтягнуся на кризі й голоситиму: «Йоанно, допоможи!»

— Я обіцяю позбирати з поверхні ковзанки всі твої розкидані руки-ноги! — Йоанна підносить два пальці на знак присяги.

— А ти займалася коли-небудь підніманням тягарів? Бо, знаєш, буде нелегко! — Кая порскає сміхом, помітивши перекривлене обличчя подруги. І більше не обминає калюжі. Просовує руку під рукав Йоанниної військової куртки, щоб легше було йти. Наперекір зимі й усім її негараздам.

— Зосю, твоя вечеря.

Йоанна ставить перед сестрою тарілку апетитних канапок і чашку малинового чаю.

— Ох, уже так пізно... — Зося з жахом дивиться на годинник. — А твоя вечеря?

— Охолола, — Йоанна блаженно поплескує по животу й сідає скраю крісла.

— Останнім часом я геть себе запускаю, — говорить Зося з повним ротом, і її слова звучать, наче якась іноземна мова. — Чевез цю стващенну пвацю...

— ...ти забула про свій день народження, — закінчує Йоанна й виймає з-за спини гарно запакований подарунок.

— Що це таке? — давиться Зося. — Невже сьогодні?

— І ще дещо. Від Каї. — Вона кладе на письмовий стіл наступний пакуночок. — Бажаю тобі, сестричко, старіти красиво та спокійно. Не обов'язково на самоті, — докидає вона з посмішкою. — Що тут у нас? Якась любовна цидулка... «Шановна пані Зофіє Мйодовська», — ошатний конверт лягає поряд з іншими подарунками.

Зося відсуває тарілку і з блискучими оченятами, як у маленької дівчинки, смикає бордовий бант.

— Не сіпай так! Може, там якась тваринка! — Йоанна пирхає, дивлячись на вираз обличчя сестри.

— Ти б мені такого не зробила! Ти що!

— Розслабся... Я дотримуюсь угоди. Перший пес у першій дванадцятирічці...

— Яка краса! — На дні згортка лежить скляна брошка з блискучими металевими вкрапленнями. — Певно, коштує ціле багатство! Звідки в тебе...

— Не питай мене про гроші, — обриває її Йоанна

і робить міну змученої мільйонерки. — У мене є трохи власної готівочки...

— Ох, яка гарна! — Зося підносить догори подарунок від Каї. На невеличкій картинці зображено жінку, що схилилася над валізкою. — Чи ви здуріли?! — У крику звучать захват і докір. — Яке право має Кая купувати мені такі галерейні витребеньки?! Я шокована...

— Вона сама намалювала. Непогано, скажи?

— Сама? Дівчинка з гімназії бере фарби і просто так малює?

— Просто так, — кидає Йоанна.

— Та Кая — просто геній! Я запрошую вас обох на морозиво. Завтра.

— Завтра ми й збиралися на щось холодне, тільки на ковзанку. Може, підемо в неділю?

— У неділю, — погоджується Зося і знову захоплюється подарунками.

— А листівки не читатимеш?

— Може... потім.

— Хтось хотів, щоб ти якнайшвидше прочитала.

— А ти ніби про це знаєш?

— Бо я теж пишу листи, — Йоанна багатозначно посміхається.

— Це... від Кшися.

Западає тиша.

— Мабуть, я маю за щось вибачитися. — Йоанна заплющує очі й ретельно добирає слова. — Я була дурна, коли заводилася з тобою через Кшиштофа. Певно, боялася, що він тебе забере від мене...

— Ти мала свої підстави....

— Як гарно ти назвала егоїзм! — сміється Йоанна. — А тепер зроби мені ласку і прочитай те освідчен-

ня в коханні. І якщо ти не проти, то на морозиво підемо в четвер, ок?

— Я обома руками «за», — говорить Зося, і Йоанна присягнулася б, що в її погляді, немов у скляній брошці, теж миготять блискучі краплі хвилювання.

— Ковзани тобі позичимо на місці, — міркує вголос Йоанна. Великий помпон на верхівці її строкатої шапки підстрибує з кожним її кроком. — Побачиш, який класний дідок сидить у пункті прокату. Діти вже це вкурили. Вони прикидаються, ніби їм бракує золотого, а старий посміхається і «пробачає» їм решту дрібняків...

— Колись я каталася на нашому ставку, — Кая не поділяє ентузіазму подруги. — Навіть непогано виходило. Але потім почувалася, наче слон на роликах... Це явно не мій улюблений вид спорту, — важко зітхає вона.

— Але круто, Кайко. Ходімо побавимось. Побачиш мене в дії і помреш зо сміху! — не вгаває Йоанна. — У Сирії в мене не було ковзанки. І мої перші уроки полягали в міцному зв'язку з крижаною поверхнею. Кажу тобі, повне єднання! На мене й досі всі витріщаються, і, на втіху майстрам, я суну далі, штовхаючись носами!

— Знайшла чим хвалитися! — Кая видихає з полегкістю. — Ми будемо справжніми «зірками» на льоду! — додає вона впевнено і ловить кольоровий помпон.

— Можна користуватися тільки половиною ковзанки. Сьогодні тренування, — зауважує білетерка.

— Мені вистачить льодової стежки. Краще з перилами, — шепоче Кая.

— Нам пощастило! — захоплюється Йоанна. — Глянь-но, людей як кіт наплакав.

— А й справді, ти тільки подивись: ці хокеїсти — звичайнісінькі дресировані хом'яки в протигазах, — погоджується Кая.

Дівчина заплющує очі й, раз у раз боязко смикаючись, долає перші слизькі метри.

— Ти краща за мене! — Йоанна намагається її наздогнати, але чіпляється ковзаном за бортик і гепається на лід.

— Каю-у-у!!! Допоможи!!! — волає дівчина, і вони вдвох сміються.

Час на льоду, що відлічувався падінням за падінням, спливає швидко.

— Ми викликаємо загальний інтерес, — нашіптують із задоволенням Кая, бачачи навколо здивовані погляди. — Я справді здаюся собі зіркою-початківцем на льоду. Я б зіграла сплячу красуню у великій білій сукні, — вона задихається і рвучко відштовхується ковзаном.

— А я, — підспівує їй, затамувавши подих, Йоанна, — могла б грати Червону Шапочку, яка ніколи не дістанеться до своєї хворої бабусі. Бо скористається ліками, щоб повиліковувати забої й садна...

— А вино? У кошику, мабуть, було вино, чи як?

— Я не пам'ятаю, але вино вже у бійці розтрощилося, тож забудь про нього...

Лунає перший свисток, що означає кінець катання.

— Так швидко? А я ж хотіла показати тобі доріжку перехресних кроків. Напевно, я ще встигну!

— У тебе є останній шанс. Крокуй!

Кая досить упевнено рушає з місця.

— Обережніше! — ще встигла крикнути Йоанна.

на, проте подруга, набираючи дедалі небезпечнішої швидкості, раптом заточилась, а відтак, ще якусь хвилю силкуючись опанувати власне тіло, різко звалилася на лід.

Дівчина не підвелася, щоб струсити зі штанів білий пил. Не засміялася вголос, як і тоді, коли вони дуркували. Кая й далі лежала на льоду долілиць. Вона не озвалася на крики переляканої Йоанни.

Перш ніж Йоанна, незграбно соваючи, дісталася до подруги, її випередив один із хокеїстів. Він миттю опинився поруч із Каєю і поклав їй під голову похапцем скинуту рукавичку.

— Все буде добре. Це просто шок, — мовив він з глибини своєї захисної маски. — Злякалась, еге ж?

Кая ствердно кивнула, задивившись на свого рятувника.

— Давай ще ноги перевіримо. Ану, повороши обома. Все гаразд?

— Так.

— Тепер ми знімемо з тебе ковзани, і ти зможеш встати. Допоможи мені, — звернувся хлопчина до Йоанни, досі наляканої тим, що сталося.

Вона спокійно присіла поруч, колупаючись у переплутаних шнурках.

— Мабуть, їй більше потрібна допомога, — Кая ніжно подивилася на подругу.

— Не думаю, — сказав таємничий лицар, схований за непроникним пластиковим обладунком. — Увага, встаємо.

— Я сама, — обурилася Кая, та, перш ніж зробити якийсь рух, вона, вже стоячи на ногах, перебирала мокрими шкарпетками.

— Пауере, ми чекаємо! — залунали голоси з хокейної частини ковзанки.

— Вернися, Пауере! Дівчата — не зайці, не повтікають! — замахав хтось ключкою.

— Ви краще сходіть по взуття. Тут трохи, теє, холодно, — кинув хлопець на прощання.

А коли він приєднався до товаришів, які ганяли за гумовою шайбою, уже важко було впізнати, котрий із цих озброєних ключками джентльменів схилився хвилину тому над лежачою Каєю.

— До кінця життя не знатиму, хто ж мене врятував, — зітхала дівчинка, вертаючись додому.

«Так романтичніше. Як у старому фільмі, — міркувала Йоанна. — Якби я знала, що хлопець із ключкою може допомогти, а не торохнути по голові, я б і собі, певно, звалилася посеред ковзанки».

— Ти впевнена, що не знаєш його?

— Та звідки?

— Бо коли ми знімали ковзани, він так на тебе дивився... Я не знаю, але в мене склалося враження, що його очі або посміхаються, або взагалі сміються.

— Певно, сміялися, — похмуро притакнула Йоанна. — З нас... Ти знаєш хоч когось, хто зберіг би серйозність у цій катавасії на ковзанці?

— Знаю. Мимра! Вона ні за які гроші не урвала б свого монологу! Ми лежимо непритомні, а Мимра й далі розводиться про малого імператора, про те, як змінюється мапа світу...

— Бінго! Ти виграла апельсиновий сік. Зі свіжих фруктів. Ідемо?

— Звичайно, ідемо! — Кая вже рушила, проте ще раз глянула на себе. З надією, що на прихованій у деда-

лі густіших сутінках стежці з'явиться тінь хокеїста-лицаря. Вона сказала б цій тіні бодай «дякую», бо раніше це якось не спало їй на думку.

Щоденник Зосі

Хвилю тому я стала старша на цілий рік. Я маю вбратися в мереживну сукенку, щоб піти з коханим хлопцем до улюбленого клубу. Станцювати в тьмяному світлі палке танго... У вчительок теж є мрії. І коли вони починають справджуватися і коханий запрошує мене на побачення, я раптом жахаюся, що не можу поєднати домівку, школу й почуття у щасливе ціле.

Іноді в мене складається враження, що Йоанна старша. Вона вся сповнена турботи, а наша остання розмова... що й казати. Коли вона пішла спати, я плакала, зворушена, і заснула, приклавши до піжами скляну брошку.

А завтра знову виховна година. Чому тільки одна? Була б я міністром, то відвела б на виховні заняття й довгі розмови цілий тиждень. З іншого боку, моє виховання дедалі частіше полягає у залагодженні службових справ. Я почувуюсь, як пані у віконечку, яка веде лакованим нігтем по аркушу і час від часу каже: «Наступний, будь ласка». А мій клас тим часом — це понад двадцять біографій і сотні особистих справ. І стільки ж тем для книг або окремих нарисів. І стільки ж причин схилитися над кожною біографією. Не прогавити

якусь непомітну «болячку», яка може перетворитися на чиюсь приховану драму.

Говорити вони не люблять. Звісно. Прищаві, вперті. Ніхто їх не розуміє. Я теж не завжди, але мушу бути впертою краплею води, якщо вони вирішили вдавати з себе скелі.

Я навіть не знаю, скільки разів була на крок від незвичайного зізнання. Ет, хоч би раз набратися духу. Зізнатись їм, що часом мене від них верне! Коли ці знуджені міни, висмокотані з пальця проблеми, ремствування на занадто низьку оцінку допікають до живого... Я вже бачу щирий подив на їхніх обличчях, хоча цей вид щирості притаманний їхньому поколінню, а не тому часу, коли я сама ходила до школи. Крім того, важко визначити, де закінчується та їхня щирість і починається звичайний брак домашнього виховання. Вони були б здивовані, якби почули про щось таке! Я впевнена, що урок, присвячений домашньому вихованню, викликав би сміх і недовіру. Адже й тема така, що за її мотивами не зробиш їхню улюблену комп'ютерну гру...

Мальвіни знову не було на польській. Час поговорити з її тіткою й дядьком. Усі кажуть дівчині, що їй пощастило... Живе вона в порядних людей, у гарному будинку за містом. Сімейні обіди, церква в неділю і кишенькові гроші. А їй би, певно, була більше до вподоби одна винайнята кімната, тільки щоб із батьками. Але якщо вже інакше не може бути, то настав час змиритися з тими змінами. У її випадку я не планую ні на крихту попускати. За рік випускний іспит, тож час облишити коники.

А Кшисю я маю подякувати за чудові побажання. Він заслужив на морозиво в гарній компанії. Правду кажучи, ми проведемо суботу в конярні, але не затримаємося довше в чарівному заїзді, де подають мої улюблені тірамісу і крем-брюле. Зате буде морозиво з фісташками, та ще й з двома веселими дівчатами на додачу.

Одна з них подарувала мені свою картину. Я назвала її «Жінка в мандрах». На ній дама у вузькому плащі злегка нахилилася над валізою. Жінка хотіла б узяти свої пожитки і рушити далі, але поруч з її багажем лежить зламана шпилька червоної туфлі. Тому-то вона, мабуть, і гадає — чи зняти взуття і босоніж вирушити, чи ж якусь хвилю ще побути безпорадною жіночкою, гарною, одягнутою, але не готовою до дороги.

Дивно, але так я почувуюсь часто. Наче якась колода, що не може зробити наступний крок...

КРАПЛЯ ДОШУ НА ШИБЦІ

— Дивись, Вікторку, як довго вони стоять, — бабуся показує очима на троянди. Так само вже зморшкуваті та бліді, саме до пари їй. Вони були відбиті в нерівному бою з головною медсестрою, котра, як і всі інші в лікарні, не встояла перед чарівністю літньої жінки.

— Удома на тебе вже чекають свіжі, — Віктор незграбно крутиться на стільці. — Коли повернешся, то це буде справжнє свято. Всі збираються до тебе в гості, — бурмоче хлопчина, збентежений присутністю бабусиної сусідки, яка вбирає кожне слово їхньої розмови.

— Розкажи мені ще раз про тренера, — просить бабуся, і Віктор укотре згадує короткий візит на стадіон.

Бабуся заплющує очі й слухає.

— Ти ще побачиш себе, Вікторку, — каже старенька,

коли історія закінчується, — як отих наших сестер Варміцьких, тебе покажуть по телевізору! Але як я тебе впізнаю в цій страшній масці? — нарешті забідкалась вона.

Сусідка, підкахикуючи, важко встає з ліжка. Насилу вдягає халат. Віктор хотів би їй допомогти, але сором бере гору і хлопець дозволяє їй довго шукати підступний рукав. Коли вони лишаяються вдвох, бабуся кладе руку на його щоку.

— Дай-но хоч так тебе обніму, — каже вона. — При пані Ружі трохи соромно поплескувати юнака.

Вона дивиться на нього з гордістю. Думає про те, як її онук останнім часом подорослішав. Вона й не знає коли. Але ж старенька не спускала з нього очей. Певно, він зробив це, коли її не було вдома. Вона ніжно посміхається до свого онука, і той відповідає їй усмішкою. Якусь хвилю хлопчина порпається в рюкзаку і знаходить шелесткий пакунок із карамельками.

— Ти слухалася? — питає він, перш ніж цукерки дістануться новій хазяйці.

— Аякже! — Бабуся сплітає зморшкуваті пальці. — Лікар сміється, що я забираю місце у хворих! Пані Ружа теж, але її навіть нема кому звідси забрати, — хвилюється бабуся. — Страшно, еге ж?

— Страшно. Найгірше, коли ти сам. Я про це дещо знаю, — докидає він з гіркою посмішкою.

— Сім'я у пані Ружі є, — зітхає бабуся. — Син привіз її сюди і залишив... Мабуть, уже так... назавжди.

— Як це назавжди? — дивується Віктор.

— Як зазвичай буває.

Шурхотіння капців, які човгають від порогу, тихо повідомляє про те, що вертається пані Ружа. Віктор надягає свою куртку.

— Завтра я по тебе приїду. Мені час уже вертатися, бабусю, — посміхається хлопець їй згори. — До побачення, — ввічливо прощається він з бабусиною сусідкою і перетинає залу широким кроком.

І коли надворі його наздоганяє перший повів тепло-го повітря, Віктор сповільнюється і подумки вертається до лікарняної розмови.

«От я бовдур, — думає він, застромляючи руки глибоко в кишені. — Я співчуваю бідолашній пані Ружі. Як це так, у неї є діти, а вона все одно самотня?! А що, коли б я поїхав із мамою? Якби зараз я мокнув під лондонською мжичкою або вилежувався в ліжку в неонові смужки... Бабуся теж була б сама і шурхотіла капцями по чужому паркеті...»

Шимон чекав із цілою вишикуваною армією. З порога Віктора вітало військо виструнчених, мов на плацу, пластмасових пляшок під проводом швабри.

— Ось твої союзники, — засміявся чоловік, побачивши стурбоване Вікторове обличчя. — Ти впораєшся, просто прочитай інструкцію.

За годину Віктор міг би рекламувати і продавати не брендові парфуми, а багатофункціональний «Pronto», ароматний лимонний «Cif» і навіть рідини для миття посуду.

«Бути жінкою — раз чхнути», — подумав хлопчина, прибираючи чергову шафу в ритмі улюбленої балади Саймона і Гарфанкела¹.

.....

¹ *Simon and Garfunkel* — американський дует, утворений 1957 р. у складі Пола Саймона й Арта Гарфанкела. Вочевидь, ідеться про пісню «Місіс Робінсон», за яку 1968 р. дует здобув премію Греммі.

Коли посутеніло, ательє «Профіль. Батько і син» сяяло, як лікарняна лабораторія.

Шимон відклав свої папери і з поважним виглядом обійшов усі приміщення.

— У мене хороші новини, — сказав він із посмішкою. — Ти матимеш цю роботу. А як бонус можеш іще випити... чашку розкішного тибетського чаю.

— Мабуть, устигну, — Віктор глянув на годинник. — Чай від Далай-лами робить чудеса перед приватними уроками з польської.

— Приватні уроки? То ти й на них маєш заробити?

— Та ні, — почервонів Віктор. — Зоська, наша вчителька польської, сама мені запропонувала. Трохи нерозумно, але я дуже відстаю...

— Я, мабуть, якщо й полюблю учительок, то на схилі віку, — зауважив Шимон. — Скажи тій добрій пані, що вона може в нас задарма сфотографуватися, — докинув він, ставлячи перед Віктором запашний чай. — А там хтозна, може, навіть портрет замовить?

— Вона була б окрасою Голубиної вулиці! — захоплено зізнався Віктор, а відтак засоромився через зайві емоції.

Мйодовська... Третій поверх, домофон, звичайно, досі не працює... Хлопчина потягнув за ручку. Вона не сіпнулася.

«Добре, що в людей є собаки», — подумав він, почувши радісний гавкіт на сходовому майданчику. За хвилину хлопець уже біг нагору, стурбований тим, що для вечірніх занять це, мабуть, пізнувало.

Короткий дзвінок і хвилина на те, щоб причепурити задовгий чуб.

— Ой, я помилився, — мовив винувато Віктор.

У дверях стояла та руда, з кучерями, що їх не приховала б жодна шапка на світі. Хіба що шапка-невидимка. Вона дивилася на нього з дедалі дужчим обуренням. Даремно. Він же прийшов не до неї.

— Я до пані Зофії Мйодовської, — пояснив хлопчина, наразившись на гострий погляд.

Руда мовчала, отож Віктор крутнувся на каблуках, готовий швидко рвонути вниз сходами.

— Вона тут, — почувся її голос. — Зося, це до тебе.

Коли він іще раз опинився перед дверима, його вітає Зося. Вона або справді радіє, або ж талановито вдає.

— Заходь, не роззувайся. Вип'єш чаю? — І, не чекаючи відповіді, вона попросила ту руду дівчину зробити їм дві чашки чаю з лимоном.

Вони зараз же сіли до роботи. Зося вибрала кілька книжок і так про них розповідала, що заслуханий Віктор забув про записи. Тільки за хвилину хлопчина спробував зловити її думки швидким, трохи кривим почерком.

— Вікторе, познайомся з моєю найкращою сестрою, — пожвавилася Зося, зауваживши Йоанну.

Чашки з окропом поставлено на стіл, і Віктор знову зіщулився, відчуваючи на собі проникливий погляд. Він загадався над питанням, чи не захоче ця набурмосена панна, бува, подати йому руку. Про всяк випадок хлопець відклав ручку вбік.

— Дуже приємно, — почувся її прохолодний голос.

— Мені теж, — відповів він, трохи засмучений. — Може, я невчасно? — запитав хлопчина, коли Йоанна гучно зачинила двері.

— Вчасно, — Зося явно не взяла до уваги ці коники

і вже розводилася про художню майстерність романтиків, які писали далеко від рідного краю.

«Деякі в еміграції створюють вірші, наповнені любов'ю, як трубочки кремом, інші забираються геть, щоб забути про любов, — похмуро думає Віктор, ретельно аналізуючи слова Зосі. — Шкода, що мати — невелика поетка. І що не талант загнав її до лондонських ганчірок...»

— А тепер домашнє завдання.

Віктор, хоча і дуже силкувався, проте вже не міг приховати втоми.

— Тема доповіді: «Журба — муза поета». Встигнеш до наступної п'ятниці? — Зося привітно глянула, як хлопчина ховає звичайний зошит за пазуху куртки.

— Звичайно! — посміхнувся він на прощання.

— А чай? Може, ти його доп'єш?

— Може, наступної п'ятниці? — відказує він запитанням і зникає в глибинах холодного сходового майданчика.

Коли Йоанна тихо сіла, спираючись на спинку крісла, Зося стояла біля вікна. Воно було трохи прочинене, тож вітер безкарно смикав фіранку, раз по раз перетворюючи її на якийсь білий прапор.

— Він тобі подобається, чи не так?

— Віктор? Подобається.

Хряснуло вікно, і фіранка знову завмерла в сумній позі.

— Як на мене... дивний тип. Мабуть, ми колись здивувались... І той светр... — Йоанна здригнулася, сповнившись якоїсь неприязні. — Певно, турецький. Здалеку тягне дешевим базаром!

— Агов, моя панно! — В очах Зосі з'явився осуд, і тепер вона стала схожа на справжню вчительку.

— Дай-но я вгадаю, що ти мені скажеш, — Йоанна насупилась. — «Не суди про людину поверхово», «одяг — це лише додаток»... Я могла б тебе цитувати! — раптом заявила вона собі на втіху.

— Навіщо цитувати, якщо ти думаєш інакше?

— Як інакше? — Йоанну образило розчарування сестри, але ще дужче підбило її сперечатись. — Я сказала тобі тільки про светр! Це відстій!

— Зрозуміло, — погодилася Зося. — Ти маєш право на власну думку, але ж, хай там як, ми не розпускатимемо на Вікторі цей нещасний светр, еге ж?

Йоанна знизала плечима. Упертість змушувала її губи затято стискатися, дарма що вона уважно слухала розповідь сестри і вже уявляла маленьке помешкання в старому будинку. Вона намагалася уявити собі цього досить симпатичного хлопця з ножом для чищення картоплі, над мискою з пранням, із сумкою, повною продуктів. Звичайно, спочатку вона стягнула з нього цей страшний светр, а потім дозволила йому кружляти у своїй уяві з пирососом або обценьками.

— Справді? Він сам з усім цим дає раду? — ще раз перепитала вона.

— Сам. Раніше йому допомагала бабуся, а тоді захворіла...

Зося допила холодний чай і легенько відсунула чашку.

— Та мене взагалі не обходить той немодний прикид, — кинула Йоанна, ледь помітно зашарівшись. — Я бачила його раніше...

— Прикид?

— Не знущайся! Віктора.

— Я знаю, — Зося кивнула, опустивши голову. — Мабуть, серед цієї малолітньої шпани з великими м'язами.

— Та ні. Він зайшов до аптеки по інгалятор чи щось таке, але якось так на мене дивився... насмішкувато чи бридливо. Я розлютилася! Ненавиджу чоловіків, які оцінюють тебе по зачісці!

— Бо це й справді лажа! — твердо погодилася Зося. — Це тобі не светр! — докинула вона, й обидві розсміялися.

Плюшевий ведмедик зазирнув Йоанні через плече, коли вона писала листа матері. Тільки кілька слів, бо завтра треба піти на цвинтар і поїхати до «Цяпкова»¹. Кая вже не може дочекатися, коли вони разом виберуться у спільну поїздку. Подруга замінить Зося, якій офіційно дозволено провести сьогоднішній день із Кшиштофом. Це перша новина для мами. Нехай вона порадіє щастю Зосі. Аж дивно, що програміст може наминати фісташкове морозиво з апетитом якогось ласого хлопчиська, сміятися із власних недоліків і знати напам'ять діалоги з «Вінні-Пуха». Окрім того, він читає Капусцінського². Це, мабуть, дуже добре. Йоанна наголошує на слові «мабуть», бо, щиро кажучи, сама не знає.

Віктор... Про нього в неї є кілька думок. В аптеці він витріщався на неї і хоч би тобі посміхнувся. А міг

.....

¹ Притулок для безхатніх собак і котів під Гдинею.

² *Рішард Капусцінський* (1932—2007) — відомий польський репортер, публіцист, поет та фотограф. Був кілька разів кандидатом на Нобелівську премію.

би. Теплий вираз на обличчі нічого не коштує. Черга довга, Зося хвора, в голові паморочиться, а тут якийсь чванько, наче їй бракувало інших клопотів. А потім той другий раз, коли вона зазирнула у «Веселу Цокотуху»... Вона завжди туди заходить, бо любить дивитися на їжу і веселих людей. Ніхто в «Цокотусі» не квапиться, і там завжди сидять закохані. Вони вибирають столик біля вікна, наче виставляючи на показ своє кохання. Він сидів там. Трохи вглибині.

Вона впізнала його за цим нещасним светром і зосередженим виглядом. Він розмовляв з якимось старшим чоловіком. Коли Віктор глянув крізь освітлену шибку, вона втекла. Але запам'ятала його очі. Вони були такі... чисті. Наче краплі дощу на шибці.

«От і все, мамо», — закінчила вона й обережно склала аркуш удвоє.

ТІНЬ БУКОВОЇ АЛЕЙКИ

Березень затявся, хоч ти що: все корчить із себе зиму. Він раз у раз налітав крижаним вітром і заливав сльотою базарну городину. Мокра від дощу, схована під спеціальною сіткою, вона вимагала від Віктора особливої уваги. Хлопчина кривився і розчаровано хитав головою, уважно оглядаючи перев'язані гумкою пучки моркви.

— Ох, Вікторку, ну ти сьогодні просто як муха в сметані! — злилася пані Мела Гургол, власниця городніх скарбів. — Риєшся, наче діаманти шукаєш. Та це їсти треба, а не дивитися!

— Атож! — Віктор був у бойовому настрої. — Якби я купував, щоб дивитися, то купив би собі картину! А мені треба на бульйон. Від бабусі сама тіль лишилася!

— Морока тобі з цими хворобами, — поспівчувала пані Мела, але незабаром знову заходилася боронити свій крам. — Ну чого ти хочеш від цієї моркви? Вона завбільшки з кабачок! І петрушка нівроку. Тут виріжеться, це викинеться... Цяця буде, а не петрушка! А такої селери навіть королева Англії не їла! — Пані Мела гордо стояла над городиною. — Ти, Вікторку, вже щось бери, бо бабця не дочекається бульйону!

— Беру, — вирішив хлопчина, сягаючи по найкращі овочі. — Але давайте дешевше, — застеріг він з комерційною хитрістю.

— А чом би й ні? — закопилила губи крамарка. — Ти ж, Вікторку, завжди маєш у мене знижку, хоч Господь Бог бачить ту мою каторгу. І я могла б, як казав мій святої пам'яті чоловік, мати чисту роботу й сидіти у теплі та в добрі...

— А що це за робота, така добра? — Віктор ретельно відраховував монети.

— На телебаченні або на радіо, — у голосі пані Мелі забриніла туга за втраченим шансом.

— А ким би ви працювали на тому радіо й телебаченні? — Віктор вп'явся очима у два підборіддя Мелі.

— Ну, що за питання! Просто! Панею з радіо або телебачення, чи не так? — вона аж покрутила головою на Вікторів нездогад.

Він подався на другий кінець базару, вдячний пані Мелі за те, що вона порадила, де сьогодні краще купувати птицю.

— На бульйончик беремо чи ти хотів би якісь шматочки на смаження? — привітала його беззубою посмішкою Баронка. Чому її кликали Баронкою, тут уже ніхто не міг згадати, але так усі до неї зверталися.

— На бульйончик, пані Баронко, — попросив Віктор.

«Я сам наче та курка, свійська і змокла, — думав він про себе, тягнучи пакети через дедалі бурхливішу зливу. — Погода — супер. Принаймні ніхто мене не побачить з цими відстійними закупами», — зітхнув він, повертаючи на Голубину.

— Хеллоу, Маестро! — Шланг так несподівано виріс перед Віктором, аж сітка з курчам небезпечно затанцювала над калюжею.

— Хеллоу, — кинув хлопець голосніше, ніж було треба, дивлячись Шлангу просто в очі. Він вирішив, що це єдиний спосіб зробити так, щоб його закупи не стали об'єктом глузування.

— Давненько не бачилися... — почав Шланг і закурив.

Він затягнувся і послужливо запропонував пачку Вікторові.

— Дякую. Я більше не курю, — навідріз відмовився хлопчина.

— Та ти змінився, братане...

— Майорові не подобається дим. У нього алергія, — жоден мускул на обличчі Віктора не здригнувся.

— О, я не можу! — сигарета Шланга безшумно приземлилася в калюжу. — Алергія, кажеш? Якщо судити з назви, то це якась бабська хвороба, чи що?

— Навпаки. Підчепив її Майор в Іраку. Сталося це того дня, коли він отримав від президента США медаль за відвагу. — Віктор починав уже шкодувати, що вибрав найбільше курча.

— Героїчна хвороба, — з повагою пробубонів Шланг. — Що й казати, Майор є Майор... Розкажеш щось про нього? — у голосі гопника чулася важко приховувана цікавість. — Ну так... просто взагалі... Що любить... який він...

— Сорян, братан. Не можу, — кинув Віктор з кам'яним обличчям. — Наказано мовчати, розумієш...

— Я нікому не скажу! — благально чіплявся Шланг.

— Я б тобі розказав, але це вже всупереч правилам. Залізний принцип помічника — мовчати! — заявив він могильним голосом.

— Ну, трохи! Хоч якусь дрібку розкажи! — наполягав Шланг. — Чи він тягає залізяки в тренажерці і скільки вправ виконує, чи він кіноман, чи знається на всіляких там гаджетах... Слухай, братан, я ж можу через нього заgrimіти за ґрати, а нічого сінько не знаю...

— Він любить курчат, — Віктор знизив голос до акторського шепоту.

— Що-о? — Шланг вирячив очі.

— Курчат, — прошепотів Віктор, переконавшись, що ніхто не слухає. — Ма-йор їсть тільки курчат з базару, — м'яко промовляв він по складах на вухо Шлангу, що не міг зрозуміти цю просту інформацію. На доказ він потрусив пакетом із курчам.

— А-а! Розумію! — зрадів Шланг. — Ти ба, який моторяка! — Він здивовано похитав головою. — Його в ложці води не спіймаєш! А на м'ясі знається! З базару, кажеш? — перепитав він ще раз.

— З базару, — підтвердив Віктор.

— Треба буде туди забігти... — Шланг прийняв блискавичне рішення. — Валек хотів на вечерю якийсь паршивий кебаб, але коли штаб запихається курятиною, то й ми ж повинні...

— Тільки пам'ятай, це між нами, — застеріг Віктор.

— Звичайно, братане. Нікому ні слова, — Шланг роззирнувся навколо з тривогою. — Бувай, друже, — сказав він на прощання.

— Бувай.

До помешкання хлопчина зайшов у доброму гуморі. Навіть нещасна бабуся, що ховалася між великими подушками і досі бухикала, здалася йому значно жвавішою, ніж це було в останні дні.

— Перед обідом жодних льодяників! — насварив він її пальцем. — Я приготую такий королівський бульйон, що ввечері ти сама зліпиш хрущики! — розказував він, а бабуся стиха сміялася.

— А Шимона ти запросив? — спитала вона з-під великої ковдри. — Сьогодні субота. Може, він попоїв би з нами... Він такий був люб'язний з тією лікарнею... І додому привіз. І за лікаря домовився... Гарні люди, ці Гродські, що там казати...

— Запросити я запросив, але в нього були інші плани. Я занесу бульйону йому в ательє. Сьогодні поприбираю, — згадав він.

— О, Вікторку, ти мені як онучка... Прибираєш, готуєш... Тобі, певно, хочеться на стадіон або навіть зустрітися з приятелями...

— Чоловіки готують краще за жінок! — заперечив

він. — Ти маєш це знати, — докинув він з удаваною образою.

Бабуся заплющила очі й вирушила лише їй одній відомою стежкою спогадів.

Спогади, либонь, були добрі, бо щомиті її вуста склались у ледь помітну посмішку.

«Цікаво, про що вона думає? — загадувався хлопчина, швидко прибираючи помешкання. — Може, про ту сукню, яку вона власноруч пошила зі старих гардин? Пофарбувала її в червоне і пішла на випускний».

Стільки разів бабуся розказувала йому цю історію, як, угледівши її, міські хлопці збожеволіли, і всі хотіли танцювати тільки з «маковою панною». Та, певно, вона таки була красуня, через це хлопці й подуріли. Атож, колись чоловіки теж були не такі дурні, щоб закохуватись у фіранку...

Телефон урвав роздуми Віктора. Він швидко підняв слухавку і подався з нею до ванної. Ніхто не має права заважати бабусі дрімати.

Він одразу впізнав її голос, хоча той пробивався крізь музику тріскотіння. Їй наснився кошмар, наче величезний хижак вирвав з її рук сумку, тягав її за волосся, а потім гнав за нею лондонським парком. Вона телефонує, бо не може заснути через цей кошмар. То нехай Віктор скаже правду, що там у них відбувається, адже сні завжди справджуються. Тільки б нічого поганого, адже в неї і без того повно особистих клопотів. Наприклад, той же Джейкоб... Як це який? Здається, вона розказувала... Той самий, з яким вона хотіла заснувати компанію газонокосарок... Отож, виявилось, що він азартний гравець і дурисвіт. На щастя, він дав драла. Шкода, що з її зарплатнею, але тут нічого не

вдієш. Наразі якісь позичальники приходять по гроші. А звідки їй узяти ті гроші? Джейкоб витрусив усе зі скриньки і навіть напозичався у сусідів за стіною, а тепер вони весь час погрожують їй судом! От баняки англійські! Як там бабуся в лікарні? Уже вийшла? Слава Богу! Хіба годиться Вікторові нервувати її, власну матір! Але все ось-ось владнається. Чому ж ніхто їй не сказав? Тьху... і справді... Вона ж змінила номер телефону після того, як Джейкоб заходився її шантажувати... Вона геть забула, що змінила. Вона дасть новий, про всяк випадок.

Віктор пише на люстрі у ванній кілька цифр старою губною помадою матері.

Ну, але що тепер? Вона не може приїхати, хоча і дуже, дуже про це мріє. Син просто жодного уявлення не має, як вона сумує. Якби не Джейкоб, це «ге» на паличці, вона прилетіла б на Різдвяні свята. Тоді б вони зробили дрібний ремонт, поїли б разом свяченого... Був у неї такий план. А так — вона сама і вони самі. Є тут, ніде правди діти, один поляк, добра душа... Вікторові безумовно він сподобається, коли приїде. Наразі вони планують разом декуди вкласти грошенята, але ще треба подумати. Зробиш спішно, буде смішно.

Віктор відсовує слухавку від вуха, поки звідти виходять якісь квапливі цілунки та словесні обіцянки.

— Ну, скажи мені, що ти сумуєш за своєю мамусею; шибенику ти такий! — долинає її голос, і Віктор кривиться від надміру липких лестоців.

Коли хлопчина м'яко ступає через бабусину кімнату, на нього приязно дивляться сірі очі, і руки, що вчепились у смарагдово-зелений плед, злегка тремтять.

— Знаєш, Вікторку, я оце просто подумала, що вже

весна, — тихі слова перекочуються, мов намистини на вервиці. — Навесні все інакше. Все простіше. Скоро в нас за вікном завітне старий бузок. І нема чого журитися. Ми все зробимо! А коли я видужаю, то з моїх грошей відкладемо на відпустку. Поїдеш собі в якісь гори або й до моря. Тільки листівки мені висилай! Аби я щодня могла читати, що ти бачив у тому широкому світі. Не забудеш про листівки, Вікторку?

Він сів на край ліжка. І хоча гіркота сягала похмурих очей, а грізне чоло не завбачало жодної ознаки весни, хлопчина посміхнувся і ствердно кивнув.

На заводській плитці весело булькав суп, коли дзвоник на вході оголосив про прихід хазяїна.

— Що це тут так пахне? — спитав Шимон, стоячи коло дверей. — Це для мене? — він зрадив, як дитина. — Звідки ти дізнався, що я люблю домашній бульйон?

— Навіть якби ви не любили, моя бабуся сказала б з'їсти. Сам готував, — похвалився він, трохи розгубившись.

Були дні, коли після роботи вони сідали з Шимоном за круглий стіл, на якому лежали старі альбоми. Досить було їх відкрити, щоб рушити на прогулянку містом, якого вже нема. Воно було чорно-біле, з величезними сірими обрисами будинків і заплутаною мережею вулиць. Те місто існувало вже тільки там, старанно приклеєне до чорних аркушів. Затримане на бігу. Дуже цікаве й шановане.

— Твій бульйон нагадав мені старі часи, — Шимон заплющив очі. — Так само смачний подавали у «Кінській Пошті». Знаєш, де вона була?

Він спритно підхопився з канапи і попрямував до черешневого буфета.

— Ми знайдемо це місце в батьковій колекції, — вирішив чоловік. — Глянь-но, ось тут вхід... цей брукований завулок...

Класичний причілок будівлі ніби демонстрував перед об'єктивом світлий тиньк. У полуденному світлі він здавався якимось монументальним, немов якийсь пишаний пан.

— Сам ресторан був скромним, але яке він мав оздоблення! Дивися, справжній штучний мармур... А ці наліпки під вікнами... Тут був десь такий широкий план... — він переглядав альбом, шукаючи світлин з архітектурними деталями. — Бачиш, яка лялечка!

— Куди він подівся? Бо сам будинок я впізнаю... там тепер якась установа...

— Так. Але після війни всю віллу пустили на помешкання для нової влади. Новий уряд, новий смак! Вони познімали те, що не сподобалося, і лишився великий пшик, — зітхнув Шимон.

— А ця ротонда? — палець Віктора приземлився на сусідньому круглому будинку.

— Ротонда... Якийсь чиновник кілька років тому наказав її знести, бо вона, мовляв, займала багато місця. Ти уявляєш? Вона захаращувала місто! І він одним-єдиним підписом знищив історичну залу, де проводилися міські танці.

— Ви теж ходили на ті танці?

— Усі ходили! — В очах Шимона блиснув пустотливий вогник. — У неділю дорослі йшли до церкви, ми — за ними. А потім наші шляхи розходилися. Батьки — на

службу Божу, молодь — у «Кінську Пошту». А суботи... навіть не питай!

— Ну, то що там по суботах? — причепився Віктор.

— Ми збиралися тут, на сходах, щоб краще бачити, яким дівчатам пощастило втекти з дому на вечірні прогулянки. У ротонді грав справжній оркестр. Для того щоб піти туди з дівчиною, треба було розвантажити пару вагонів або попрацювати з металобрухтом чи макулатурою. І добре, коли тобі ще пощастить, а то втече часом з дому яка чучундра... А бувало й так...

Історія Шимона зарясніла хітами «АВВА», і на невидимій підлозі застукотіли високі підбори. Ожила засклена зала, по якій розбіглися барвисто вбрані дівчата. Хлопці у вельветових піджаках і з довгими патлами намагалися позбирати їх із паркета, наче неспокійне конфеті, й ухопити в міцні обійми. А вони, всі ці королеви танців, вислизали під ритм несамовитих гітар і крутили оборками своїх спідниць.

— Агов, Вікторе! — Шимон виринув зі спогадів, вдивляючись у замислене хлопцеве обличчя.

— Га? Я тут! — запевнив похапцем Віктор, опускаючи очі. — Я хотів би вас дещо запитати.

— Питай.

— Моя мати... Ви ж її, теє... знали... Чи на ці танці... Ну, як це сказати... чи вона приходила?

— Приходила, а чого ж, — голос Шимона звучав тепло і так спокійно, що Віктор наважився глянути на свого співрозмовника. — Ти маєш знати, що насправді ми, себто малі парубійка в коротких штанцях, чекали саме її. Королеву ротонди...

— Жартуєте? — на губах Віктора несподівано з'явилась гримаса неприязні.

— Ні, — Шимон, здавалося, забув про свого слухача. Його погляд прикипів до світлини якогось приміського пікніка, де група юнаків і дівчат застигла на мальовничому краєвиді. — Краля була така, що хоч куди! — зітхнув він раптом. — Запальна і так сміялася, що всі, хто чув її, починали й собі сміятись. А іноді, коли на хвилину ставала поважна, то робилась якась таємнича і... недоступна. Коли я запрошував її на танці...

— Ви запрошували? Мою матір? — Віктор здивовано похитав головою.

— Усі запрошували! — захищався Шимон. — Коли вона погодилася прийти, я кілька годин простояв на сходах, чекаючи і вдивляючись у темряву: коли ж, нарешті, з'явиться!.. Вона завжди йшла таким пружним, рішучим кроком, і я міг відрізнити її ходу від будь-чиєї. Іноді вона так і не з'являлась у кінці букової алеї. Приятелі глузували, що я — наївняк, дурний на голову, і я вертався додому, лютий на неї та на весь світ. «Ніколи більше!» — обіцяв я собі...

— Я б теж злився, — хутко запевнив Віктор, але миттю замовк.

— А потім я вибачав її. І знову ж таки, сповнений надій, стовбичив на тих мармурових сходах. Я пам'ятаю їх краще за паркет, — він розсміявся, підводячи очі на Віктора. — Твоя мати була чарівна, і кожен із нас полював лише на неї, коли починала грати легка музика.

Запала тиша. Віктор косо глянув на Шимона. Він багато б дав, аби з'ясувати, чи відтоді лишився в душі Шимона безсилий гнів на ту безвідповідальну дівчину, що з часом перетворилася на безвідповідальну матір Віктора. Чи, може, як і раніше, криється в ньому та давня, юнацька терплячість, з якою він чекає на когось

особливо важливого. Терплячість, яку Віктор так добре знав, яка супроводила його щодня, коли він вмикав радіо, щоб почути прогноз погоди в Лондоні.

Але Шимонове обличчя і далі було незворушне. Так наче його на довгий час оповив англійський туман.

— Я б не пробачив, — Віктор здивувався, що сказав це вголос. — На вашому місці не пробачив би, — додав він з раптовим запалом.

— Кожен гнів коли-небудь минається, — Шимон пильно дивився йому у вічі. — Напевно, сьогодні ще тобі здасться, що я не маю рації, еге ж? — закінчив він, на якусь мить замислившись, а відтак щосили захряснув альбом. Начебто хотів у такий спосіб змусити замовкнути минуле, яке прозирало крізь пожовклі світлини.

— З дівчиною інакше... — У голосі Віктора бриніла нота гніву. — Можна пробачати, не пробачати — як не та, то буде наступна. Але коли роками чекаєш свою матір, то знаєте... — глухо засміявся хлопчина і ніяково підвівся. — Уже пізно, а ще доведеться їхати через затори на дорогах, — швидко змінив він тему.

— Почекай, у мене для тебе дещо є, — Шимон пішов у фотолабораторію.

За хвилину він стояв у дверях зі світлиною. З неї посміхалася до Віктора мати. Вона стояла біля дитячого візочка, в якому сидів він, одягнений у якусь страшенну шапку з відстовбурченими вушками. Він — з усією серйозністю своїх двох чи трьох рочків. Вона — навпаки: з темними очима й губами, занадто підкресленими яскравою помадою, мало не порскала сміхом. Як дівчисько на прогулянці зі своєю улюбленою лялькою.

«То я прискіплююся, — подумав Віктор. — Вона тягла мене мало не з горища крутими сходами, я сидів на

сонечку, пив молоко, ріс як гриб дощового літа і ні про що не думав. Шкода, що я цього не пам'ятаю. Було, мабуть, добре...

— Візьми її, — Шимон приязно підморгнув, ніби довірив Вікторові свою хтозна-колишню військову таємницю. — Мені подобалося на неї дивитися. Тепер твоя черга...

— Чи можу я запитати вас дещо? — рука Віктора вже лежала на клямці, але хлопець, як і раніше, стояв непорушно.

— Звичайно.

— Той Майор... невже без мене не впорався б у якогось штабі... Це ваших рук справа?

— Моїх.

— Я так і знав... І ще одна річ. Чому ви... Ну, теє, так і не одружились? Я просто подумав, що з вас був би гарний батько, — зауважив хлопець, раптом збентежений власним запитанням.

— Бачиш... — з Шимонового обличчя миттю зник веселий вираз, та й голос його зазвучав невпевнено. — Так якось вийшло.

— Зрозуміло. То завтра в той самий час?

— Якщо взяти до уваги сьогоднішній бульйон, то, може, навіть трохи пізніше, — підморгнув чоловік, простягаючи руку на прощання.

Щоденник Зосі

Коли мені було стільки років, скільки зараз моїм учням, я читала ночами «Самотність бігуна на довгі дистанції»¹. Я втікала від почуття образи, як це робив головний герой. Я надихалася його бунтом, бо не знаходила в собі мужності, щоб стати опором світові. І так само, як він, вважала, що свобода вимагає самотності, що захистила б нас від лихого світу. Врятувала б розум. Серце. Залишила б нам доброту, схожу на якусь крихку коштовність. Краще у ній не зізнаватись. Як же сталося так, що мене виховували романи? Звичайно. У мами не було часу, щоб поговорити зі мною. Вона працювала понаднормові й додаткові зміни в лікарні, щоб заплатити борги мого батька. Вечорами вона чекала його, знаючи, що він не повернеться. А у вільний час ховала від мене сльози, яких не могла зупинити навіть найбільша втома. Її дитиною був тоді мій батько, а не я...

Сьогодні я порівнюю себе з тією юною ліцеїсткою, якою я була багато років тому, з моїм ім'ям і такими ж косичками. Я згадую її з великим сумом. Шкода, що її навчили увічливо замовкати, а не розкривати проблему. Їй було визначено місце поміж слухняних дівчаток, хоча вона хотіла кричати про те, що справді відчуває. З цього погляду нинішнім «бігунам на довгі дистанції» легше, вони якимось чином вибороли право на свої аргументи. Їм уже не доводиться са-

.....
¹ Відома новела британського письменника Алана Сіллітоу (1928—2010), екранізована режисером Тоні Річардсом (1962). Головний герой твору — підліток Колін Сміт, який бунтує проти суспільства.

мотужки досягати власної мети. А проте вони є. Я зустрічаюся з ними щодня у школі, в інтернеті. У повідомленнях про злочинність молоді. Часто це герої рубрики про самогубства, жертви насильства... Самотні діти, які долають довгі кілометри життєвих марафонів, за фінішем яких лежить примарне майбутнє.

У цьому місці я маю написати: «Я вже це проходила». І гордо посміхнутися. Натомість я щоденно це проходжу, а коли мене ніхто не чує, наспівую «Цирк» Марії Пешек, правда, трохи фальшиво:

*Та як жвавий стримати вітер?
І як мені вмовити серце, щоб спало?
Я знов рвучке дихання кидаю (...),
Та цього замало — так, так,
Щоб жити, цього ще замало.*

ДЖЕНТЛЬМЕН І БІЛКА

Останній тиждень березня щодня щедро приносив весну. Після дощу залишалися рубці калюж, які раз у раз висушував теплий вітер.

— Застебни куртку, хлопче! — заламувала руки пані Батутова. — За дверима страх як холодно, а йому, бач, жарко! Як ти до дівчини зі шмарклями підеш? А нежить легше піймати, ніж дівчину!

— Я хотів би якийсь невеликий букетик, пані Ганю, найкраще весняний і не дуже дорогий.

— Тільки подивіться, який економіст! — буркотливо засміялася квітникарка. — Звісно, дешевий. Не пущу ж я тебе з орхідеєю до якогось дівчиська!

— Це для моєї вчительки, — Віктор одразу знищив ілюзії пані Гані.

— Та всі вони вчительки! — бурчала Батутова, вибираючи у відрі стрункі нарциси. — Так тебе навчать, що й думки не позбираєш! Стільки вистачить, — професійно оцінила вона скромний пучок, перев'язавши його стрічкою.

— Я б узяв ще три цих вербових гілочки, — Віктор сягнув рукою вниз по пухнасті котики, що стирчали на безлистій гілочці.

— Кара небесна з цими твоїми... вчительками! — радісно пожартувала пані Ганя. — Ледве виріс над прилавком, а вже двох сорок упіймав за хвіст! Ти за цими романами пильнуй, синку. Та застебни ж куртку, поки вовк тобі не заскочив під сорочку!

Місто пливло вперед у щоденній метушні. Віктор обережно поклав квіти в рюкзак, перш ніж пірнути у хвилю перехожих.

Він ішов повільно, сам здивований «квітковими» закупами.

«Нарциси для Зосі...» — розважав він. І не треба, мовляв, дякувати. Він скаже, що це так трапилося. Що він просто проминав якусь стареньку жінку і йому шкода було дивитися на бідолашну бабусю.

Мовляв, купив за копійки. Їх як поставити у воду, то, може, з день і постоять — запропонує він.

Гірше буде з котиками... Він ніколи ще жодній дівчині не дарував квіти. Колись дарував матері. Вкрадені з квітника. Заносив їх разом з дільничим. Дільничий тримав його за вухо, а Віктор так від болю стискав букет, що там лишилися самі стебла. Це були, мабуть, найдорожчі стебла у світі, але мати заплатила штраф із посмішкою... А може, лишити ті котики в рюкзаку? І нащо він їх купив?! Він наче збирався вручити їх Йоанні... Вона й справді виявилася дуже приємною. І взагалі не така бундючна, як він гадав раніше. Вони сміялися, пригадуючи чергу в аптеці. Хлопцеві довелося запрягтися, що тоді, під час випадкової зустрічі, він не кепкував з її волосся, а просто милувався ним. Певно, милувався він не так, як слід, адже він розуміється на жінках як свиня на апельсинах. Знає тільки, що вони ні з того ні з сього ображаються і болісно реагують на щось своє. Його попустило, коли дівчина зізналася, що вона й сама мала про нього не кращу думку. І коли вона побачила його на порозі квартири, залюбки грюкнула б дверима...

Насправді, вони тільки-но почали балакати. Зося запізнювалася через затори, тож слово за словом... А слів чомусь виявлялося дедалі більше і більше. Немов здавна вони ховалися десь усередині, скрутившись і бунтуючи, проте й шукаючи нагоди своєчасно вискочити з криївки. Забриніти щирістю, заіскритись і назад заскочити. Коли вона розповідала йому про Сирію, в її очах світилося тамтешнє сонце і в кімнаті ніби з'явилися тіні старих друзів. Йому здавалося, що вдвох із нею він пірнає у вечірнє море і вишукує посеред теплих пісків живого скорпіона. Потім, за хвилину, завдяки рудокосій проводирці він оглядає десь

на півночі, в далекій Тель-ель-Амарні¹, візантійські мозаїки, і їх рятує батько Йоанни і міжнародна група археологів. А з розкопок він просто перескакує у Дамаск, під ятку-кухню, щоб очима їсти фалафель і шаурму. Зненацька він повернувся з екзотичної мандрівки, бо до кімнати увірвалася захекана Зося. Разом зі збираними зі столу світлинами зникали чарівні хвилі, короткі, як сирійський сон. Вони падали одна за одною в глибоченну коробку, а тоді разом із Йоанною вийшли з кімнати. Він сумно дивився на зачинені двері і вперше без ентузіазму записував еміграційні болячки поетів. Він не міг витиснути з себе якогось захоплення строфами, сповненими любові й болю, щоб потішити Зося.

— О ні! — нарікала вона, підносячи руки до люстри. — Поет мало не помирає від тривоги, а тут позіхання! Що за бездушне покоління!

— Я сам умираю від тривоги! — зізнався він потім Зосі. — Замість просто сказати всім панянкам «я тебе кохаю», такий невдаха-романтик понаписував десятки книг. І я тих книг не прочитаю до кінця життя, не кажучи вже до іспиту.

— Ти щось маєш проти цих чудових освідчень? — спитала вона тоді, намагаючись вдати різкий тон.

— Я-то ні, але ці дівчата?.. — Він недовірливо похитав головою. — Їм довелося пробиратися через стільки рим, щоб зрозуміти, що їх хтось кохає...

— Так, їм пощастило! — заперечила Зося. — Сьо-

.....
¹ Поселення на східному березі Нілу, за 287 км на південь від Каїра, де розташовані руїни давньоєгипетського міста Ахетатон.

годні замість віршів ми отримуємо квиток у кіно або електронного листа: «Привіт, а ти крута ляля. Хочеш бути моєю дівчиною?» — вона процитувала уявні листи, голосно регочучи.

— Я б із цих двох вибрав квиток. Але на фільм про кохання, звичайно, — мирно закінчив хлопчина, зауважуючи в очах Зосі німий докір.

Відтоді кожен похід на вулицю Домейко перетворювався на подію. Вікторові раптом стало заважати занадто довге волосся. Він узявся оглядати свої нігті. З'ясував, що має геть нікудишнє взуття. І цей потертий светр з етикеткою «Made in England». Він подобався йому не менше, ніж раніше, але вперше хлопець відчув потребу стягнути його з себе. Ніби то не светр був старий, а картка із застарілою адресою, куди Віктор більше не вибереться.

Хлопець дивився на свій новий гольф. Графітова барва додавала йому серйозності, а трохи затертий картатий шарф — певної легковажності. Він нагледів його на базарі, за безцінь. Навіть Шимон протяжно свиснув, угледівши хлопчину, коли той, як нова копійка, зайшов учора до ательє.

— Нічогенько! — високо оцінив він хлопця. — А я думав, що ти підписав довічний контракт із фірмою, що шиє візерунчасті светри! — посміхнувся чоловік.

Йоанна ущедрила його на порозі найчарівнішою посмішкою.

— У мене є новина! — загадково заявила вона. — Для мене добра, для тебе — кепська! Зосі сьогодні не буде. Її щось у школі затримало, і вона телефонувала, щоб вибачитися. Тому я подумала, що ми могли б податися на Віслу...

Вона торохтіла, мов вітряк, наче хотіла швидкістю фраз, які вистрибували одна за одною, зберегти ніжний рум'янець, який легенько забарвлював бліді щоки.

— Трагічні новини, — тупцявся Віктор. — На щастя, мені подобаються уроки на природі, — докинув він мерщій. — Тільки, може, щось зроби з цими квітами. Вони для Зосі... — затнувся хлопчина, збентежений незручною ситуацією.

Йоанна з таким захопленням припала очима до жовтого букетика, що останнє речення він додав квапливо.

— Звичайно, для неї, — Йоанна сягнула рукою до квітів, що яскраво жовтіли в руках Віктора. — Зачекай, я поставлю на її письмовому столі, — вона зникла в кімнаті. — Я зараз накину куртку і швидко взуюсь. — Вона поморочилася з довгими шнурками і вже за хвилину могла б поповнити лави військового десанту.

— А це тобі.

Вона недовірливо дивилася на три гілочки кудлатих котиків. Вона хотіла щось сказати, але через Вікторове збентеження і ніякове мовчання дівчина взяла їх без жодного слова.

Йоанна встромила носика в скромний подарунок, а коли підвела очі, Віктор був вражений, що така простенька рослина може викликати стільки задоволення.

— Ти не глузуєш з мене? — спитав хлопець про всяк випадок.

— Ти, мабуть, жартуєш! — пирхнула дівчина, знову притуляючи букетик. — Я ніколи не отримувала квіти від... ні, взагалі... — затнулася вона, перш ніж рушити по другу вазу.

Вітер з-над річки переможно махав шаликом Йоанни. Із його сміливим штурмом розвіялося тепло безрезневого вечора. Дівчина відгорнула комір і засунула в кишені змерзлі руки.

— А ще хвилину тому тут була весна, — Віктор недовірко роззирався довкола.

Вони поволі брели вздовж мерехтливої лінії берега.

— Я колись утік із дому і сховався... бачиш онде кущі глоду? Ото в них! Справді! — мовив він Йоанні, дивлячись у сповнені недовіри очі. — Мені було років шість чи сім... У квартирі був скандал. Мама складала валізи, бабуся з тріском грюкнула дверима у свою кімнату і, як усі бабусі, плакала. Ідеальна мить, щоб зникнути.

— Ти думав тоді про бабуся?

— Гм, — кивнув він. — Напевно, і про неї теж... Та більше про маму. Я хотів, щоб вона мене шукала і спізналася на літак.

— Гарний план і підступний! — пошепки зауважила Йоанна. — І де вона тебе знайшла? Тут? Над Віслою?

— Вона мене не шукала.

Хлопець і дівчина йшли мовчки до закруту розгойданої річки.

— Я теж колись сховалася. — Йоанна стала біля похилого дерева: досить було трохи роздивитись, і воно вже стало для них лавкою. Дівчина і хлопець посідали на дуплавий стовбур, трохи збентежені раптовою близькістю. — Ну, я сховалась у ванній, — знов озвалася Йоанна, дивлячись на те, як котяться хвилі. — Це було того дня, коли ховали маму. Навіть Зося не знає, чому там...

— А навіщо? — Віктор охоче обійняв би її за тендітні плечі рукою, але сидів непорушно, боячись, що наполохає цю несподівану хвилю щастя.

— Бо ванну викладено кахлями. У спекотній Сирії я часто бавилася на кам'яній підлозі. Мама ніколи на це не нарікала... — Вона глянула на Віктора зі страхом: а що, як йому це не цікаво...

Він слухав уважно, дивлячись у сіру імлу.

— Коли я збирала білою сукенкою пилюку з кахляної мозаїки, матуся сиділа поруч, іноді затримуючи на мені погляд. Така вона була спокійна і... прояснена. Цей спогад найдужче гріє мені душу, — підсумувала Йоанна, і її голос ледь помітно тремтів.

Уява намалювала їй себе, молодшу на кілька років; ось дівчинка припала губенятами до кахельної підлоги, заплющує очі й навіть відчуває полегшення, яке дає в спеку камінний холод. Але її вона не побачила. Тієї давньої матусі. Вона бачила тільки іншу. Чужу і... і нерухому.

— Ти й досі ще там? Та картина повертається до тебе, наче бумеранг? — раптом почула вона голос Віктора.

— Ні, — заперечила дівчина, сумно посміхнувшись. — Принаймні тепер я можу говорити про це. Але образа на батьків залишилася. Дурнувата образа. За те, що наввипередки «виїхали» з мого життя, що підкинули мене Зосі. І найгірше те, що вони зникають і далі. Згладжуються, тануть. Що буде, коли вони візьмуть і зовсім зникнуть?

— Про померлих говорять або добре, або нічого, — прошепотів Віктор. Його обличчя застигло, а очі звузилися до двох горизонтальних щілин. — Я не приймаю виправдань. Бо їх нема.

Хлопчина відчув, що вона здригнулася. Він зав'язав Йоаннин розмаяний шалик кострубатим вузлом. Він би

залюбки ще й заплів би строкаті торочки на шалику, але не вистачало сміливості.

— Тобі легко казати, — у голосі Йоанни він відчув щиру ноту ревностів. — Ти можеш сердитися на своїх батьків, звинувачувати їх, ображатися, сваритися... Вони досі є.

— Це хто досі є? — пирхнув Віктор. — Батько, якого я ніколи не бачив? Якийсь солдат у відпустці чи будівельник супермаркету, що на якийсь час заїхав у місто? — похитав він головою з удаваною втіхою. — Або ж мати... її можна запопасти по телефону двічі на рік. Брехунка. Втікачка. Як можна сердитися на людей-привидів? Уявляти романтичні сцени прощення? У мене є батьки, яких насправді нема. Як ти гадаєш, так краще? — він уп'явся в неї темними очима. Лагідними і повними прихованого болю.

Вона мовчала. Тільки її рука міцніше пригорнулася до нерухомої руки Віктора, а пальці після короткої і нетерплячої мандрівки знайшли притулок у його руці.

Вітер вирушив у свій нічний патруль, уперто гасаючи прибережними чагарниками. Він шелестів гілками глоду і шарпав вербу. Але на його подмухи і шарпання дивилися тільки жалібні графітові очі розколисаної річки — окремої, звиклої гордо опиратися пустощам вітру. Напроти великої самотності стихії доля поставила цих двох, і вони дедалі сміливіше ділилися першим поцілунком. Шепітні та боязкі, наче закомплексовані школярі.

— А як ти теж зникнеш від мене? — Йоанна раптом злякалася, намагаючись зазирнути у примружені очі Віктора.

— Не зникну, — відповів хлопчина спокійно, пригортаючи її з дивною сміливістю. — Я звик до білок, — посміхнувся він, зауважуючи її бунтівний вираз.

Вона жартома показала йому язика.

— А до страшенно лихих білок тим паче, — докинув він, знову обіймаючи її рукою.

WONDERFUL WORLD

— Кайко! Почекай, бо не розкажу! — Йоанна кількома кроками наздогнала подругу, що ледве сунула до шкільних воріт. — Як на тебе поглянути, то ти ніби йдеш на каторгу, а сьогодні класний день, — торохкотіла вона з натхненням, цьомкаючи Каю в щоку.

— О, дивіться, наші лесбіянки! — Дівчата почули за спиною хрипкий, як немащене колесо, голос Каськи. — Не бійтеся, дівчата, цілуйтесь! Свобода-таки, — зареготала вона, вибігаючи поперед кількох підлітків з гурту.

— Будь ласка, не реагуй, — прошепотіла Кая, благально припадаючи очима до грізного обличчя Йоанни.

Вульгарні коментарі віддалялися разом із цигарковим димом, Каською та її почтом.

— Добре, що ти поряд, — зітхнула Кая, зупиняючись на посипаній гравієм стежці. — Бо я хотіла втекти! — прошепотіла вона сумно.

— Що сталося?

Йоанна знизила голос. І хоча хвилю тому вона хотіла тільки одного — прочитати Каї п'ять нових есемесок від Віктора, тепер дівчина забула про своє щастя, ретельно сховане в сріблястій мобілці.

— Боюся...

— Але ж сьогодні все легко! Англійська — це шара. Матема пройде як поганий сон. Тоді фізра. Ми гратимемо у м'яча на втіху іншим. Мимра хвора, тому поплескаємо собі язиком...

— Та я не про уроки, — почала Кая, поправляючи важку сумку. — Пам'ятаєш той художній конкурс? Він був оголошений три місяці тому...

— Звичайно! Ти ще роздумувала, чи зробити якийсь плакат... «Насильство у твоєму середовищі» чи щось таке...

— Я взяла в ньому участь, — насилу вичавила з себе Кая. — І виграла.

— Кла-а-ас! Бра-а-аво! Увага, увага! Кая Камишко найкраща! — Йоанна склала долоні в трубку й оголошувала успіх подруги зграї наляканих граків. Відтак дівчина якийсь час крутилася, шалено стрибаючи, навколо переможниці, поки на обличчі Каї, нарешті, не з'явилася посмішка.

— Будь ласка, припини... Усі витріщаються, — шепотіла вона збентежено.

— Чотири граки — це ще не всі! Звикай до слави! Що таке? Ти плачеш? — Йоанна зненацька вгледіла, як пухкими щоками покотилося кілька сльозин. І, дивлячись на них уважно, вона збагнула, що це аж ніяк не сльози радості. — Я, мабуть, щось не розумію, — безпорадно зітхнула вона. — І без твоїх пояснень так нічого і не розчовпаю.

Познімавши у школі куртки, вони рушили до улюбленого місця. Дівчата вмостилися на східцях, які вели до комірчини шкільної радіостанції. Дзвінок повимітав із коридорів навіть наймлявіших учнів. Лише зрідка чутно було, як тупотять у холі ноги і грюкають двері в клас, ковтаючи останніх, хто запізнився.

— Ми трохи прогулюємо, — зауважила Кая, коли навколо запала мертва тиша.

— Та нічого. Ми вийшли з англійської по-англійськи.

— Я б сказала, ми по-польському на неї не зайшли, — у голосі Каї нарешті забринів грайливий тон.

— Розкажи мені, що сталося.

— Сьогодні ж та лінійка... Дирекція, ну, знаєш, вишикує під стіною цілу школу. І потім оголосить перемогу, а ще викличе мене на середину... Як оце пройти повз ті погляди і вигуки? Під свист, крики, гудіння... — Кая затулила обличчя руками. — Після такого виступу мені свистітимуть услід на кожній перерві, а я... я просто хотіла б, аби ніхто на мене не дивився...

— Ти так себе соромишся? — похитала головою Йоанна. — Відмовилася б від власного успіху і таланту через кількох ідіотів?

— Тобі легко сказати, — Кая кутиком серветки витирала патьоки дешевої туші. — З тебе ніхто не сміявся! Я багато що витерплю, але глузування діймає найбільше. Я не можу з цим боротися, тож не хочу йти на лінійку. Чи це погано?

— Якби ти дивилася на себе моїми очима. Або Зосі й Віктора... то неодмінно відкрила б, що ти зовсім не смішна... Але що там наші очі! — Йоанна насупилася. — Для тебе невдача — це рохкання і мукання цих малень-

ких класних свинок, які поки не вступають у болото, то й не знають, що головні...

— Ви для мене найголовніші, але пробач... — Кая стиснула губи, знову ладна розплакатися, — ...моя дупа і мої цицьки труситимуться в такт непристойних вигуків. Оце я випхаюся у вузьких брюках і блузці перед усіма. Наче велика мішень, у яку можна стріляти чим завгодно. Дякую за таку нагороду...

— Кайко, зроби це для мене, для нас... Лиши страх на справжню трагедію. Іди по свою нагороду. Я плескатиму тобі, аж руки болітимуть... Але зачекай... Ти не сказала, за що тобі плескати! Що ти намалювала на тому плакаті?

— Тема хороша, — зітхнула Кая спокійніше. — Я показала розвиток насильства в трьох варіантах. Спершу моя героїня, маленька дівчинка, розчісує і пригортає свою ляльку. Потім з'являється мати дівчинки і сварить її. А третій образ віддзеркалює другий. Та ж маленька дівчинка б'є і знущається зі своєї улюбленої іграшки... Так, наче хоче взяти реванш за свої страждання...

— Суперідея! — Йоанна була по-справжньому зворушена. — Насильство породжує насильство, але сказано зовсім по-іншому... І, знаєш, я просто подумала, що ця історія має чимало спільного з нашою розмовою.

— Про що ти?

— Давай-но припустимо, що ми — маленькі дівчатка. І якщо сьогодні ми дозволимо комусь нас кривдити, то рано чи пізно ми робитимемо так само. Кривдитимемо себе чи інших...

Вони замовкли, спостерігаючи за тим, як сумна прибиральниця марно намагається натерти підлогу, яка за хвилину перетвориться на море брудних слідів і пристань для фантиків.

— Подивися на мене, — Кая енергійно поправила неслухняний чубчик. — Як ти гадаєш, гребінця досить чи треба ще поправити? Зрештою, мені ж потрібен зірковий вигляд!

— А як щодо класної туші? — Йоанна захихотіла. — Себто Зосьчиної класної туші, що якимось дивом опинилася в моєму рюкзаку. І ця ніжна пудра, якраз до твоєї шкіри. Тут є ще... якісь тіні для повік... зелені... Три хвилини — і від тебе очей не відірвеш!

Дівчата рвонули в туалет, прибиральниця ображено глянула їм услід. Кая досить швидко упоралася з оновленням свого образу. І тепер, зиркаючи на Йоанну проясненим поглядом, вона, не вагаючись, щиро посміхнулася подрузі.

— Мені просто цікаво, — хитро підморгнула вона, — звідки це у твоєму рюкзаку так багато всілякого косметичного мотлоху? Ще недавно малюватися дівчині заборонялося...

— Це випадково, — знітилася Йоанна, похапцем ховаючи косметику. — Я і справді не знаю... Прибирала в коридорі, тож, певно, просто мимоволі покидала в сумку.

— А після школи, перш ніж побачитися з Віктором, мимоволі мазнеш тут і там? — підсумувала Кая, вдаючи сувору міну директорки, рішуче налаштованої проти будь-яких косметичних експериментів.

— Я не виключаю цього, пані директорко, — підхопила гру Йоанна. — Але обіцяю, що як чемна учениця відсмоктуванням жиру і збільшенням губ займуся вже після закінчення школи...

Триразовий дзвінок, який кликав на лінійку, позбавив Каю щойно знайденої впевненості у собі.

— Побачиш, усе буде добре, — запевнила її Йоанна і майже силоміць виштовхала приятельку з вузького туалету.

Кая зітхнула з полегшенням, коли виявилось, що її успіх буде затьмарений виховними виступами дирекції та запрошеного до школи співробітника поліції.

— Крадіжкам учнівських грошей слід покласти край. Злодіям кажемо «ні»! — сухо говорила директорка, обливаючись потом у занадто тісній білій блузці.

— У спгаві банди злодіїв, які пгивласнюють і кгадуть ггоші у молодших, ми вже пговодимо слідство... — поліцейський мало не ковтав мікрофон, забавляючи своєю кумедною вимовою всю гімназію.

Коли Кая рушила по свій приз під оплески Йоанни та кількох однокласниць, то з подивом виявила, що її напруження перед виступом і те суцільне збентеження, страхи, комплекси — все було ні до чого! Яка паніка змушувала її тремтіти перед аудиторією?! Зрештою, ніхто на неї й оком не кинув, хоча Кайка про себе каже: «Я величезна баба, яку важко не помітити». «Але ж я була дурна, як пеньок, — сміялася вона подумки, простягаючи руку до конверта з грошовою винагородою. — Я не заслуговую навіть на те, щоб з мене потухати, як каже Папроцька...»

Директорка також посміхається. По-робочому. Неначе позує для невидимого об'єктива. Вручаючи їй чек і альбом картин, вона схиляється над Каєю.

— Це ще не все, — каже вона з виглядом покровительки мистецтв. — Ти також отримаєш стипендію на розвиток таланту.

— Від школи? — Кая нетямиться від утіхи.

— Швидше завдяки школі. Це... міністерська нагорода, — директорка приховує збентеження за серйозністю. — Без допомоги нашої вчительки малювання її б не було. Тож радій! — І вона знову посміхається невидимому фотографу.

— Я радію, — шепоче Кая. У неї складається враження, що ту стипендію вона мусить зараз же віддати неперевершеній учительці малювання.

Дівчина повагом повертається на місце. Гордо проминає кілька недбало кинутих «телятин», «свиноматок» і «кашалотів». Вона чує зневажливе шепотіння Каськи («Зробила, бач, з мазанини бабло! Тепер уже заслужила на потрійні відбивні!»).

Вона чує Євку — ту, з гарненькими кучериками і пігулкою «екстазі» в невеликій сумочці («О, я не можу! Як вона на сцені вигнулася! Не інакше, як у лісі щось велике здохло!»). Усвідомлення того, що вона — не об'єкт колективного захоплення, додає їй сил. У відповідь на «телятину» посилає Касьці дзвінкий поцілунок. Почувши про свою «гнучку» поведінку на сцені, скося блимає на Євку. І вже стоїть поруч із Йоанною, м'яко вітаючись кулачок об кулачок. На щастя.

Слабачка знову боїться власної тіні. Її голос звучить як колискова серед гармат.

— Велике прохання до тих, хто постраждав від чергових крадіжок у роздягальні, записатись у цей список! — вона намагається перекричати дедалі сильніший гамір. — Поруч з іменами зазначте, скільки у вас украли!

Йоанна вражена, що Слабачка так серйозно ставиться до школярів: як-не-як, а для них вона є хіба що якоюсь перешкодою, коли ті летять по школі до

вхідних воріт. З її делікатністю і тактом вона повинна викладати в якомусь університеті. «Адже тут вчать лише грубих правил, — думає вона, співчуваючи тендітній білявці, — У цьому класі потрібен різник, а не орхідея...»

Коли список досягає Каї та Йоанни, він являє собою хіба що відображення шкільного почуття гумору. Серед найбільш потерпілих — Каська і Матеуш. У неї поцупили тисячу євро, а в нього — лотерейний білет з мільйонним виграшем. Інші жартівники обмежуються тисячами злотих і доларів. Ірміна, Анна і Лукаш, певно, не жартують. У них у роздягальні витягли по двадцять і п'ятдесят злотих. Кая хитає головою. Сюди вона не запишеться.

— Насправді я ніколи не залишаю гроші в роздягальні, — пояснює вона пошепки спантеличеній Йоанні. — Я краще куплю собі фарбу або якийсь гаджет для братів, аніж докладу комусь на пиво чи наркоти.

Йоанна ретельно виводить своє ім'я. Трохи порухавши, вона записує суму: сто п'ятнадцять злотих. Несподівано дівчина розуміє, що ця втрата не викликає у неї, та й раніше не викликала, жодних емоцій. Як завжди.

«Якби йшлося про якусь солідну суму... — думає вона, записуючи цифри. — А так ця пайка для злодія — це як непорушний пункт шкільного статуту... Тут узвичаїлося загарбання чужого...»

Вона посміхається, згадавши, що в боковій кишені власного рюкзака лежить кілька інших, теж поцуплених дрібничок. «Якщо їх не буде знайдено, сестра може луснути від злості», — зітхає дівчина з тривогою. Десь цієї ж пори Зося, мабуть, кидає останній погляд у кори-

дорне дзеркало і похапцем збігає сходами, кваплячись на побачення з Кшисем. Але це унікальна ситуація, швидко виправдовується вона подумки. Адже рідко так буває, що і вона, і Зося мають побачення в один і той самий час.

Останньою думкою сміливо міг би починатись і лист до матері, тож, недовго думаючи, Йоанна дістає із зошита жовту листівку і довго працює над заголовком, оздоблюючи його кількома дрібними квіточками.

Зося не шукала своєї косметики. І не кинула на адресу сестри якогось відповідного епітета. Не побачила-ся вона і з Кшисем. Йому довелося самотужки вибирати пристойний подарунок батькові на день народження. Вона навіть не почувалася винною, коли відмовилась від запланованих закупів, кинувши мимохідь: «Вибач, сьогодні не можу!» І поклала слухавку, перш ніж у ній зазвучало тривожне запитання: «Що сталося?!»

І навіть якби жінка почула це питання, якби ще якусь хвилю притискала телефон до мокрої щоки, вона пробурмотіла б щось у відповідь, та й то не до ладу. Або щось би збрехала. Могла б рубонутися щось типу таке: «Це не пов'язано зі мною» або згадати про проблеми в школі. Імовірно, вона вибрала б одну з тих правдивих, а проте страшенно далеких від істини версій.

Вона сиділа на лікарняній лаві. У вузькому коридорі, схожому на глухий кут, який оберігала від небажаних поглядів жовтувата шибка. За нею маячили рухливі постаті, що крутилися якось незрозуміло, навіть безцільно. Так само вона думала, коли за цією шибкою реанімували її матір. І в той час Зося теж почувалася винною, що вона така самотня, нікому не потрібна. Си-

дить собі на самоті й не заперечує, що якісь незнайомці з відділу інтенсивної терапії борються замість неї.

Їй пообіцяли, що якщо Мальвіна погодиться, то їй дозволять зазирнути до неї.

«Зазирнути... Ох і звучить! — подумала вона, нервово шукаючи хусточку. — Так, наче я збиралася з нею погомоніти. Начебто всі ці метри прозорих трубок ув'язнили її через якийсь апендицит або ангіну...»

Якби вона мала при собі свій щоденник, то, певно, спробувала б зібрати в якусь упорядковану вервечку легковажні та розпорошені думки. Більше схожі на червневих світлячків, які з'являються і зникають так швидко, що й не скажеш напевно, чи бачив насправді їхні зеленуваті тільця. Слова в низці завжди можуть означати що завгодно, а думки, що спалахують і гаснуть у темряві недомовок, тільки болять і вже не хочуть нічого означати.

Отож, якби цей щоденник вона тримала в сумці, між класними роботами й анкетною з питання вибору майбутнього вишу випускниками, якби відкрила його на вільній сторінці та потрусила чорнильною ручкою, що час від часу пересихає... Що написала б про останні години?

Вона заплющила очі й, тихо ворушачи губами, спробувала скласти кілька значущих фраз.

Коли сьогодні мене викликав наш директор, я гадала, що йдеться про похід класом на концерт «Kult»¹. Я мала

.....

¹ «Kult» — польський рок-гурт, створений 1982 р. у Варшаві Казимежем Сташевським та Пйотром В'єтескою на основі гурту «Novelty Poland».

сказати, що це занадто і я категорично проти. Я увійшла з гордовитим виразом, але директор навіть не глянув на мене. Він запитав, що я можу сказати йому про Мальвіну Родан. Я потішилася, що мова йде про Мальвіну, а не про Казика.

— У неї наразі складний період, — мовила я. — З нею щось не так, але я не знаю що.

— Зате я знаю, — зауважив директор. — Вона лежить у відділенні інтенсивної терапії. Вона намагалася накласти на себе руки. Отже, ви тепер теж знаєте, що відбувається з вашою ученицею Мальвіною Родан.

А тепер я сиджу, Мальвіно, перед дверима твоєї нової кімнати. Тут біло і стерильно. Лікарі — у бірюзовому, медсестри — у блакитному, я — посіріла. Я бачила тебе тільки частку секунди. Ти блідіша за розлите в ліжку молоко. Кажуть, що з тебе дістали цілу аптеку психотропних ліків. Вони належали твоїй тітці, тій, яка разом зі своїм чоловіком справляє таке гарне враження.

Чи загадувалася тітка над тим, від скількох лихих торкань доводилося щодня утікати племінниці? Від скількох хтивих поглядів вона мусила ховатись у ванній? Тихо зникати, обертаючи ключ? Тремтіти від страху й безсилля?.. Ховати своє тіло і тримати його, наче в таємниці? Так, наче це сукня нареченої за день до весілля, а не твоя священна власність, розпоряджатися якою можеш тільки ти...

Цікаво, про що здогадувалася твоя тітка, а що прогавила, лягаючи спати рано через мігрень. А може, в її буденних думках тебе взагалі не було? Тремтяча тінь дівчини за скляними дверима нічим не відрізнялася від сцени останньої мелодрами, яку вона переглядала, виливаючи сльози й пестячи улюблену кішку. Скільки почуттів ти ховала від неї та від себе? І що ти зробила з відчуттям провини?

Поклала його до рота і запила склянкою води. Проковтнула цю провину мовчки, змучена й самотніша від улюбленої тітчиної кішки.

Та психолог, яка говорила з вами вчора, вважає, що найгірше в тебе вже позаду. Бо ти жива, тобі допоможуть і ніхто вже тебе не скривдить. Я так не думаю... Я прийшла сюди, бо хочу...

— Можете зайти, — симпатична медсестра промовисто постукала пальцем по автоматі з бахілами за злотий.

Мальвіна не ворухнулася, коли я присунула стільчик до її ліжка. Сіточка блакитних жилочок у поштриканому крапельницею зап'ястку. Здавалося б, звичайний лікарняний вигляд, але бере за горло. Це через цю сіточку Зося так довго совалася на стільці.

— Привіт. — Вона не очікувала зловтіхи. Чи якоїсь поблажливості. — Я прийшла сюди, бо я хочу... вибачитись. Я... я все проморгала. Тобто проморгала тебе. Гріш мені ціна.

— Нам нема про що говорити...

Зося подумала, що голос Мальвіни має колір її невиспаних очей, колір повітря. Він є, але більше нагадує відлуння, яке несе якась далека хвиля.

— Я хочу, щоб ти колись мені пробачила.

— Зараз я про це не думаю.

— А я мушу, бо не знаю, як мені з цим далі жити.

— Напевно, краще, ніж мені... з цим... — Мальвіна голосно ковтає слину.

— Мабуть що.

Мовчання.

— У мене для тебе є така смішна дрібничка. Присягнись, що ти ще захочеш колись посміятися.

— Може, колись, — губи Мальвіни сухі.

Зося не наважується влити між них краплю води. Вона не знає, чи можна.

— Це такий слоник із піднятим хоботом. Його звати Мальвін. Замість ікла він має ключик. Якщо тобі закортить дізнатися, що він хоче тобі сказати, поверни ключик.

Медсестра мала гарний спосіб спроваджувати гостей.

— Мальвінка дуже дякує. Тепер настав час для ін'єкцій.

— Зрозуміло.

Знову той же коридорчик. Сяк-так відремонтована стіна з шерехатим тиньком. Холодна. Добре притулитися до неї щокою і тихо поплакати. Дарма що якимсь подружжя дивиться на неї зі співчуттям. Вони чекають своєї черги, і вигляд у них теж не надто впевнений. Серед цих моніторів і жахливих апаратів, ймовірно, лежить якась близька їм людина.

Одноразові бахіли летять у смітник. Ще хвилина, щоб отямитися. І саме цієї миті з-за прочинених скляних дверей чути, як дзеленчить музична скринька-слоник. Механічна музика скрупульозно відтворює звуки пісень Армстронга. Нова хвиля сліз в очах Зосі. Вона про них не думає. Тихо наспівує в ритм акомпанементу:

I see trees of green... red roses too.

I see them bloom... for me and for you.

And I think to myself, what a wonderful world...¹

.....
¹ Я бачу зелені дерева... і червоні троянди.
 Я бачу — вони цвітуть... для мене і для тебе.
 І я думаю собі, який чудовий світ... (англ.)

Коли музична скринька замовкає, Зося посміхається до засмученої пари. Неначе раптом віднайшла втрачену віру в красу світу. Але знаходить щось набагато цінніше. Надію. Завтра вона сюди повернеться.

Зося не спускається ліфтом. Їй потрібно багато часу, щоб навчити слоника на ймення Мальвін сягати небо-схилу.

СИЛА ПАЧЕРА

— А знаєш, Вікторку, ця весна додає мені сили. Сьогодні я вже двічі дісталася ванної.

Бабуся вельми пишається собою. Вона причісує гребінцем ріденькі сиві пасма, кокетливо дивлячись у кишенькове люстерко. Хлопчина давно не бачив її такою.

— Я добре пам'ятаю, що Шимон зайде до нас сьогодні? — перепитує вона, зав'язуючи волосся тонкою гумкою.

— До тебе, бабуся. У мене навчання, а потім я з Войтеком іду на хокейне тренування.

— Войтек — це ім'я цієї милої молоді панянки, яка нещодавно оглядала твої літаки? — Бабуся дуже задоволена своїм жартом і хихикає, як маленька дівчинка.

— Якщо кепкуватимеш, вимкну тобі телевізор, — погрожує хлопець, але теж посміхається їй. — Обід принесе пані Ірена, а печиво для Шимона я залишу на комоді.

— Каву я зварю йому сама, — старенька поправила вилоги бузкового халатика. — Ці ліки, які він мені приніс... вони мені допомагають. Мені навіть здається, буцімто я зараз же піду поточити лясю до Іренки. І хто-зна, може, як потепліє, то й до церкви дійду? Подякую Богові за моє одужання.

— Поки що лікар не дозволив, тож сьогодні подякуєш Шимонові.

— А чого це ти, Вікторку, на тренування такий елегантний ідеш? Наче на якесь весілля!

Віктор перестає поправляти шалик і струшувати з темного светра скачані кульки шерсті.

— А як мені йти? — огризається він дещо агресивно. — У хокейній масці і з шайбою в зубах?

Бабуся не переймається цими грубощами. Її світлі очі бачили стільки, що цей гарний, добре одягнений онук даремно робить таємницю зі свого щастя. «Але хай і так! — думає вона, взявши тремтячою рукою пульт дистанційного керування. — Нехай думає, що тут ще ніхто не закохувався і що він є першим закоханим чоловіком у цих маленьких кімнатах на верхніх поверхах старого будинку».

Войтек чекав на автобусній зупинці. Побачивши приятеля, він похапцем закрив читану книгу і пішов до нього.

— Привіт. Ти пунктуальніший за тренера! — похвалив Войтек.

— Я спеціально трохи раніше... Моя... знайома, Йоанна...

— Та крута руда, яку ти недавно закадрив?

— Атож... То вона з приятелькою хотіла подивитися на наше тренування... Що ти думаєш?

— А що тут думати, — Войтек урвав його вагання. — Легкота! Тільки хай поквапляться, тому що, якщо спізнаємося, Каучук таких чортів нам дасть, що й про гарну дівчину забудеш.

— А ось і вони! — у голосі Віктора забриніли одночасно полегшення і гордість.

Войтек змушений був визнати, що його приятель і справді мав привід для гордощів. Він стояв у важких черевиках, у розстебнутій вітрівці, з радісним виразом на обличчі. Його волосся куйовдив вітер.

— А та друга? — прошепотів хлопець запитально, придивляючись до симпатичного личка Каї.

— Її подруга. Нічогенька. Любить посміятись і взагалі нехила, — прошепотів Віктор, приязно махаючи дівчатам.

— Якщо ми зараз не заліземо в трамвай, то замість тренування ви побачите наші трупи, — посміхнувся Войтек, вітаючись.

— Та ми ніби вже сідаємо, — Кая перша помітила гримкотливі вагони, що сунули чимраз ближче. — Шкода, що це вже ціла рухома реклама, а я так люблю старі червоні трамваї.

Дорога до спортивного комплексу вела через заболочені, проте зелені моріжки.

— Ви тут, мабуть, уперше? — здогадався Войтек, бачачи, яку цікавість у дівчаток викликала присадкувата будівля спортивного комплексу.

— Де там! — жваво заперечує Кая. — Я ж колись на ковзанці мало ласти не склеїла!

— Але ж як красиво врятував її один шляхетний мачо! — з посмішкою додає Йоанна і швидко переповідає недавню пригоду на ковзанці. — Я не здивува-

лася б, якби цим таємничим джентльменом виявився один із вас, — закінчує дівчина, з надією дивлячись на Віктора.

— Мені дуже шкода. Але я не маю таких подвигів, — безпорадно розводить він руками.

— Я теж, — чесно зітхає Войтек. — Але ще не все втрачено. Дайте нам шанс і ще раз гепніться на кригу, — пропонує він, викликаючи загальний сміх.

— Вхід на трибуни з правого боку, — Віктор насилу висмикує руку з Йоанниної. — Побачимося пізніше.

З четвертого ряду чудово видно велике льодове поле і гравців, які нагадують героїв мультиків.

— Вони геть усі однакові! — переживає Йоанна. — Як мені вболівати за Віктора?

— Може, серцем, а не очима? — пропонує Кая, намагаючись визначити, за якою маскою ховається приятель її подруги. — Он, напевно... ото він! — вона тицяє в рухомий силует хокеїста.

— Ні-і. Отой, — твердо заперечує Йоанна. — Тю, хай йому грець! Той ліворуч...

— Ліворуч — це, певно, Войтек чи ні... — Кая безпорадно опускає руку. — Схоже, що розгледіти ми можемо хіба що тренера...

— Зате Віктор нас розгледить, — сяє від радості Йоанна, побачивши акробатичний парад на льодовій смузі. Танці з ключкою — це саме для неї.

І з цього моменту вона не спускає очей з досвідченого гравця, який блискавкою гасає за чорним диском. Полотніє, коли бачить, як один із гравців відверто підставляє Вікторові ногу. Вона залюбки зійшла б з трибун і сказала, що думає про таку поведінку. Але, на її подив, Віктор у боргу не лишається і, своєю чергою, явно

не по-братерському штовхає суперника. І все для того, щоб повернути собі владу над отим шматком гуми.

— Це не для мене, — кривиться Йоанна, розчарована агресією, на яку тренер не звертає уваги.

— А мені подобається. Оце чоловіча гра! — Кая зітхає, обводячи мрійливим поглядом усіх хокеїстів. Хтось упав, хтось встає і готується вступити в бій на льоду. — Подумай, таке маленьке чорне кружальце, а стільки красунчиків віддало б за нього зуби!

— Віддало... ще й красиво! — сміється Йоанна.

— Я дивлюся на них і відчуваю, що той мій лицар-рятівник, певно, десь дуже близько, — Кайка знову тяжко зітхає, не відриваючи очей від матчу. — Це так романтично...

— Я не дозволю тобі закохатися в маску й рукавички! — хмуриться Йоанна. — Хоча... Хтозна — може, це вже відбувається? — розважає вона голосно, стежачи очима за тією однією маскою. Обраною з-поміж кільканадцяти інших.

Коли дівчата виходять зі стадіону, Віктор із поблажливою посмішкою вислуховує Йоаннині скарги.

— Це було жахливо! Він перекинувся через твої ковзани! А іншого разу ти виставив ключку, через яку той бідолаха... ну, отой, в окулярах, звалився на лід, як мішок! І де тут чесна гра? — нервувалася дівчина, проте захоплено дивлячись на Віктора. Сьогодні на льоду йому випав вдалий день.

— Хокей — це вистава, видовищний спорт, і водночас він агресивний... Кожному з нас доводиться опанувати правила гри. І порушення цих правил теж, — пояснював Віктор. Але навіть якби він цьо-

го не робив, Йоанна і так тримала б міцно його руку у своїй. Вона дріботіла поряд, щомиті підводячи цікаві очі догори, щоб глянути в спокійне і радісне обличчя свого хлопця.

— А ось і ви! — З-за плечей вигулькнули члени іншої команди, що, перемовляючись, і собі поспішали на зупинку. — Ну, дали ви нам, але з таким допінгом це не штука! — крикнув один із команди. Решта приязно засміялася.

— Ми тримали кулаки за всіх! — запевнила Йоанна, відповідаючи посмішкою.

— Напевно, тому ми вижили! — жартома зітхнув білявець із напханою спортивною сумкою. — Без ваших кулаків — рука, нога, голова були б на бортику. Пауер непередбачуваний...

— Хто?! — вигукули одночасно Кая і Йоанна.

— Я ж кажу: Пауер! Ти що не знаєш, з ким ідеш під руку? — білявець помахав на прощання і побіг до приятелів, які вже були далеченько.

— Ви не знали, яке Віктор має прізвисько? Це так його тренер прозвав! Сталева міць і таке інше... — у голосі Войтека з'явилася гордість.

— Шкода, що не «святий Алекс», — зауважила Йоанна. — Сила скромності й таке інше...

— Я в шоці! — Кая засміялася до сліз. — Ну, нарешті я впізнала свого лицаря! І хоча він виявився не моїм, нарешті можу сказати це дурнувате «дякую».

— Це тільки я тут чогось не розумію? — спробував щось з'ясувати Войтек, скося дивлячись на веселу трійцю.

— Буде нагода, розкажемо й тобі. Але ця історія варта принаймні... двох тисяч калорій. Отож морозиво

або піца якнайшвидше! — вирішила Кая, перш ніж заскочити з Йоанною до трамвая, що ось-ось мав рушити.

У кафе поруч зі спорткомплексом майже всі столи були зайняті, а черга до вільного проходу не налаштувала на оптимізм.

— Це, може, й на краще? — капітулював Віктор. — Одного тренування на день достатньо. Давайте обійдемося якоюсь «колою» чи як?!

— Є два місця, — Войтек перевів погляд у бік вузького проходу. — І двійко дівчат. Певно, вони теж вільні...

— Дякую, але...

— Жартую! Он, під баром, звільняється місце. Ходімо?

Вони замовили холодні напої, а тоді посідали в плетені крісла.

— Пам'ятаєш? — Войтек сентиментально роззирався по тісному приміщенню. — Колись ми тут мало ложки не мили. Після кожного тренування заходили... Я вже боявся, що ніколи більше не побуваю. Приємно повернутися «додому».

— Я теж про це сьогодні думав, — Віктор махнув рукою у відповідь на усмішку знайомої офіціантки. — Але без тебе я міг би сюди й не потрапити.

— Та що ти! Ти сам вирішуєш, де ти є...

— Не завжди, — Віктор спохмурнів. — От, наприклад, Мальвіна... Хіба вона могла вплинути на те, що скоїлося?

— Раніше, ймовірно, не могла, але зараз... Шкода тільки, що заплатила так дорого... Ну, і вся школа про

неї говорить. Їм аби язиками чесати. У чужому нещасті можна порпатися...

— У нашому класі все навпаки...

— Згоден, — притакнув Войтек, — але це заслуга Зоськи.

Вони замовкли, опустивши похмурі очі у склянки з «колою».

— Мальвіна, я, ти... всі ми жертви дивних мрій наших старих, — порушив тишу Войтек. — Точніше, вони відібрали в нас звичну дитячу буденність... канапки до школи, настирні питання про контрольну роботу, власний куток, хоч би навіть з нестерпними братами й сестрами на голові. Не кажучи вже про собаку чи кишенькові гроші.

— Ти не хотів би й собі з ними? В Ірландію?

— Я був би ідіотом! — Веснянкувате обличчя Войтека, хоч хлопець і намагався посміхнутися, залишалось напруженим і блідим. — Мій двоюрідний брат влаштував мене на шабашку, — розповідав він далі. — Мабуть, я заробляю тут більше, ніж вони там. Щоправда, вихідних у мене нема, часом ішачу і в суботу. Хоч я «мерсом» із крамниці двоюрідного брата не виїжджаю, але вистачає. Навіть на кіно або стареньку книгу. А в моєму рідному будинку я частіше зустрічав судового виконавця, аніж батька.

— А я? — підхопив Віктор після розповіді Войтека. — Скільки часу мало минути, перш ніж я зрозумів, що мати не вернеться по мене літаком? А проте мені й досі краще її звинувачувати, ніж хвалити себе... А може, тепер уже інакше? — він пристає на цю спокійну думку. — Відколи у мене є Шимон, Йоанна, то мені начхати, яка погода в Англії і з яким Джоном мати закладає чергову угоду з любов'ю...

— Ще «ко́ли»? — спитав Войтек і, не чекаючи на відповідь, рушив до бару.

— Агов, коноплястий, ми знайомі, еге ж? — перед Войтеком виростає Шланг з неодмінною цигаркою. — І якось незле складається, що ми знаємо один одного як свої п'ять пальців, бо нам із приятелем потрібне бабло...

— О, що це тут за олень?! — тішиться п'яний Приколіст, міцно вбиваючи Войтека у плетене крісло. — Ну, рогатий, за роботу! Де твій товстий гаман? Давай, давай, а не витріщайся! Світлину дівчини з гаманця ми тобі віддамо!

Войтек мовчить, але навіть якби він спробував щось сказати, його голос потонув би у колективному реготі, до якого долучається такий собі Молокосос.

— Хіба ми знайомі? — наважується спитати Войтек, начебто розраховуючи на допомогу сухорлявого підлітка у спортивній кофті.

— Не загравай до мене. Я з тобою не піду! — підліток крутить зап'ястям і стегнами. Всі регочуть.

Він задирає носа, гордий з того, що його дотеп так розсмішив друзяк. Хлопчина залюбки докинув би щось іще. Насправді він зробив би все, щоб укинути чергову пайку веселоців. Нічого не тішить так, як успіх на випробувальному терміні. Тоді ти готовий зробити що завгодно.

— А якби я таки наполягав на цьому побаченні? — чує він позаду. — Гарно про нього тебе попросив?.. — Віктор стоїть, злегка розставивши ноги, з пляшкою «кока-коли» в лівій руці. — Таке солодке тет-а-тет.

Западає тиша. Войтек насилу підводиться, потираючи рукою зболіле плече.

— Хтось тут аж проситься, щоб йому трохи підрихтували табло... — озивається Молокосос, але Шланг перериває його на півслові.

— Якщо хтось і проситься, то, певно, ти, кавалок. Не засмучуй нашого доброго друга, — додає він, запобігливо дивлячись в очі Віктора.

Приколіст нічого не говорить, хоча вельми хотів би сказати Віктору, яка честь зустрітися з ним. Не так давно телефонував бос і хвалив помічника. Після цієї новини Валек три дні ходив, як у воду опущений. Уже всі в компанії знають, що Віктор вхожий до верхівки штабу. Само собою, Майорова довірена особа...

— У кожному разі, погано те, що цей зелений смердюх... Цей жовторотий новачок... З твоєї школи... А тобі, Вікторе, і потрясному приятелю — приємного вечора, — з усмішкою белькоче Шланг. — Валек теж тебе вітає, — додає він улесливо, нетерпляче дивлячись на вхідні двері.

— Ну, гаразд, — підхоплює Приколіст. — Було приємно, але нам уже час. Валимо звідси, панове...

Віктор точно виливає вміст пляшки. Войтек цінує його зусилля і схвально киває.

— Тобі б в аптеці працювати, — каже він другові. — Я б не міг. Дивись, як у мене рука труситься, — показує Войтек, підносячи до рота тремтячу склянку.

Щоденник Зосі

А ще не так давно я найдужче переймалася тим, яку виставу у Варшаві вибрати для ІІ-Б, дібрати сукню, що хвилювала б одного програміста. Шукала засіб для виведення плям, бо наші ганчірки останнім часом нагадують справді ганчір'я. Вибирала ім'я для нового цуценяти в притулку, яким здебільшого опікується Йоанна.

Тепер я зрозуміла, як чудово, коли маєш якийсь вибір. Ми глибоко нещасні, коли позбавлені його і маємо прийняти те, що дає нам доля. Не питаючи, не зважаючи на власні почуття. А може, того й не зважаємо, бо доля зазвичай буває сліпа?

ЗОСЯ ПО ТОЙ БІК ДЗЕРКАЛА

Зося сидить нерухомо біля матиного туалетного столика, сама-одна. Вона здається дещо примарнішою і худорлявішою, ніж насправді, але це через давно відомий недолік дзеркала.

Вивчення очей, вигину брів і спроби посміхнутися мали б переконати її, що зовні все не так погано, як усередині. А дзеркало, проте, підманює. Що довше Зося

дивиться в нього, то більшої відрази сповнюється до себе.

«Ти мене розчарувало, — шепоче вона своєму відображенню. — “Зося, добра порада”. Афоризми на всі дні року». Ще й на січень наступного року теж. Календар із купою тире. Біля кожного з них: важливо, важливо, дуже важливо. Точний план життя. Крок за кроком:

- скласти контрольну роботу;
- пересадити квіти;
- батьківські збори в Йоанни;
- косметичка;
- розмова з Сандрою (підозрюю; наркотики);
- Кшись (скасувати побачення);
- стоматолог;
- купити мішки до пилосмока.

Важливо, важливо, дуже важливо.

«Чому в моєму календарі нема того, що сталося насправді?»

- Лікарня — Мальвіна в критичному стані.
- Сусідська квартира — батьки залишають дитину без нагляду в нічний час.
- Похорон тітки Кшися — я не була (іменини замдиректора в пабі).
- Хлопець Йоанни — серйозно не розмовляла (досі нібито в неї не було хлопця).

Важливо? Дуже важливо? А може, найважливіше?

«Зосю, та, яка дивиться на мене димчастими очима (треба обов'язково змінити дзеркало), за жодну з твоїх важливих ролей не поставиш п'ятірку. У якийсь момент ти перестала бути кращою ученицею, але, як і ра-

ніше, поводишся як відмінниця, — мовить вона до себе приглушеним голосом. — Може, все це відбувається з нами, щоб ми у раптовому протистоянні зі світом розгледіли свої слабкі сторони?» — запитує вона безбарвне скло дзеркала.

У відповідь — тиша. Мовчить дзеркало, німує, поблискуючи екраном, мобілка. Навіть за стіною, з-за якої часто долинає плач малого Яся, панує страшна тиша. І доводиться хоч-не-хоч думати тільки про власні проблеми.

Стара канапа приймає Зося з усім її сумним манаттям: у джинсах, у білій, заплямованій краплею чаю блузці, з розмазаною косметикою. Зараз досить сховати голову під ковдрою і сто разів повторити: «Я маю право робити помилки», а потім десять разів: «Завтра буде краще».

— Афоризм... найкращий бальзам для сумління, — шепоче Зося, перш ніж поринути у глибоку безодню неспокійного сну.

Це тут.

Йоанна щільніше загортається в картатий плащик, хоча квітневе сонце вливає крізь крони дерев на цвинтарі тепле повітря.

— Я не знаю, чи мій віночок... — Кая критично придивляється до композиції зі строкатих трав, оздоблених стрункою свічечкою і мерехтливими бантиками.

— Він гарний! Мамі, напевно, дуже подобається, — у відповіді Йоанні нема дешевих компліментів, тож Кая поправляє голівки зрізаних очеретин і кладе вінок біля хреста.

— Така гарна плита, що навіть шкода тут щось ста-

вити, — говорить дівчина, уважно придивляючись до гранітної брили.

— Це робота батькових друзів, — відказує Йоанна. — Знаєш... річ ніби й гарна, та не тішить...

Залізний глечик оживає під впливом ніжного букета троянд. Особливо зараз, коли поряд із квітами Йоанни Кая ставить дві прості свічки і кожна з них палахкотить ніжним вогником.

— Твоя мама любила іменини?

— Ще й як, — киває Йоанна. — Ось чому я приїжджу в квітні. Про свій день народження вона воліла забути, — докинула дівчина. — А от її іменини... Раніше це було велике свято.

Тихою хвилиною розповіді несуть Йоанну в світ старих подій.

— Батьки запрошували таких гідних гостей, що я ховалася від них під столом, — каже дівчина тихо, заплющуючи очі. — Коли ми були в Сирії, тамтешні дорослі приходили до нас із дітьми, причепуреними так, ніби то було національне свято. А потім у Польщі... Тут теж бували теплі дні. У той час ми влаштовували обід в оранжереї або в саду.

— У якомусь палаці? — здивувалась Кая.

— Де там! Це тільки звучить красиво, — засоромилася Йоанна. — У нас був великий будинок за містом, але це вже інша історія.

— А з моєю мамою ще інакше, — замислилася Кая. — Сама не знаю, чи смішно, чи трагічно.

— Та розкажуй уже. Врешті-решт ми прийшли до однієї мами, то давай поговоримо і про іншу.

— Знаєш, як це було... Подарунки для тата, і то дарма. Для нас цукерки на день народження, а про

маму ніхто не думав. То вона мала давати втіху. Тільки коли я виросла, то почала стежити за тим, щоб вона отримала якусь дрібничку. На день народження. Бо в нашому селі більше святкують день народження. Ну, а коли я виїхала з дому, то знову всі позабували. Коли я зателефонувала від тітки з вітаннями, вона раз — і в сльози.

— Вона зворушилася, — прошепотіла Йоанна.

— Ні! Вона жахнулася. Порахувала, скільки їй років, і вийшло дуже багато! «Чи я встигну виховати хлопчиків?» — питала вона мене замість насолоджуватися своїм святом... Але знаєш, я влаштую їй колись справжній день народження. Ми поїдемо до перукаря і косметолога. Спеціально до косметолога, щоб вона зробила щось з маминими руками. Вони такі спрацьовані... А потім візьму її в кафе. На келих вина. Як ти гадаєш? У новій сукні... Я сама подумаю над фасоном. А може, навіть пошию? Я пошила тітці костюм на карнавальний бал. Вона посіла перше місце...

— А ким ти її вбрала?

— Нею самою, — гигає Кая. — Вона хотіла бути Сніговою Королевою...

Йоанна і собі посміхається. Спершу куточками рота, а потім голосно.

— Два роки тому в цьому місці було заборонено сміятися під страхом смерті, — шепоче вона своїй подрузі. — На щастя, сьогодні я приходжу до мами, щоб посміятися. Адже на її іменинах було весело, — докидає вона.

— Гарне ім'я — Ірена.

— Зося одного разу пояснювала мені, що воно означає «мир», і я загадувалася над питанням, чому хтось

назвав мою матір «Мир», а не, наприклад, «Палата». Палата — це принаймні дівчинка...

— Цікаво, як ти назвеш свою дочку? — Кая тепло глянула на подругу.

— Вгадай. На відповідь у тебе ще кілька років. — Йоанна зиркнула на годинник. — Але якщо хочеш випити нашого улюбленого соку, то нам треба йти.

— Ми не почекаємо Зося? — Кая виглянула у зелений провулок.

— Якщо вона ще не прийшла, то, мабуть, щось їй перебило. У Зосі останнім часом лихі дні. Навіть на побачення не ходить. Треба цим зайнятися, бо знаєш... нема нічого гіршого за закохану вчительку.

— І Снігову Королеву, — погодилася Кая, перш ніж, напівобійнявшись, вони пірнули в гущавину ніжно-зелених дерев.

Віктор повільно відчиняв Шимону двері ательє, хоча звук дзвінка свідчив про поспіх, з яким власник хотів зайти всередину.

— Агов! Ти що, травмувався на тренуванні? Я думав, що ти ніколи не відчиниш.

Досить було глянути на блискучу підлогу, щоб довше витирати мокрі черевики.

— Квітень-переплітень! — долинав до Віктора з коридорчика жвавий голос Шимона. — Хвилину тому було сонячно, наче на Багамах, а тепер злива! Каналізація на нашій вулиці вже оголосила застережний страйк... О, я бачу, і тут застережний страйк, — прокоментував він похмурий вираз Віктора. — Кидай це ганчір'я. Завтра закінчиш. Подивись, що я приніс.

У паперових пакетах від Турка, тих, які він вручав

постійним клієнтам зі стравою на винос, могли бути тільки Вікторові улюблені кебаби. Звичайно, з кетчупом, незалежно від того, якого «кечу» йому хотілося.

— Невже я влучив?

— У десятку.

— О, перша спроба посмішки. Непогано. А тепер сядь і розкажи мені, що сталося. Мабуть, я замало тобі плачу. — Шимон занадто жадібно вп'явся зубами в тісто, і цівка кетчупу, що стікала по бороді, перетворила його на якусь жертву серійного вбивці.

— Платня в мене гарна. І взагалі... Все гаразд, — Віктор швидко потягнувся по свою порцію, бачачи, з яким задоволенням наминає його друг.

— Ти посварився зі своєю подругою, — вгадував Шимон між укусами.

— З Йоанною? — обурення, з яким він відреагував, виключало таку можливість.

— Аякже! От голова я капустяна! З кожним може трапитися, але не з кимось таким... гарним і щирим.

— Ви її бачили?

— Бачив. Вона розглядала з тобою світлини на вітрині.

— Справді. І... ну, вам теж подобається?

— Дуже, — споважнів Шимон. — Я навіть подумав, що це одна з тих дівчат, які рік у рік дедалі гарнішають, а вродливі жінки... сам знаєш... Вони не завжди наші...

— Вона інакша... Я знаю про це! — Шматок пирога приземлився на підлогу, і Віктор серйозно замислився над питанням, чи не підняти його та не з'їсти. Врешті-решт, тут стерильно, як у лабораторії.

— Кидай у кошик, — випередив його наміри Шимон. — У мене для тебе є добрий додаток. — На сто-

лі з'явився подвійний пакет. — А тепер кажи мені, що тебе непокоїть.

— Е-е, насправді я, мабуть, вимогливий. Давно не було так добре. І в школі, звичайно, якщо не брати до уваги географію, і вдома, бо ви цілком вилікували мою бабусю... Ну, і на тренуваннях... Отож, коли вже все гаразд, іде як по маслу, то сам собі знаходжу проблему...

— І що тобі вдалося знайти?

— Ще один доказ провини моєї казкової матері.

— Чому казкової?

— Ну, бо такої, що «за сімома горами і сімома лісами»...

— І що вона зробила?

Запала тиша.

— Я думаю, вона хотіла доброго, — почав знехотя Віктор. — Зрештою, я не хотів би говорити про це, бо, можливо, ви мене не зрозумієте. Я наче якийсь довбаний ганчірник.

— Повір мені, — почув він спокійний врівноважений голос Шимона.

— Свята наближаються, тож моя мати послала нам пакунок.

— Ну і...

— Для бабці у ньому був молитовник. Англійською. І якась вервиця. Вона написала, що освячена Папою Римським, а Папа збирається в Англію лише наступного року... Були і туфлі, на шпильках, плащ... А саме — її плащ. Приношений. Такий малиновий. Я аж здивувався, що його ще не погризла англійська міль. Отримав і я шмотки. На зріст метр сорок. До цього «адідасівські» кросівки на розмір тридцять вісім. Якраз на Антося, сина пані Сигідової.

Щоденник Зосі

— Я не хочу виправдовувати твою матір. — Шимон посерйознішав, хоча з плямою кетчупу на підборідді вигляд, як і раніше, мав смішний. — Важливо те, що вона прислала, шкода тільки, що замало знає про своїх близьких. І це паскудно, чи не так?

— Так.

— А я, власне, хотів дещо сказати про Різдвяні свята. Ти матимеш премію. Це одне. Друге: мені потрібна твоя допомога...

Віктор слухав Шимона, замислюючись над тим, звідки такий самотній, серйозний чоловік знає, коли треба повернути на інше. І про ту його ідею знову дозволити бабусі перелетіти думкою в минуле. Буде якийсь балетний сюрприз, придуть сестри Варміцькі та кілька літніх клієнтів закладу «Профіль». Їх збереться невеликий гурт, бо небагато хто може самотужки вибратися на останній поверх будівлі.

— А як щодо зеленого лікеру? — озвався Віктор. — Без лікеру не годиться!

— Побачимо.

Злива ущухла, хоч в ательє «Профіль. Батько і син» ніхто на такі дрібниці не звертав уваги. Минулому прогноз погоди був ні до чого, а в майбутньому прийдешній день завжди може принести сонце. Атож — квітень-переплітень...

Кшиштоф — чарівник!

Я знаю, це звучить смішно. Те, що чоловік, який щодня користується інтернет-жаргоном, клацаючи до ночі на комп'ютері та переймаючись тільки своїми експериментальними програмами, має такий стосунок до чарів, як я — до пілотування. А проте чарівник...

Він приїхав учора пізно ввечері, щиро посміхнувся і сказав, що хоче, мовляв, познайомити нас з однією королівною. Незважаючи на мої капризи (воістину королівські!) і вроджену ліню Йоанни, він змусив нас прожогом вилетіти з квартири. Ми їхали хтозна-куди, набурмосені й злі. Розуміючи, що яка не є та королівна, але аудієнція, певно, вилізе нам рогом. Я була вдягнена в спортивні штани, а Йоанна — в мою блузку. Разом ми складали один бавовняний комплект, призначений виключно для прибирання.

Палац був, далєбі, розташований за містом, адже мандрівка тягнулася довго, а Кшисеве авто чимраз більше обступала природа. Коли я вже було засумнівалася, що нам пощастить побачити яке-небудь королівство, ми вискочили з лісу і раптом угледіли напрочуд гарну садибу. Вона білила серед доколишніх лук і полів.

— Це тут, — недбало мовив Кшись, і вже за хвилю ми опинились у вишукано умебльованій залі, заповненій людьми різного віку.

Ніхто не помітив, як ми увірвалися, бо все товариство уважно слухало якусь доповідачку, що доповнювала свою промову показом слайдів.

Йоанна голосно зашепотіла, вимагаючи королівну. Я на-

магалася з'ясувати, що це за збори, проте колючі погляди нас зупинили. Ми вместилися в останньому ряду.

Не пам'ятаю, щоб у моєму студентському житті якась така лекція привертала мою увагу так, що я забувала про час і місце. Слухаючи з захопленням історію польських шляхетських обійсть, дивлячись на неймовірну добірку їхніх злетів і занепадів, я з сумом думала про тісні чотири кутки, в яких нам доводиться жити сьогодні. Про сходові кліти, що визначають сусідські межі. Про тісні квартири одна над одною. Можливо, в минулому житті я була гарненькою шляхтянкою, може, якоюсь Зосею зі Сопліцова, що звикла до простору навколишньої природи? Цю тугу за старими часами викликала кожна наступна думка чарівної промовниці. Чорнява краля робила на моїх очах чудеса. А про Йоанну годі й говорити. Вона сиділа, як зачарована, широко розкривши рота і дозволяючи незнайомці вести її нині зниклими світами давньої польської душі.

Лекція добігла кінця, але ніхто не рухався. Посипалися запитання, на які чорнява краля невпинно давала вичерпні відповіді. Тільки тоді, коли проектор завершив жвавий показ слайдів, а слухачі лекції вирушили до столу зі скромним частуванням, ми сумно перезирнулися.

— Супер! — коротко оцінила Йоанна.

— Було чудово. Спасибі, — докинула я, з посмішкою заважаючи радість на обличчі мого друга.

— А тепер обіцяна королівна, — прошепотів Кшиць. До нас прямувала сама героїня вечора. Коли вона підійшла, Кшиштоф із притаманною йому соромливістю вичавив: — Познайомтеся, це Іза. Моя сестра, спеціалістка зі шляхетських руїн, хоронителька і жителька палацу в Саповіцах. Королівна трохи сучасна, носить джинси і має вчений ступінь доктора наук, але просто з палацу...

Вистачило хвили розмови, щоб ми з Йоанною забули, що наразі ми — щонайбільше власниці єдиного, дуже пом'ятого спортивного костюма. І наступної миті у кожної з нас склалося враження, що ми знаємо Ізу все життя. Коли Кшиць спокійно сказав, що час їхати, ми, звісно, були злі. На щастя, додому ми везли незабутні спогади й обіцянки. Я запросила Ізу до своєї школи. Вона пообіцяла, що спробує приїхати з розповіддю про таємниці романтичних садиб. А Йоанна дістала запрошення на канікули приїхати на «палацову зміну». Буде волонтеркою, прибиратиме і стежитиме за всім у Будинку творчості¹. Хтозна, може, познайомиться там з Євою Ліпською²? Але навіть якщо її улюблена поетеса у Саповіцах не з'явиться, там ніколи не бракує цікавих митців, спраглих самотності, чарівних сіл, грабового гаю і озера, що шелестить якраз за палацовими луками.

— Коли Іза приїде до нас у гості, я приготую їй справжню сирійську шаурму... атож, таки справжню, — розважала Йоанна, вилізаючи з машини.

Я знала, що це означає. До нашої родини приєдналася зовиця — королівна, яка вже за хвилю стане головною темою вечірнього листа до матері...

.....

¹ Нині палац є Будинком творчості, філією Бібліотеки Рачинських у Познані.

² Відома сучасна польська поетеса та фейлетоністка, авторка понад 20 поетичних збірок, лауреатка численних нагород і премій.

Передноворічна атмосфера передалася навіть Мимрі. Замість триматися перемог і поразок улюблених лідерів, як того вимагає програма, вона жваво говорила про різдвяні традиції. Йоанна повністю поринула в лекцію, порівнюючи звичаї, які вона запам'ятала з Дамаска. Хоча батьки і намагалися завжди дотримуватися якихось заміників польських свят, але в її пам'яті зберігся звичай фарбування курей, а не яєць. І християнські виступи учнів, галасливі й строкаті. Як добре, що сьогодні Мимра розпинається про передріздвяні традиції, ніби підтримуючи той арабо-католицький хаос, який панує в голові Йоанни, відколи вона повернулася з-за кордону...

— А ти, — чує вона над собою голос учительки, — може, краще послухаєш, замість того щоб писати якісь любовні дурниці!

— Але я записую, — тихо говорить Йоанна, злегка зніяковівши через інтерес усього класу.

— То, може, розкажеш нам, що ти занотувала, — саркастичний тон діє на неї, як жало скорпіона.

— Охоче, — Йоанна обводить поглядом допитливий клас.

Усі чекають розвитку подій.

— Я зрозуміла, що не знаю до пуття різдвяних звичаїв, — починає Йоанна, гортаючи нотатки. — Як ви всі знаєте, я багато років провела далеко від Польщі. Цей урок допоміг мені зрозуміти різницю між святкуванням тут і в Сирії. Я вам скажу, чого не вистачає в арабському світі тим, хто сідає вранці до свяченого...

У короткому викладі, але з гумором дівчина розповідає про проблеми з датуванням Різдва, про те, що свято нібито спільне, а для вірян кожної релігійної конфесії починається і закінчується по-різному. І про те, як важко разом тішитися цим важливим днем. Про те, що справді кожна сім'я — це власний домашній звичай... Але всім чомусь найдужче подобаються лише мальовані курчата.

— Лишись після уроку, — каже Мимра і переходить до домашнього завдання.

Вони застаються в класі вдвох. Мимра заповнює журнал, збирає розкидані на столі папери. Тільки за деякий час підводить очі на Йоанну.

— Я поставлю тобі п'ятірку. За активність.

— Дякую.

— Мені цікаво, навіщо ти нотувала сьогодні...

— Я не розумію.

— Раніше, скільки я пам'ятаю, ти не цікавилась історією. То чого зацікавилась сьогодні?

— Бо сьогодні ваш урок був цікавий, — відказує Йоанна, попри те що горло стискає побоювання.

— Я бажаю тобі... приємних свят. Таких, які святкують у Польщі, — каже Мимра і намагається вигнути рот у гримасу, схожу на посмішку.

Кая чекає перед шкільним туалетом. І хоча вона вже вийшла з нього, проте нетерпляче тупцюється.

— Я ніколи не бачила тебе такою... натхненною! — Йоанні подобається це слово, тож вимовляє вона його залюбки.

— Нам треба поговорити, — нашіптує Кая і тягне подругу в бік спортзалу.

Там теж є туалети. Вони відчиняють перші двері від краю. Кая зачиняє їх з подвоєною силою, перевіряючи, чи вони й справді самі.

— Ти стала свідком пограбування? — посміхається Йоанна.

— Майже... Справді, свідком... Вони мене, мабуть, не бачили... Сподіваюся...

— Давай по черзі, Кайко, бо я нічого не второпаю.

— Пішла я в туалет, ну, ти знаєш... у сусідній кабіні Каська з Євою курили цигарки. Я впізнала їх із голосу. Цілком можливо, що з ними сиділа ще якась дівчина, я не впевнена...

— Вони завжди там смалять...

— Я знаю, — перериває Кая. — Мова не про цигарки. Тож Каська весь час щось молюла, як вона вміє. Ну, тут заявляє, що хлопці з нашого класу... ну, типу, давно знають що таке секс і все інше. Вона знайшла в кишенях Мата і Адама, і навіть Тимка щось таке, чим вони дзюрять... Так і сказала! Чесне слово!..

— Що вона знайшла таке? — Йоанна намагається опанувати безладну балаканину.

— Презервативи, — тихо каже Кая і замовкає.

— Це страшне свинство, — обурюється Йоанна і червоніє, — порпатися лапищами в чужій білизні... Небачене хамство.

— Це теж... Але, той, ти розумієш, що це означає...

— Чи я розумію? Якби тільки вона спробувала залізти в моє особисте життя!.. Я б їй показала, де її місце!

— Йоанно! — уриває її Кая. — Вдумайся в те, що я сказала...

— Та я знаю. Тепер вона шантажуватиме хлопців тими гумками або глузуватиме з них, коли ті її розізлять...

— Вона порпалася в роздягальні в кишенях!!!

Залягає мовчання.

— Ой і правда... — шепіт Йоанни звучить зловісно. — Тепер ми знаємо, хто забирає наші гроші...

Годинник у шкільному вестибюлі ліниво відраховував час до вихідних, але для цього дня він був ласкавий.

— Ще година — і ми вільні, — розмріялася Кая, заходячи до кабінету польської мови.

— Ціла година! — тоскно зітхнула Йоанна, перевіряючи, чи квиток на фільм «Дівчата з торгового центру», який учора ввечері лишив їй Віктор, досі лежить у кишені джинсів.

Він лежав. Як обіцянка гарного попудня, що скрастить останні хвилини у шкільних стінах.

Кабінет польської мови нагадував кав'ярню. Ніхто не намагався записувати домашні завдання, на партах замість підручників валялися папірці від розгорнутих і похапцем з'їдених батончиків або всіляке «мальовидло», яким користувалися дівчата. Трохи кольорової преси, між якою панував Матеушевий «Playboy». Він переходив, як трофей, з рук у руки хтиво усміхнених хлопців.

«У кожного є свої друзі. На щастя», — подумала Йоанна, оглядаючи кімнату. Ковзнула прихильним оком

по Каї, яка із запалом вивчала вміст невеликого записника.

У погляді Каськи Папроцької не лишилось і сліду привітності. Атмосфера нудьги явно її провокувала, і почервоніла Кая у простенькому мохеровому светрі чудово підходила на роль жертви.

— Хрюшко! Я з тобою говорю! — на голову Каї посипалися рештки булки. — На, трохи погризи, але не хрумкай!

Кая підвела голову. Обтрусила з себе крихти булки. Почервоніла.

— О! Дивіться! Свиня сходила в солярій! — хрипко сміялася Папроцька, не встаючи з парти.

— Хочеш скандалу?

Клас замовк. Спокійна й врівноважена Кая ніколи не говорила так голосно. Йоанна зробила крок до неї, але подруга схопила її за руку.

— Не треба. Це моя справа, — кинула вона.

— Ану ж давай!!! — підбурювала Каська, вдаючи переляк. — Ця пампушка зараз мене поб'є! Ти хочеш наробити тут скандалу? Ти, бичко?! А може, вийдемо один на один? Я так тобі писок оброблю, що рідна мати свиня не впізнає...

— Спершу я заліплю тобі по писку... злодійко ти гардеробна!

— Що ти сказала?

Ноги Каськи, яка досі сиділа на парті перед Каєю, впали на землю.

— Ти звичайна злодійка, яка давно нас обкрадає! Хочеш доказів? Єво, — Кая шукає очима солодку білявку, — скажи-но Матеушеві, що він носить у кишені своєї куртки!

— А що я, — бліда Єва явно хоче уникнути сварки. — Я в Матеушевій куртці ніколи не порпалася.

— Але знаєш, хто порпався. Ну, кажи, що там знайшла Папроцька?

— Е-е, та хіба я знаю... — Єва скулюється під гострим поглядом Мата.

— Кишені Адама й Тимка ти теж перевірила! — Кая вмить наскакує на останню парту, де Каська з менш певним виразом обличчя вдає, ніби знуджена всією цією метушнею.

Вона кривиться, зневажливо посміхаючись.

— Тобі капець, чувирло, — цідить вона, але клас хоче почути щось інше.

— Не хвилюйтеся, хлопці, — Кайка цілить точно. — Ваші презики вона лишила, бо їх вона не поміняє на свої втіхи. Інша річ — гроші. Якщо вона знає, що хтось має щось у своїх кишенях, то знає також, що в кого з них уже позникало.

Усі дивляться на Папроцьку, яка повільно, з цинічною гримасою на обличчі, збирається вийти з класу. Перекидає через плече свою незмінну сумку з драконом.

— Відійдіть, я валю, — каже вона, але в її очах вперше дозріває страх.

— Зачекай! — першим реагує Матеуш. — Це ти така шельма? У мене вже кілька місяців десь пропадають гроші, притому що я — з твоєї компашки!

— Навіть якщо ти тирила в інших, то чому в мене? — Адам загрозово наближається до Каськи, вже оточеної рештою класу. — І я ще дякував тобі за те, що ти давала на хавчик! А я, виявляється, їв своє!

— У мене теж є для тебе коротка інформація, — Кая потроху просовується вперед. — Ти нещасна, через це

й мерзенна, але це твоя проблема. Я хочу, щоб ти знала одне: я ще колись схудну, а от ти назавжди залишишся огидною злодійкою, яка не жаліє навіть друзів!

— Чи можете ви сказати мені, що тут відбувається? — через гамір у класі насилу пробивається голосок Слабачки.

— Так, — каже Матеуш. — Тут є одна курка, якій би ми хотіли щось сказати. Бо ж ми не свині, щоб на когось стукати...

— Ти була дивовижна! — Йоанну так надихнув виступ Каї, що тільки й мовить про нього.

Кая вперто мовчить. І вираз обличчя в неї аж ніяк не тріумфальний.

— Ти не радієш? Але ж ти виграла цю битву, — не вгаває Йоанна, уважно придивляючись до подруги. — Ти бачила, як усі в класі на тебе дивилися? З таким захопленням, що тільки позаздрити...

— Нема чому заздрити, — говорить вона неохоче. — Я шкодую, що взагалі... що я дозволила себе в це втягнути...

— Як це шкодуєш? — у голосі Йоанни звучить обурення. — Ти попрацювала краще за цілий поліцейський відділок!

— Так, але вся ця справа... Я відчула себе трохи як Папроцька... Ніби і я не краща... — зітхає дівчина.

— Шкода, — Йоанна опускає голову. — А я гадала, що ти врешті дозріла до того, щоб поборотися за себе...

— То я мушу тебе розчарувати, — на обличчі Каї з'являється сором'язлива посмішка. — Ішлося не про мене. Це було справою нас усіх. І якщо так, то я вирішила, що мовчання — це такий самий злочин, як і крадіжка... Бачиш, яка з мене дурна героїня?..

— Ти крутіша, ніж я думала, — каже Йоанна серйозно. — І я, власне, збагнула, чому теж тобі заздрю...

— Ти — мені? — очі Каї здивовано округляються.

— Е-е, — починає пояснювати Йоанна. — Я заздрю тобі, що ти здатна стільки стерпіти, коли йдеться про тебе. Але не підеш на жоден компроміс, коли терпіти доводиться іншим.

— Де там! Це лише високі слова! — Кая намагається применшити захват Йоанни, знизуючи плечима, але їй приємно, що ця мудра, старша та вродлива дівчина говорить про неї з таким захопленням. Але насправді не сталося нічого особливого. Ну, може, хіба що ті привітання... Бо після всього скандалу до неї підійшло кілька однокласників. Навіть Адам. І розпитували про конкурс, а дехто навіть хотів побачити її твір. Вона принесе його завтра. Як-не-як, а її просили...

— А чого ти, Вікторку, так бігаєш коло мене, наче я хвора? І так рано вернувся з кіно... У мої часи після кіно хлопець ішов з дівчиною прогулюватися або в якусь кав'ярню. На якусь запіканку чи що. Дід твій, хоч і не був аж такий джэнджик, завжди водив мене на сирну запіканку... А чим це тобі раптом ці меблі не вгодили? Переставляєш і переставляєш... Пильнуй, бо ще ніжки з крісел повідскакують. Вони й так тут про людське око... Хто це ще дзвонить у двері? — Старенька зазмерла під пледом і з тривогою глянула на онука. — По двадцятій? Добра не жди...

— Не жди добра від гостей? — Віктор зиркнув на бабусю з удаваним осудом. — Зараз побачимо.

Варто було хлопчині відчинити двері, як у квартиру разом із прохолодним повітрям увірвалися гомін і шар-

панина, а вже за мить у кімнату старенької набилися несподівані друзі.

— О Господи... — складала вона руки, немов у молитві. — Чи можливо це? У мене в гостях сестри Варміцькі? Як давно я не бачила вас, дорогі пані! І пан Станіслав! Та такий стрункий, як свічка! — хвалила вона пенсіонера-друкаря з сусідньої кам'яниці. — Очам своїм не вірю! Пан Бакулка? Я ваші туфлі донині... Ну не ношу, але так люблю!

Коли вона вітала всіх разом і кожного окремо, сестри нашвидкуруч накрили стіл із ранньою городиною і шинкою. Шимон, винуватець цієї метушні, за допомогою Віктора розставляв обладнання, а троє літніх чоловіків у святковому вбранні вместилися поряд із бабусиним ліжком, блискаючи начищеними з цієї нагоди туфлями.

— Вікторку, а чим ми пригостимо наших улюблених сусідів? Відколи я закублилась у ліжку, то не можу й вийти, — зітхнула вона, винувато озираючись навсідч.

— Сьогодні це ми пригостаємо любу нашу Настусю, — сказала нижча з двох сестер. — Календар так прямо і каже. І панові Шимонові спасибі, що не прогавив ваших іменин...

— Та я ніколи... Я про таке давно вже...

— Пані Анастасіє, — сказав Шимон, коли робота над сюрпризом завершилась. — Для нас це велика честь, що ми можемо на ваше свято зустрітися знову, як у старі часи. І за хвилю... ми переглянемо балет із нашими танцюристками. Мій батько зберігав копію запису в своєму броньованому сейфі. Колись, коли ви приходили до нас подивитися телевизор, я був молодий, щасливий і оточений справжньою близькістю... — Він зробив паузу, опановуючи зворушення. — Сьогодні я хочу

пережити це ще раз. І, як зробив би мій батько, я приніс те, що треба. Для дам — м'ятного лікеру, а в нас, панове, є дещо міцніше...

Віктор вбирив кожну мить чарівного вечора. Бабуся, молодша на десять років від тієї вранішньої, сміялася і втирала хусточкою вологі від розчулення очі. Сестри Варміцькі (хоч вони й витанцьовують уже п'ять десятків років біля зеленої цибулі), виконали кілька піруетів, які пам'ятали ще з молодості. Але коли вони побачили на екрані свої стрункі фігури з минулого, то так зворушилися, що довелося рятуватися м'ятним лікером, який вони, самі не при собі, дудлили, наче воду.

— Це ж треба, що пані Каролова — Анастасія... — кивав головою вражений швець Бакулка. — Завжди була собі Каролова, а тут тобі маєш! А-нас-та-сі-я... Язик зламаєш, поки вимовиш!

— Як тобі свято? Бо мені чудово! — Шимон присів біля Віктора, трохи засапавшись. Він щойно закінчив танцювати з дружиною кравця Менджака. Він був схожий на маленького хлопчика, якого запросили на дорослий бал.

— Ви... крутий! Те, що ви зробили для бабусі...

— Але я зробив це і для себе!.. Я відчув себе, як удома. Ти знаєш, що це означає?

— Я знаю. Удома не почувався самотнім.

— Атож, — Шимон споважнів і взяв за плече Віктора. — Часом я думаю, що наша з тобою самотність уже позаду...

— Відколи... від того дня, коли я вас зустрів. Так багато змінилося...

— А найбільше?

— Мої почуття. До матері. Я вже не сумую, не чекаю на телефонний дзвінок. Якби навіть зараз вона надіслала запрошення («вибач, синку... спізнилася!»), я не переймався б...

— Ти думав над цим?

— Довго й нудно! Я не можу більше чекати на когось, після кого навіть парфуми вивітрилися. Тут у мене є бабуся, друзі, дівчина. Там на мене чекала хіба що червоно-зелена неонова реклама. Я давно ту рекламу «вимкнув». Завдяки тому дурному неону можна прогавити стільки всього цікавого...

— Я бажаю тобі, щоб ти не прогавив найважливішого.

— Тобто?

— Любов.

— Це мені не загрожує. Хоча я не люблю таких високих слів, але...

— Я говорю про твою матір.

— Ви про що? — Очі Віктора потьмяніли, наче це теж були вимкнені неонові вогні.

— Що вона тебе... що ти для неї найважливіший.

— Вам теж час перейти до лікеру, — пожартував Віктор.

— Я п'ю воду, голубе. Відколи я служив у війську, алкоголю в рота не беру.

— Ви хотіли б бути на моєму місці?

Шимон відкидається назад, наче відчувши зненацька тягар, який насилу здолає нести.

— Кожен любить, як може. Не нам судити.

— Якщо вже ви такий експерт із цих питань, то, може, я дізнаюсь, за що має бути ця любов. Із вдячності за те, що я живу?

— Любов, вона не «за щось». Уміти любити — уже нагорода...

— Мені здається, наче я читаю «рожеві мрії» дівчат з нашого класу...

Шимон злегковажив глузливий тон. Чи, може, не вловив його в ображеному голосі Віктора?

— Твоя мати вітром підшита, — мовив він спокійно. — Не може вона всидіти на місці й зупинитися в часі. А летить, шукає... Програє, довіряє. Вірить і страждає... але, займаючись усім цим одночасно, як і раніше, любить тебе. Кожен її телефонний дзвінок — це добрий намір. Не всім вдається їх здійснити.

— Звідки ви знаєте?

— Не забувай, що вона була моєю паняночкою Кавачкою...

Коли останні гості зачинили за собою двері, старенька все ще сиділа серед маленьких подарунків, притуляючи їх один по одному до тремтячих грудей.

— Я така щаслива, Вікторку, що, здається, могла б уже собі спокійно заснути.

— Я вимкну тобі світло, бабуся.

— Ні! Я кажу, заснути назавжди! — вона променисто посміхнулася.

— Навіть не жартуй так! — обурився хлопець, поправляючи зім'яту постіль. — Рік не бачити тобі лікеру!

— Я просто хотіла сказати їм, який гарний випав вечір. А в далеку мандрівку я поки ще не збираюся. Не зараз, коли я зустріла стільки доброти.

— Шимон просив мене передати тобі, що цей програвач — це теж подарунок. І на додачу до нього він лишив тут деякі фільми. Дивись, цілий стос старих романтичних стрічок.

— Із Гретою Гарбо? — старенька затремтіла в пориві емоцій.

— З нею в першу чергу.

— Я не можу прийняти такого подарунка, — бабусині очі підозріло зблиснули. — Це дуже дорого! Як я віддячу Шимонові?

— Тим, що ти є. Він сказав, що завдяки тобі в нього... є друга домівка.

— Ти міг би запросити його на бульйончик? Що таке домівка без бульйончику! Ти купив би курку в Баронки?

— Куплю... Я люблю тебе, бабусю, — додав він, на хвилю загадавшись над питанням, чому раптом таке зізнання спало йому на думку.

Він включив маленьку люстру в кімнаті. Вона зараз же віддячила затишним колом ажурного світла. Яскраві плями, розкидані на стелі, були схожі на помаранчеві веснянки.

Хлопчина витягнувся на розкладеній канапі, закривши руки за голову. Він був злий. Хоча насправді уже все поприбирав. Меблі в кімнаті Віктор переставив, а светр від матері давно лежав на смітнику. Ці кілька листівок, які хлопчина тримав між книгами й іноді витягав, щоб перечитати знову кілька похапцем нашкрябаних речень, він теж викинув, і був здивований, що зробив це завиграшки. А літаки... Йоанна встигла їх побачити і навіть захопитись, але, коли вона пішла, він знайшов для них в'язницю у ящику з-під якоїсь посылки з Англії. Він не зміг переступити через себе і знищити всю колекцію. Може, колись він віддасть моделі малому Оскарові з сусідської квартири. А зараз нехай

сидять собі в цьому картонному ангарі. Покарані за те, що стільки років нікуди його не брали...

Він полюбив цю нову кімнату, просторішу, звільнену від сміття та спогадів. На столі стояла світлина Йоанни, одна з тих, які він зробив їй над Віслою. На фото все біле, тільки Йоанна схожа на райського птаха зі своїм строкатим шаликом і смугастими рукавичками.

А Шимон тримався сьогодні, наче якийсь ворог. Прийшов у цей упорядкований світ і знищив увесь встановлений лад. Однією фразою розгромив так ретельно створювану атмосферу.

І для чого?

Веснянки танцюють на стелі. Неначе знуцаються з Вікторових думок. Хлопець лівиво встає з ліжка і йде до шафи з одягом. Якусь хвилю навпомацки нишпорить на верхній полиці. І, нарешті, намагає світлину. Усміхнена мати й він, у тій жахливій шапці з кролячими вухами. «Як можна таке надягати дитині на голову?» — ще раз дивується він. Потім знімає зі стіни вставлену в скло модель планера. Дістає малюнок, а на його місце м'яко засуває чорно-біле фото. Вішає його на розхитаний цвях, і за мить згори на нього дивиться маленький Вітько.

Ящик з літаками, хоч і заповнений пластиковими деталями, загалом важкуватий. Треба знайти звільненим літакам нове місце для вічної стоянки. Віктор вибирає для них вищу полицю. «Там у них вигляд буде кращий», — думає хлопчина, перекладаючи книги й диски. Коли останній «боїнг» гордо розправляє крила на нехитрому аеродромі, можна заспокоїтися.

Ковдра пахне свіжістю. Віктор натягує її на голову, але сон не приходить. У тихому бубонінні по радіо вга-

дується якась програма про поляків за кордоном. Молодик досить писклявим голосом журиться за нареченою, дві сестри-посудомийниці ні за ким не зітхають. Вони просто закохалися в ірландців. Якась жінка наполегливо повторює, що має повернутися, але вже нема до кого. Хтось нарікає на власну країну, яка не потребує його, а тут, на чужій землі, кращого професіонала за нього не знайти, бо жоден житель островів не кладе так вправно цеглу. Жоден із них не може зробити з шерехатого тиньку гладеньку поверхню. Таку шовкову, як, даруйте, дупця немовляти... А поляк може — розпирає від гордості фахівця, що говорив баритоном.

«Усі ми схожі одне на одного», — подумав Віктор, устромившись носом у подушку. *Самотні.крапка.com*. Чи тут, чи там, самотність вдягнена однаково. Вона немов якийсь предмет одягу, що пасує всім.

А за вікном шматочок місяця. Аж смішно подумати, що такий самий висить над Ірландією і материним помешканням. Десь на околиці Лондона або Бірмінгема. Або ближче до Шотландії чи в Північному морі. Хто ж знає, де розташований будинок матері-вертиголови... «У будь-якому разі, місяць ми маємо один», — підсумовує Віктор, перш ніж навколо нього згаснуть усі вогні та звуки...

ТРАВНЕВІ БЛИСКАВКИ

Щоденник Зосі

Травень. Я не можу повірити, що ось-ось відпустка, а після неї розквітнуть айстри і мій клас помалу, як-от перефркують кінострічку, щодня йтиме у своє майбутнє. Посвідчення особи, атестат зрілості, навчання. Перша робота. Перший шлюб у її класі... А проте вони зараз і досі сміються з мультфільмів, тішаються з раптового «вікна» на заняттях і потайки сьорбають пиво в дешевих кафе...

Я пам'ятаю, який кошмарний був початок цього виховання. Я боялася, що не зможу просто налагодити стосунки між нами, щоб вони шанували моє становище в класі й водночас хотіли мені довіряти. По-різному було раніше, але тепер, коли, нарешті, все почало складатися, треба поволі прощатися.

Я мала аналогічні проблеми, коли Йоанна і Віктор так покохали одне одного. Я була зла на себе, що сама зумовила цю ситуацію. І знову дістала по носі, бо моя власна сестра щодня переконує мене в тому, що перше кохання не обов'язково робить нещасливою цілу родину. Їхнє почуття гарне. Я відчуваю, що Йоанна захопилася дужче, ніж просто юна дівчина, але не обов'язково. Віктор розважливий, відповідальний. Вона торохтить, як вітряк, а він слухає. Вона каже, що «му-

симо», він — «подумаємо». Він ще менше говорить тільки тоді, коли практикується в англійській мові. Бо його «вчителька» така вередлива, що Віктор залюбки прогуляє з нею урок...

Якась закохана ця наша домівка. Кшись чимраз частіше питає, чи знайду я в своєму житті вихідний день, щоб вийти заміж. Звичайно, знайду, тим більше що кандидат непоганий. Але хай почекає. Я зла на себе, що поводжуся, як мати-одиначка, яка мріє, що матиме власне щастя, коли дитина виросте. Але ж діти ніколи не виростають! Кшись трохи має рацію, сміючись, що я стану на весільний рушник, але як дружка... Йоанни! Нехай сміється! У нього ніколи не було дитини, тож я йому вибачаю.

Насправді, це несправедливо. Я намагаюся всю провину за власне боягузтво скласти на Йоанну. Так, я сама залишаюся у своєму омріяному «стародівочстві», бо мені... зручно! Шкода розлучитися з комфортом упорядкованого життя. Поділеного між школою, домівкою, романтичними побаченнями. Більше жодних зобов'язань. Шкода тільки, що час від одного дня народження до іншого так жорстоко пришивидшується, не уповільнюючись, щоб розвіяти якісь дівочі сумніви. А може, викинути коника? Купити білу сукню і з мужністю зрілої жінки, нарешті, сказати «так»? Скромно, без помпезності й божевільного святкування?..

Аж ось щось сталося. Моє найбільше нещастя — шість запланованих одиниць з географії — це вже в минулому. Крім Мальвіни, всіх переведуть у наступний клас, а я замість радити досі подумки повертаюся в ту сумну ситуацію за тиждень.

Почалося все безневинно. Від звичайних розмов в учительській на певну тему. Я мушу визнати, що виникали вони більше зі співчуття, ніж з утіхи роз'ятрювання Мальвіни-

них ран. Кожен із нас відчував якоюсь мірою провину чи відповідальність. Ніхто не помітив, як у колесі Торфовець дозріває стримувана агресія. Злякалися ми тільки тоді, коли з криком і перекошеним істерикою лицем вона кинула ошелешеному товариству: «Завжди винні ті молоді хвойди, ті безсовісні шльондфи, що тягнуть на дно пристойних чоловіків», а потім розвинула власну, бридку версію подій і не змогла заспокоїтися. Тож ми викликали швидку допомогу. Бідолашна пані Анна. Страждання, якого вона ні на дрібку не позбулася, знов озвалося нервовим нападом і хворобою.

Новий географ, який був на заміні, здивувався, що серед відсталих учнів є талановиті перли. Віктор, щоправда, на «перлину» не тягнув, але він мав тверду трійку і привід тишитися.

Ми запланували з моїм класом, що наступного року поїдемо на три дні в Лондон. Усі погодилися. Крім Віктора, бо хлопець каже, що не може залишити на стільки часу бабусю. Гадаю, що в нього є й інші причини обминати Лондон десятою дорогою, але я поважаю його рішення. Доведеться мені взяти експрес-курс мови у своєї сестри. Але варто згадати про її викладацький садизм, як я зараз же хочу навчити англійців польської мови.

Мальвіна виїхала з батьками. Я шкодувала, але, може, так і треба. Є речі, важливіші за школу.

Я була здивована, коли після якогось уроку у двері класу постукала незнайома жінка. Я звідкись її знала. Звідки?.. Вона пояснила, що ми зустрічалися того злощасного дня в лікарні. Коли я заходила до Мальвіни, вона з чоловіком чекала в тому пропахлому ліками коридорчику, коли їх пустять до дочки. Вони дізналися про трагедію. І зараз же прибігли. Вона прийшла мені подякувати, бо бачила... ет, бачила, як доросла тітка зі сльозами на очах співає караоке під музику з музич-

ної скриньки... Мені стало соромно за себе, за Армстронга і слюзи, але вона обняла мене. І подякувала за те, що її дитина в цій біді не лишилася сама...

А вчора я отримала від Мальвіни листівку. Стоїть у стокгольмському зоопарку. Позаду неї двоє слонів. І кожен із них так гордо піднімає хобот до неба, що за щастя Мальвіни я можу бути спокійна.

На базарі — травневий настрій. Квіти всюди, видимо-невидимо сонцезахисних окулярів і всіляких шапок. Ящики з цуценятами і розімлілі на сонці постійні завсідниці. Сидять собі на туристичних стільцях як на пляжі в Болгарії. Витирають паперовими серветками змучені сонцем обличчя. Підкочують квітчасті спідниці, щоб на бліді ноги лягла засмага. Шарварок і торгівля.

Віктор розгублено кружляє площею. Баронка змінила адресу, і не знати, на якій ятці тепер продається свіжа птиця.

— Пане Вікторе, намисто для дівчини! Купіть дешево! Зі справжнього пластику! — переконує його красномовно Півощ, сусід із будинку навпроти. Усі тут знають Півоща, а він знає всіх.

— Дякую. Може, наступного разу, — обіцяє Віктор.

— Ходи сюди, красунчику, в мене є кремик, щоб чудово росло волосся! Ефект уже за місяць! — махає в його бік моторна бабега.

— За кілька років зайду, — посміхається хлопець, пригладжуючи пальцями густу чуприну.

— На вуса теж нічого! — не замовкає крамарка. — Парубок без вусів — все одно що дівчина без цицьок!

Зривається вітер, і тимчасові виставки починають небезпечно розгойдуватися. Продавці притискають до

землі своє майно абичим. Вони накладають каміння по кутах столів, міцніше зв'язують манаття, що майоріє на тонких линвах, або починають швидко збирати крам, щоб за хвилю знову дбайливо розкласти свої скарби на газетних скатерках.

Віктор міг би годинами спостерігати за життям на базарі, але сьогодні йому треба поквапитися. Від завтрашнього бульйону так багато залежить. Він запросив Шимона і Йоанну, а двоє поціновувачів — це вже виклик.

— Доброго ранку, пані Мело. Я прийшов побурчати...

— А нащо тобі бурчати? Я тут для особливих клієнтів такі делікатеси тримаю, тож ти, Вікторку, ще мені доплатиш. Що мені за покупець трапився! А морквинки — як буряки, ось сам глянь! Або ця петрушка... чи бачив хтось таку гарну пані? На грядці перша була!

— Якщо перша, то я її візьму.

— А як здоров'я бабусі? Бо тут мені Генрикова каже, мовляв, вона приймає якісь чудодійні ліки і молодіє...

— Ну, Вікторку, хіба це неправда? — перекрикує вітер Генрикова, рум'яна, як стиглий грейпфрут. — Оля, ваша сусідка, про ці ліки розказує, як про диво. Що вони все лікують. Навіть геморой!

— Звичайно, лікують, але бабусю не вилікували.

— Що ти кажеш?.. — заламує руки пані Мела.

— Може, того, що моя бабуся на геморой не скаржиться, — весело усміхається Віктор.

— Ах, ти ж халамидник! — Генрикова махає на нього рушником для продажу й обидві базарні пані грубовато сміються.

— Де він візьме кращу птицю? Баронки вже нема...

— Обдурила нас, махлярка така! — обурюється пані Мела. — Пішла робити бізнес на Закрут. Ну, вона ще сюди з торбами вернеться... А йди-но до Мадейка. Он та жовта ятка. Неправильно поважене він продає лише з полудня. Зараз дістанеш гарний шматок, — жінки радять Вікторові й проводять його прихильними поглядами.

Перед «курячим» закладом Мадейка Віктор ні з того ні з сього розвертається. Адже без петрушки і селери про королівський смак бульйону можна забути.

Полишає за плечима ятку Мели та Генрикової. І раптом із вуст жінок, захоплених голосною розмовою, він чує своє ім'я. Парубійко хоче їх перекричати. Сказати, що він повернувся і йому потрібна та дурна петрушка.

Але чергові фрази мало-помалу складаються у якесь болюче ціле, долинаючи до Віктора спершу окремими складами, а тоді зловісним значенням. Сумка з городиною тисне. Віктор заплющує очі. Він хотів би втекти, але знає, що від цієї розповіді немає жодного порятунку. Що розповідь ця, як крам на продаж, викладений у людських головах, перекладений мовами базару. Доступний кожному, хто хотів би доторкнутися, помацати...

— Що виховується він без батька, це ще півбіді... — Мела витирає обвітрене обличчя.

— Але ж і без матері, без матері... А мати, моя люба, тільки одна...

— То я скажу вам, що дівкою була вона нерозумною, як ніхто інший! І я знаю, що кажу! Бо що з того, що гарна, що фігура нівроку. Щоки, що вам сказати, кров з молоком... А дитину нагуляла хтозна з ким...

— І ви кажете, що той Гродський хотів? — Генрикова аж сопе від хвилювання.

— Страшенно хотів, скажу вам! Навіть із нагуляним хотів! Казав, що виховає як свого сина... І Каролова пояснювала... Боже мій, як вона прөсила! Аж на нитку скрутилася по тому, як дочка залишила дитину, а сама — пурх! — полетіла...

— Що той Гродський хотів... Бо знаєте, чоловік він добрий у поводженні. Що то для нього, з доброї родини багату і навіть освічену наречену знайти... Якусь лікарку навіть...

— То для нього легко! — пані Мелу розбирають емоції. — Лікарка — це йому раз чхнути! Якби він хотів, то мав би, дорога пані... А він спакував валізу — і галасвіта! Тільки тепле місце від нього лишилося. Так і від неї.

— То, може, він через те кохання втік?

— Аякже! Через неї поїхав! Утік в Америку, перти на рожен у війську... Ось і змарнував життя... — Мела лізе по носовичок і витирає велику краплю поту.

— Та хіба якась вітролетка дала парубку щастя? — гойдається на своєму кріслі пані Генрикова.

Віктор спочатку повільно, а потім чимраз швидше перетинає площу. Тягнеться за ним «вітролетка», і очі опухають від раптового тягаря. Хлопчина похапцем проминає останні базарні розкладки, хутко вискакує на кинуті ящики та коробки. Нарешті він сам. З «вітролеткою» в голові та серці. З жалем у сухих зімкнених устах. Із власним життєписом, купленим серед овочів.

Вітролетка.

Сильний порив вітру спершу розриває шурхотом гілля старих дерев, але за хвилю починає підніматися і надимати розкидані довкола папери. Вони підпоряд-

ковуються волі вітру, і перед очима Віктора кружляє шалений танок сміття. Воно крутиться й опадає, щоб замить після чергового повіву вітру приєднатися до летючих реквізитів базарного театру.

Вітролетка.

Спершу кілька, тоді ціла армія важких крапель спадає з барабаним боєм на металеві дахи базару. Вони б'ються об них чимраз дужче, і Віктор за це їм вдячний. Дощ кладе край усім балачкам і торгівлі. Припиняє десятки кепських оповідок. Кепських? Такі вже вони, людські теревені. Але ж недавно Шимон розказав йому іншу казочку. І тепер у нього, Віктора, теж є своя історія. Як назвати когось, хто народився з вітром? Вітролетка. І це не прокляття, а лише такий вибір...

Перша швидка блискавка розкраяла небо. Дощ посилюється. Тільки іноді слабшає, ймовірно, для того, щоб чергові важкі хмари могли перетворитися на гарматне небесне військо.

«Ти там, мамо, еге ж? — Віктор піднімає мокре обличчя до неба. — Десь між хмарою, вітром і дощем, — шепоче хлопчина, заплющуючи почервонілі очі. — Ширяєш наді мною, наче повітря, і тому я тебе не бачу. Але ти є. Я відчуваю тебе на щоці, у пориві вітру. І бачу, як ти сердишся. Світлом блискавки... Якщо ти мене любиш, то маєш бути там».

Дощ падає без упину. Віктор витирає обличчя рукою. Він не впевнений, чи це тільки дощ. Бо ні в чому не можна бути цілком певним. Сягає по пакет із розкиданими овочами. Акуратно кладе їх назад. Петрушку й селеру він купить у сестер Варміцьких. Давно він уже туди не заходив, а проте треба, треба час від часу відвідувати добрих знайомих...

ЕПІЛОГ

— Куди ми, власне, ідемо? — Віктор відгорнув від чола Йоанни неслухняне пасмо.

— Це сюрприз, — усміхнулася вона і вп'ялася поглядом у навколишні краєвиди.

Потяг вистукував монотонну мелодію, а Віктор щосили боровся, щоб встояти проти спокуси і не закуняти. Говорили вони скупко, зніяковілі в товаристві симпатичного подружжя.

— А твій кошук, що в тебе там, дівчинко? — Вікторові очі марно намагалися прозирнути крізь накриту картою ковдрочкою плетену кришку.

— Це теж сюрприз.

Ідея Йоанни вибратися на один день до столиці з самого початку не лізла Вікторові з голови. Він був у Варшаві кілька разів, але завжди повертався з почуттям власної меншовартості. Таким гнітючим видавалося йому це байдуже до приїжджих місто. Так що тепер, коли він їде туди зі своєю дівчиною, хлопець хотів приховати ці дурні провінційні побоювання.

До купе зазирнув якийсь англійський турист із великим рюкзаком. Після ввічливого «hello» він випльовує, немов жуючи, усміхнені слова, через що зрозуміти його ще важче. Віктор дратується, намагаючись що-не-

будь виловити з цього нерозбірливого шваркотання. Подружжя теж, здається, нічого не розбере. Гарненька чорнявка про всяк випадок злегка закриває очі, неначе її раптом зморив сон.

Йоанна приязно слухає непроханого гостя. За хвилину вона киває.

— Yes... Тут є вільні місця і нам приємно буде їхати разом, — не довго думаючи, вільно відказує вона англійською.

Худорлявий мандрівник дивиться на неї очима, повними захоплення, і тут Віктор залюбки забув би про своє добре виховання. Але Йоанна, ніби збентежена через симпатію, що її вона викликає в чужоземця, присвячує Вікторові ще більше уваги. Навіть трохи дратує його, весь час допитуючись, чи все гаразд. Це не перша його мандрівка потягом, отож немає жодної потреби вважати його якимось малим калікою з Голубиної вулиці.

Англієць і далі намагається нав'язати розмову, але Йоанна відповідає ввічливо і коротко. Трохи так, наче соромилася, що так легко говорить про те, чого Віктор не розуміє. Сердитися на неї важко, то звідки ж ця шпилька ревностів? Болючий укол, після якого не лишилося сліду?

«Дурень я та й годі, — картає себе подумки Віктор. — Замість пишатися своєю дівчиною, звинувачую її, що іноді розумніша за мене...»

Він вирішує великодушно пробачити Йоанні. Коли чорнявка питає її про напрочуд вільне володіння англійською, а Йоанна відповідає на цей комплімент поясненням, що її заслуга в цьому мала, Віктор протестує.

— Вона поліглотка, — каже він серйозно. — Вона

й арабську знає! Мене б за хвилину проміняла на верблюда.

— Верблюда? — кліпає очима чорнявка.

— Оскільки я не знаю англійської, то більше й не коштую! — сміється Віктор, а разом із ним й інші мандрівці.

На вокзалі Йоанна вручає Вікторові кошик.

— Пильнуй, як власне око, — загадує дівчина, а сама заглиблюється в роздруківку з інтернету. «Мала проводирка у великому місті», — посміхається Віктор, спостерігаючи за тим, як дівча зі зморщеним носиком вивчає трамвайні зупинки й перехрестя.

— Ходімо, — каже вона за хвилину тоном людини, яка знає все.

Віктор зауважує, як кілька перехожих симпатично посміхаються, коли вони з Йоанною йдуть отак чужими вулицями, аж раптом те бездушне бетонне чудовисько під назвою Варшава кудись зникає. Місто зустрічає їх ранковим сонцем і веселим базіканням. Квітками, що підносять до неба свої красиві голівки, метелянням хвостів і щасливим подзявкуванням чотириногих на прогулянці.

— З тобою навіть у столиці не страшно.

Після цього сміливого зізнання він мовчить. Жадібно піднімає голову на хмарочоси і захоплюється широченними перехрестями.

Йоанна й собі мовчить, а на похвалу Віктора відповідає сповненою втіхи посмішкою.

На автобусній зупинці — ні душі.

— Сідаємо на 175, — каже Йоанна, і Вікторові на мить здається, що він на шкільній екскурсії.

— Сподіваюся, ти не захочеш бути вчителькою? — хлопчина мружить очі, спостерігаючи за тим, як його подруга намагається добути квитки з великих кишень куртки.

— Не любиш учительок? — відповідає вона підступним питанням.

— Навпаки. Дуже... — Віктор про всяк випадок робить крок назад. — І діти теж люблять...

Людей в автобусі небагато. Попри це вони стають так близько одне до одного, що їх розділяє хіба що плетений кошук.

— Я б усі зупинки прогавив, — нашіптує Віктор у маленьке, мов човник, вухо. — А давай поїдемо з кошиком світ за очі!

— Іншим разом, — шепоче у відповідь Йоанна. — Ми тут виходимо.

Аеропорт Окенче зустрічає їх сонцем, розлитим по сірих будівлях старого терміналу. Поряд триває якась робота над черговим об'єктом, але перед входом в аеропорт стільки всього діється, що важко обхопити поглядом увесь простір, заповнений біганиною, сигналами нетерплячих водіїв і великими мандрями людей, яких впускають і випускають скляні двері. Мабуть, найдужче вражають Віктора ці двері... Вони не риплять, наче на щось нарікаючи, — працюють важко й рівномірно. Навіть коли намагаються з'єднати свої скляні руки, зараз же їх розводять із терплячістю самовідданих швейцарів.

— Ми на місці, — переможно оголошує Йоанна і тягне його за руку.

Він здається на її квапливість. Двері безшумно впускають їх усередину. На мить замислившись, Йоанна рушає у чергову мандрівку. Розмовляє з якимись

людьми, питає, пояснює. Нарешті хтось люб'язний каже з посмішкою:

— Ідіть оцими сходами.

А потім, щойно подолано лабіринт платформ, коридорів і сталевих переходів, перед ними розкривається велика тераса. Вікно на небо і на землю.

— Скажи тепер, будь ласка, що ти ще ніколи тут не був! — В очах Йоанни спалахує пристрасне благання. Вона піднесена і не зводить очей зі схвильованого Віктора.

— Ніколи, — відказує Віктор, але відповідає хмарах, голубам і літаку, що саме злітає в небо. Тільки не їй. Хлопець завмер непорушно. Самим поглядом він проводить срібного велетня, тихо вимовляючи його назву. Коли літак зникає з ока, він скидається на маленького хлопчика, в якого жорстоко відібрали іграшку. Але мить — і горе через втрату зникає, мов мильна бульбашка, бо просто зараз плавно спускається на злітну смугу поважний красень «аеробус».

І знову Віктор прикипає очима до ще однієї срібної стріли, що мчить темною злітно-посадковою смугою, і за хвилю його погляд перебігає до авто попереду, що, мигаючи вогниками, тягне за собою покірного гіганта. Ця сцена пройняла хлопчину, мабуть, до самого серця. Після довгого мовчання він шукає очима Йоанну. Помічає її неподалік. Дівчина спирається на перила. Вельми задоволена собою. Сюрприз триває досі, хоча вони тут уже з годину.

— Звідки ти знаєш, що я ніколи... Що ніколи не бачив зблизька жодного літака?

Вони сидять на даху світу. Так їм здається, а травень перекочує над їхніми головами легку полуденну спеку.

— Я й гадки не мала. Так надумала собі, бо... бо зроду не бачила таких гарних літаків у такій маленькій квартирі. Ти природжений конструктор, — каже вона і тулиться до Вікторового плеча.

— Ним я тільки буду, ось побачиш, — шепоче Віктор і сам починає вірити, що з цього місця вони коли-небудь разом побачать, як зрине вгору розроблена ним машина.

— У мене погана новина, — супиться Йоанна, коли хлопчина ділиться з нею своєю мрією. — Це останні хвилини на цій терасі. Ще трохи, і її закриють.

— Знайдемо нову, — не відступається Віктор і ніжно цілує мерехтливо-мідне волосся Йоанни.

А потім вони сидять на картатій ковдрочці та їдять бутерброди з плетеного кошика. Люди придивляються до них, перешіптуються між собою, але пестять їх очима.

— Що, травневий пікнік? — питаються вони, посміхаючись.

— Атож, пікнік, — відповідає Віктор, серйозно при-
такуючи.

Над ними — дві хмарини. Немовби сваряться за місце в небі... Але ні! «Вони просто так нерівно пливуть», — думає Віктор, дивлячись на ту купчасту небесну пару. Із хмар виринає обрис обличчя. Добре знаного. Шкода, що такого ефемерного. Досить одного пориву вітру, щоб знищити його і розвіяти білим серпанком ген-ген за виднокраєм.

ЗМІСТ

<i>Щоденник Зосі</i>	3
Стілець для хулігана.....	5
Йоанна по той бік дзеркала.....	17
<i>Щоденник Зосі</i>	23
Англійський туман.....	29
<i>Щоденник Зосі</i>	39
Сік зі шматочками комплексів	41
<i>Щоденник Зосі</i>	50
Війна і дружба.....	52
Політ крука.....	62
Апетит на скорпіона	73
<i>Щоденник Зосі</i>	83
Самотність чайних троянд.....	85
<i>Щоденник Зосі</i>	98
Спляча красуня і лицар	100
<i>Щоденник Зосі</i>	110
Крапля дощу на шибці.....	112
Тінь букової алейки.....	120
<i>Щоденник Зосі</i>	133
Джентльмен і білка.....	134
Wonderful world.....	143
Сила Пауера	156
<i>Щоденник Зосі</i>	166
Зося по той бік дзеркала.....	166
<i>Щоденник Зосі</i>	175
Samotni.com	178
Травневі блискавки	193
<i>Щоденник Зосі</i>	193
Епілог	201

100

Художнє видання
Серія «Сучасна європейська підліткова книга»

Космовська Барбара

SAMOTNI.COM

Для старшого шкільного віку

Переклад з польської Ігоря Андрущенка

Редактор *Н. Косенко*
Коректори *Т. Вакулєнко, В. Немашкало*
Комп'ютерне макетування *С. Бирюков*
Дизайн обкладинки та макета *Н. Переходєнко*
Відповідальна за випуск *Г. Дерипаско*

ШКОЛА
видавничий дїм

Видавничий дїм «ШКОЛА»:
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13 б
Адреса для кореспонденції: 61103, м. Харків, а/с 535
З питань оптових поставок звертатися:
тел. (057) 762-32-22, sales@schoolbook.com.ua
Адреса для листування: schoolbook.publish@gmail.com

Свідоцтво про внесення до державного реєстру
суб'єкта видавничої справи
Сер. ДК № 907 від 25.04.2002 р.

Придбати книжки за видавничими цінами з безкоштовною доставкою
та подивитися інформацію про інші видання можна на нашому сайті:
www.schoolbook.com.ua

Формат 60x90 1/16. Ум. друк. арк. 13,0
Наклад 3000 прим.

Надруковано у ПП «Юнісофт»
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13 б
www.unisoft.ua
Свідоцтво ДК № 3461 від 14.04.2009 р.

SAMOTNI.COM

Часом здається, що самотність стає хронічною і проти неї немає жодних ліків.
Але є те, що має силу здолати будь-яку хворобу, — це почуття любові, що народжується в серці та змінює долю.